

T.C.
DOKUZ EYLÜL ÜNİVERSİTESİ EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
AİLE EĞİTİMİ VE DANIŞMANLIĞI ANABİLİM DALI BAŞKANLIĞI
AİLE EĞİTİMİ VE DANIŞMANLIĞI PROGRAMI
YÜKSEK LİSANS TEZİ

**BABA DESTEK EĞİTİM PROGRAMININ
AİLE İŞLEVLERİ ÜZERİNDEKİ
ETKİSİNİN İNCELENMESİ**

Hüseyin MUTLU

İzmir
2018

T.C.
DOKUZ EYLÜL ÜNİVERSİTESİ EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
AİLE EĞİTİMİ VE DANIŞMANLIĞI ANABİLİM DALI BAŞKANLIĞI AİLE
EĞİTİMİ VE DANIŞMANLIĞI PROGRAMI
YÜKSEK LİSANS TEZİ

**BABA DESTEK EĞİTİM PROGRAMININ
AİLE İŞLEVLERİ ÜZERİNDEKİ ETKİSİNİN
İNCELENMESİ**

Hüseyin MUTLU

Danışman

Dr.Öğr.Üyesi.Alev GİRLİ

**İzmir
2018**

Yemin Metni

Yüksek lisans tezi olarak sunduğum Baba Destek Eğitim Programının Aile İşlevleri Üzerindeki Etkisinin İncelenmesi isimli çalışmamın bilimsel ahlaka aykırı olacak şekilde bir yardıma başvurmaksızın yazıldığını ve yararlandığım eserlerin kaynakçada gösterilen kaynaklardan oluştuğunu, bunlara atıf yaparak yararlanmış olduğumu belirtir ve bunu onurumla doğrularım.

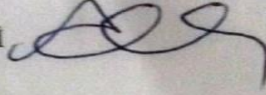
25/06/2018

Hüseyin MUTLU

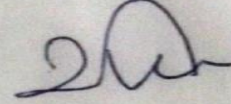
Eğitim Bilimleri Enstitüsü Müdürlüğüne

İşbu çalışma, jürimiz tarafından Aile Eğitimi ve Danışmanlığı Anabilim Dalı Aile Eğitimi ve Danışmanlığı Programında YÜKSEK LİSANS TEZİ olarak kabul edilmiştir.

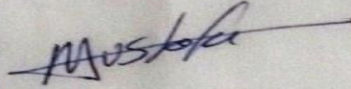
Başkan :Dr Öğretim Üyesi Alev GİRLİ

Üye :Dr. Öğretim Üyesi Hatice Zekavet KABASAKAL

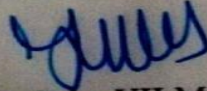
Üye :Dr. Öğretim Üyesi Mustafa ÖZEKES

Onay

Yukarıda imzaların, adı geçen öğretim üyelerine ait olduğunu onaylarım.

25/06/2018

Prof. Dr. Süha YILMAZ
Enstitü Müdürü V.

Teşekkür

Öncelikle bu çalışmaya katılan tüm katılımcılara; çalışmanın her aşamasında, gerek akademik, gerekse de motivasyonel olarak beni destekleyen ve yol gösteren danışman hocam Dr. Öğretim Üyesi Alev GİRLİ'ye; bu süreçte beni sürekli destekleyen ve motive eden sevgili eşim ve biricik aşkım Canan MUTLU'ya ve varlıkları ile hayatıma bambaşka anlamlar katan, bu çalışmanın ilerideki akademik yaşamlarında onlara bir ışık tutmasını istediğim kızım Zeynep MUTLU ve oğlum Selim MUTLU'ya sonsuz teşekkürlerimi sunarım.

Hüseyin MUTLU

İçindekiler

Tablolar Listesi.....	viii
Şekiller Listesi.....	x
Özet	xi
Abstract	xii
Bölüm 1	1
Giriş.....	1
1.1. Problem.....	1
1.2. Araştırmanın Amacı.....	5
1.3. Araştırmanın Önemi	5
1.4. Problem Cümlesi.....	6
1.5. Alt Problemler.....	6
1.6. Sayıtlılar.....	7
1.7. Sınırlılıklar.....	7
1.8. Konu ile ilgili Tanımlar	7
Bölüm 2	8
İlgili Yayın ve Araştırmalar	8
2.1. İlgili Yayınlar Işığında Planlanan Araştırmanın Yeri.....	8
2.2. Aile İşlevleri	8
2.2.1. Aile işlevlerine ilişkin yaklaşımlar	8
2.2.1.1. Reiss Problem Çözme Modeli	8
2.2.1.2. McMaster Aile İşlevleri Modeli.....	9
2.2.1.3. Beavers Modeli.....	10
2.2.1.4. Süreç Yaklaşımı.....	11
2.2.1.5. Olson'un Çember Yaklaşımı.....	11
2.2.2. Aile işlevselliğinin içerdiği faktörler	13
2.2.2.1. Güven	13
2.2.2.2. Ait olma	13
2.2.2.3. İletişim.....	13
2.2.2.4. Destek olma	13
2.2.2.5. Roller.....	14
2.2.3. Sağlıklı ve sağlıklı olmayan aileler	14
2.3. Aile Eğitimi	15
2.3.1. Bilgi Verici Danışmanlık	17

2.3.2. Destek Hizmetleri	17
2.3.4. Dünyada aile eğitimi	19
2.3.4.1. Etkili Anne Baba Eğitimi.....	19
2.3.4.2. Etkili Ebeveynlik için Sistematiik Eğitim.....	20
2.3.4.3. Özgüvenli Anne Babalık.....	20
2.3.4.4. Öğretmen Olarak Ebeveynler.....	20
2.3.4.5. Anne Çocuk Ev Programı.....	21
2.3.5. Türkiye’de aile eğitimi.....	21
2.3.5.1. Ana Baba Okulu	21
2.3.5.2. Anne Çocuk Eğitim Programı	22
2.3.5.3. Aile Çocuk Eğitim Programı	23
2.3.5.4. Küçük Adımlar Erken Eğitim Programı.....	24
2.4. Babanın Önemi	25
2.4.1. Babalık rolünün çocuk için önemi	25
2.4.1.1. Zihinsel açıdan önemi	26
2.4.1.2. Kişilik gelişimi açısından önemi	26
2.4.1.3. Cinsiyet rolleri ve cinsel gelişim açısından önemi.....	26
2.4.2. Anne için önemi.....	27
2.4.3. Baba eğitiminin önemi.....	28
2.4.4. Baba Destek Eğitim Programı (BADEP).....	28
2.5. Konu İle İlgili Yapılmış Çalışmalar	32
2.5.1. Yurtiçinde yapılmış çalışmalar	32
2.5.2. Yurt dışında yapılmış çalışmalar	36
Yöntem.....	40
3.1. Araştırma Modeli	40
3.2. Çalışma Grubu	40
3.3. Veri Toplama Araçları.....	42
3.3.1. Aile Değerlendirme Ölçeği	42
3.3.2. Kişisel Bilgi Formu.....	44
3.4. İşlem.....	45
3.5. Veri Çözümleme Teknikleri.....	45
Bölüm 4.....	46
Bulgular ve Yorum.....	46
Bölüm 5.....	58
Sonuç, Tartışma ve Öneriler.....	58

	vii
5.1. Sonuçlar	58
5.2. Tartışma	59
5.3. Öneriler	63
Kaynakça	64
Ekler	72

Tablolar Listesi

Tablo 1. Deney Grubu ve Kontrol Grubuna İlişkin Demografik Bilgiler Tablosu	40
Tablo 2. Verilerin Normal Dağılım Gösterdiğine İlişkin Shapiro Wilk Testi Tablosu	46
Tablo 3. Deney ve Kontrol Gruplarının Eğitim Durumlarına Göre Karşılaştırılması	47
Tablo 4. Deney ve Kontrol Gruplarının Ekonomik Gelir Durumlarına Göre Karşılaştırılması	47
Tablo 5. Deney ve Kontrol Gruplarının Yaş Değişkenine Göre Karşılaştırılması	47
Tablo 6. Deney ve Kontrol Çocuk Sayısına Göre Karşılaştırılması.....	48
Tablo 7. Deney ve Kontrol Gruplarının Evlilik Süresi Değişkenine Göre Karşılaştırılması ...	48
Tablo 8. Deney Grubunun Ön Test ve Son Test Puanlarının Karşılaştırılması	48
Tablo 9. Kontrol Grubunun Ön Test ve Son Test Puanlarının Karşılaştırılması	49
Tablo 10. Problem Çözme Alt Testine İlişkin Deney ve Kontrol Gruplarının Karşılaştırılması	49
Tablo 11. İletişim Alt Testine İlişkin Deney ve Kontrol Gruplarının Karşılaştırılması.....	50
Tablo 12. Roller Alt Testine İlişkin Deney ve Kontrol Gruplarının Karşılaştırılması	50
Tablo 13. Duygusal Tepki Verebilme Alt Testine İlişkin Deney ve Kontrol Gruplarının Karşılaştırılması	51
Tablo 14. Gereken İlgiyi Gösterme Alt Testine İlişkin Deney ve Kontrol Gruplarının Karşılaştırılması	51
Tablo 15. Davranış Kontrolü Alt Testine İlişkin Deney ve Kontrol Gruplarının Karşılaştırılması	52
Tablo 16. Genel İşlevler Alt Testine İlişkin Deney ve Kontrol Gruplarının Karşılaştırılması .	52
Tablo 17. Aile Değerlendirme Ölçeği Genel Test Puanlarına İlişkin Deney ve Kontrol Gruplarının Karşılaştırılması	53
Tablo 18. Problem Çözme Alt Testine İlişkin Deney Grubunun Eğitim Durumuna Göre Karşılaştırılması	53
Tablo 19. İletişim Alt Testine İlişkin Deney Grubunun Eğitim Durumuna Göre Karşılaştırılması	54
Tablo 20. Roller Alt Testine İlişkin Deney Grubunun Eğitim Durumuna Göre Karşılaştırılması	54
Tablo 21. Duygusal Tepki Verebilme Alt Testine İlişkin Deney Grubunun Eğitim Durumuna Göre Karşılaştırılması	55

Tablo 22. Gereken İlgii Gösterme Alt Testine İlişkin Deney Grubunun Eğitim Durumuna Göre Karşılaştırılması	55
Tablo 23. Davranış Kontrolü Alt Testine İlişkin Deney Grubunun Eğitim Durumuna Göre Karşılaştırılması	56
Tablo 24. Genel İşlevler Alt Testine İlişkin Deney Grubunun Eğitim Durumuna Göre Karşılaştırılması	56
Tablo 25. Aile Değerlendirme Ölçeği Genel Test Puanına İlişkin Deney Grubunun Eğitim Durumuna Göre Karşılaştırılması	57

Şekiller Listesi

Şekil 1. Beavers Modeli	10
Şekil 2. Olson'un Çember Yaklaşımı.....	12

Özet

Baba Destek Eğitim Programının Aile İşlevleri Üzerindeki Etkisinin İncelenmesi

Bu araştırmanın amacı, Baba Destek Eğitim Programı'nın aile işlevleri üzerindeki etkisini araştırmaktır. Çalışma deney ve kontrol gruplu ön test son test uygulanmasına dayanan yarı deneysel desende düzenlenmiştir. Araştırmada, gönüllü babaların katılımı ile oluşturulan 14 kişilik deney grubu ile deney grubu ile benzer sosyoekonomik ve sosyokültürel düzeye sahip 14 kişilik kontrol grubu yer almıştır. Eğitimden önce her iki gruba da ön test uygulanmıştır. Ön-testin ardından deney grubuna 13 haftalık "Baba Destek Eğitim Programı" uygulanmıştır. Eğitimin ardından her iki gruba da son-test uygulanmıştır.

Araştırmada, Bulut (1990) tarafından Türkçeye uyarlanan, geçerlik ve güvenirlik çalışmaları yapılan Aile Değerlendirme Ölçeği ile araştırmacı tarafından hazırlanan, Kişisel Bilgi Formu kullanılmıştır.

Verilerin değerlendirilmesinde, verilerin normal dağılım gösterip göstermediğine ilişkin Shapiro Wilk Testi, Eşleştirilmiş Gruplar İçin t Testi, Bağımsız Gruplar İçin t Testi, grupların demografik bilgiler açısından benzer olduklarını göstermek için Çapraz Karşılaştırma Testi ve Wilcoxon İşaret Sıralamaları Testi kullanılmıştır.

Verilerin analizi sonucunda deney grubu ile kontrol grubu arasında ön test puanları açısından anlamlı bir farklılık olmadığı görülmüştür. 13 haftalık Baba Destek Eğitim Programı'nın ardından uygulanan son test puanlarına bakıldığında deney grubunun kontrol grubundan olumlu olarak anlamlı düzeyde farklılaştığı bulunmuştur. Bu farklılık problem çözme, iletişim, roller, duygusal tepki verebilme, gereken ilgiyi gösterme, davranış kontrolü, genel işlevler ve testin genel puanı açısından geçerlidir. Ayrıca eğitim durumu açısından deney grubunda yer alan ilkokul ve lise mezunu katılımcıların hem ön test hem de son test puanları açısından düzeyde farklılaştıkları görülmüştür. Lise mezunu katılımcıların eğitim öncesi ve sonrasında aile işlevlerinin daha sağlıklı olduğu bulunmuştur. Ancak roller, davranış kontrolü, genel işlevler ve testin genel puanı açısından deney grubunda yer alan ilkokul mezunu bireylerin eğitimden anlamlı düzeyde daha fazla yararlandıkları saptanmıştır.

Anahtar Sözcükler: Aile, Baba, Baba Destek Programı, Aile İşlevleri.

Abstract

Investigation of the Effect of Father Support Education Programme on the Family Functions

The purpose of this study is the effect of Father Support Programme on family functioning. Pretest and final test control group with half experimental pattern has been used in this research. Experimental group was occurred 14 volunteer fathers, and control group was occurred 14 fathers, same sociocultural and socioeconomic with experimental group. From beginning the Father Support Programme, pretest was implemented experimental and control groups. After pretest, 13 weeks Father Support Programme was trained to experimental group. After the programme, final test was implemented both experimental and control group.

In the study, the Family Assessment Questionnaire, which was adapted to Turkish, validity and reliability studies by Bulut (1990), and the Personal Information Form prepared by the researcher were used. For assessment of data Shapiro Wilk Test, Independent Samples t Test, Paired Samples t Test, Wilcoxon Signed Ranks Test, Crosstabs were used.

As a result of the analysis of the data, it was seen that there was no significant difference in the pre-test scores between the experimental group and the control group. When the post-test scores applied after the 13-week Father Support Training Program were examined, it was found that the experimental group differed significantly from the control group at a significantly higher level. This difference applies in terms of problem solving, communication, role, emotional response, required attention, behavior control, general functions, and overall score of the test. In addition, in terms of educational status, participants in primary and high school graduates in the experimental group differed in terms of both pre-test and post-test scores. Participants of high school graduates found that their family functions were healthier before and after the training. However, in terms of roles, behavior control, general functions, and overall score of the test, primary school graduates in the experimental group were significantly more likely to benefit from education.

Key Words: Family, Father, Father Support Programme, Family Functioning

Bölüm 1

Giriş

Bu bölümde problem, araştırmanın amacı, önemi, alt problemleri, sayıtlıları ve sınırlılıkları üzerinde durulacaktır.

1.1. Problem

Bireylerin bebeklikten çocukluğa, çocukluktan da yetişkinliğe değin geçtiği tüm gelişim süreçlerinde aile en büyük etkiye sahip faktörlerden biri olarak kabul edilmektedir (Alibeyoğlu, 2009). İnsan gelişimi ile ilgili ortaya çıkmış olan bütün kuramlar bu durumu desteklemektedir.

Sigmund Freud, kuramında insan gelişimi için aileyi merkeze koymaktadır. İnsanların ortaya koyduğu tüm tepkilerin nedeninin aile olduğunu öne sürmektedir. Freud, insan gelişimini 5 döneme ayırırken her dönemdeki gelişim görevinin anne babaya bakan yönlerini ele alır. İnsanın yetişkinlikte yaşadığı sorunların çözümlenmesinde çocukluktaki aile yaşantısı irdelenir. Erik Erikson da kendi kuramında insan gelişiminin 8 evreden oluştuğunu ifade etmektedir. Her bir evrede gerçekleşmesi beklenen gelişimin anne ve babaya ilişkin yönleri anlatılır. Örneğin 0-2 yaş döneminde kazanılan güvenli bağlanma durumunda annenin önemi vurgulanır. Bandura da sosyal öğrenme kuramında çocuğun aileyi nasıl model aldığını ve bunu nasıl kendi hayatına geçirdiğini ifade etmektedir. Bunun gibi daha birçok kuramcı da insan gelişimi için ailenin başat bir rolünün bulunduğunu kabul etmektedirler (Köroğlu ve Türkçapar, 2009).

Tüm kuramcılar tarafından insan gelişimi açısından en önemli yere konulan aile pek çok araştırmacı tarafından tanımlanmıştır. Aile ile ilgili birçok kuram ortaya çıkmış ve her bir kuram kendi perspektifinden aile kavramının neye karşılık geldiğini açıklamaya çalışmıştır. Aile kavramıyla ilgili birbirinden farklı birçok tanımlama yapılmış olsa da, aile kuramcılarının çoğu ailenin en az iki bireyden oluşan, ortak mekan paylaşımı içinde olunan, karşılıklı olarak duygusal bağlar içeren, bir arada yaşamının getirdiği bir durum olarak karşılıklı rollerin ve görevlerin olduğu, bunlarla birlikte, insan hayatı için çok önemli işlevi olan sevmeye, sevilme, güven duyma ve ait olma hislerinin sağlandığı bir sosyal kurum olduğu konusunda hemfikir olmuşlardır (Hallaç ve Öz, 2013). Bu genel tanım doğrultusunda ailede bireylerin karşılıklı olarak etkileşim ve özdeşim içinde oldukları; bunun sonucu olarak, ailenin insan yaşamı için hayati bir fonksiyonu olduğu görülmektedir. Bu nedenle sağlıklı bir gelişim

için ailenin yerine getirmesi beklenen pek çok işlevi bulunmaktadır. Bu işlevlerin yerine getirilmesinde en temel roller de anne ve babalara aittir (Yavuzer, 2003).

Anne ve baba insan gelişiminin sağlıklı olabilmesi adına büyük bir role sahiptirler. Bir çocuğun hayat serüveninde geçtiği gelişim basamaklarını uygun şekilde tamamlayabilmesi için anne ve babaya büyük sorumluluklar düşmektedir (Alibeyoğlu, 2009). Bebeğin dünyaya geldiği andan itibaren yoğun bir uyum sağlama içine girdiği görülmektedir. Anne babaların bu ilk dönemdeki yerine getirmeleri beklenen işlevleri bebeğin bu uyum mücadelesine destek olmaktır. Daha sonra sırası ile bedensel olarak büyümeye bağlı şekilde birçok gelişim görevi çocuğu beklemektedir. Emeklemek, yürümek, kendini ifade etmek, sevmek, güvenmek, cinsiyet rollerini öğrenmek, özerkleşmek, girişimcilik gibi birçok gelişim görevinin kazanılmasında anne babaların hayati işlevleri olduğu bilinmektedir. Bu dönemlerin herhangi birinde ya da birkaçında aile, işlevlerini yerine getirmediği takdirde çocuğun gelecek yaşamı için handikaplar oluşmaya başlayabilir. Bununla birlikte anne babaların tutum ve davranışları çocuk tarafından model alınarak özdeşim kurulur ve öğrenilir. Dolayısıyla çocuk anne ve babadan gözlemleyerek öğrendikleri ile daha bir sosyal çevre olan dış dünyaya açılmaktadır (Yavuzer, 2003).

Çocuklar bebeklikten itibaren aile içinde gözlemedikleri ve yaşadıkları ile gelecekte kendilerini bekleyen dış dünyaya hazırlanmaktadırlar. İnsan yaşamı için hayati işleve sahip birçok beceri aile içinde öğrenilmektedir. Güvenli sosyal ilişkiler, doğru iletişim, diğerlerinin haklarına saygı duyma, görev ve sorumluluklarını bilme ve yerine getirme, sevmek, sevilme gibi daha birçok insanlar arası ilişkide temel bir dinamiğe sahip olan kavram ve becerilerin kazanıldığı yerin aile olduğu kabul edilmektedir (Özgüven, 2009). Bu nedenle ailenin işlevlerini doğru şekilde yerine getirmesinin sosyal ve ruhsal olarak sağlıklı bireylerin yetişmesi adına oldukça önemli olduğu düşünülmektedir (Nalbantoğlu, 2016). Bu bilgiler ışığında aile işlevlerinin sadece içindeki bireyleri değil tüm toplumu etkilediği söylenebilir (Bulut, 1993).

Aile işlevleri bahsedilen önemi nedeniyle aile araştırmacıları tarafından yüksek düzeyde merak edilmiş ve araştırılmıştır. Bu nedenle alanyazında aile işlevlerinin farklı değişkenlerle ilişkisinin incelendiği birçok çalışma mevcuttur (Nalbantoğlu, 2016). Ailenin yerine getirmesi beklenen birçok işlev pek çok araştırmacı tarafından ifade edilmiştir. Bu araştırmaların sonucunda aile işlevlerinin neler olduğu konusunda birçok model ortaya çıkmıştır. Bu modellerden en önemlileri aşağıda yer almaktadır.

Murdock (1996) evrensel olarak tüm ailelerin dört temel işlevinin olduğunu söylemiştir. Bunlar; cinsellik, üreme, ekonomi ve eğitimidir. Bu işlevlerin insan gelişiminin

farklı yönlerini oluşturduğu ve mutlaka ailenin bu işlevleri sağlaması gerektiği ifade edilmiştir (Akt. Cavkaytar, 2013).

Seligman ve Darling (2007) ise bir ailenin sahip olduğu dokuz işlevden bahsetmişlerdir. Bunlar; ekonomi, sağlık ve bakım, boş zamanları değerlendirme, sosyalleşme, kendini tanıma, sevgi bağı, eğitim, iş ve dindir.

Galinsky (2008) ise aile işlevlerini sekiz başlık altında toplamıştır:

- Çocuğu sevmek ve çocuğun değerli olduğunu ona hissettirmek
- Çocuğun kendini ifade ettiği durumlara karşı ilgili olmak
- Çocuğu tüm özellikleri ile kabullenmek; ancak başarılı bir birey olması için çaba göstermesi konusunda cesaretlendirmek
- Çocuğu toplum yaşamı için sahip olması gereken değerlerle donatmak
- Olumlu ve yapıcı kurallarla çocuğu disipline etmek
- Çocuğa kendi kültürünü tanıtmak
- Çocuğun eğitime katılmak
- Çocuğun yanında olduğunu çocuğa hissettirmek (Berger, 2008).

Aile ile ilgili alanyazında aile işlevleri kadar merak edilen ve üzerinde çalışmalar yapılan başka bir konu da aile eğitimleridir. Çocukların sağlıklı yetişkinler olarak hayata hazırlanmaları için onlara gereken becerileri kazandırmak adına ailelere büyük sorumluluklar düşmektedir (Tezel-Şahin ve Özbey 2007). Ancak çocuk sahibi olabilmek için anne ve babaların ebeveynlik yeterliliklerine dikkat edilmediğinden bazı anne ve babaların anne-baba olmaya ilişkin yeterince yetkin olmadıkları görülmektedir. Bu durumda anne ve babaları gerek doğum öncesinde gerekse de doğumdan sonraki süreçlerde aile eğitimleri ile desteklemek çok önemli bir ihtiyaçtır.

Aile eğitimleri sağlıklı birey ve dolayısıyla sağlıklı bir toplum için oldukça önemlidir (Warner ve Sower, 2005). Özellikle anne babalık konusunda yetersiz olan ebeveynlerin doğum öncesinden başlanarak, anne baba arasındaki ilişki ve iletişimin niteliği, evdeki ortamın çocuğu ve diğer kişileri nasıl etkilediği, çocuğun gelişimi için kritik ihtiyaçları, çocuğun tam donanımlı şekilde hayata nasıl hazırlanabileceği ve evdeki herkesin aynı anda nasıl memnuniyet içinde yaşamlarını sürdürebileceği konularında desteklenmesinin önemli olduğu düşünülmektedir. Bu nedenle aile eğitimi programları ile anne babaların bilgilendirilmesi ve bilinçlendirilmesinin önemli bir konu olduğu ifade edilmektedir (Morrison 2006).

Anne ve babaların çocuğun gelişimi üzerindeki etkileri tüm gelişim kuramlarının temelini oluşturmaktadır. Bununla birlikte çocuğun üzerindeki ebeveyn etkileri açısından anne ve babaların etkileri karşılaştırıldığında, annelerin çocuk üzerindeki etkisinin özellikle doğum sonrası ve erken çocukluk dönemlerinde babaların etkilerine göre daha ağır bastığı görülmektedir (Güngörmüş Özkardeş, 2006). Ancak günümüzde kadınların iş hayatındaki yerlerinin önemli derecede artması, giderek artan iş gücü ihtiyacı ile birlikte doğum ile iş dönme süresi arasındaki zamanın kısalması gibi nedenlerle aile içi rol ve statüler değişime uğramıştır (Anlıak, 2004). Bu değişim ile birlikte babaların da bebeklik dönemlerinden itibaren çocuğun her türlü bakımı ve ihtiyacı ile ilgilenerek anneleri destekleme durumu görülmeye başlanmıştır (Lamb, 2001). Bununla birlikte babalık annelik gibi biyolojik bir hazır bulunuşluluk ile desteklenememektedir. Anneler dokuz aylık bekleme sürecinde bedenlerindeki birçok değişim ve zorlukla mücadele ederek çocuklarına hazır hale gelebilmektedirler. Bu nedenle babalık görevinin iyi yapılabilmesi için çocuk konusunda bilgilenme çok önemlidir (Yavuzer, 2003).

Özellikle son 30-35 yılda değişmeye başlayan aile içi roller ile birlikte babalık rolüne yeni işlevler eklenmiştir. Babalık rolü artık aile içi ilişkileri, çocuğun gelişimini ve genel olarak aileyi doğrudan etkiler hale gelmiştir. Bu nedenle, babalar için hazırlanacak eğitim programları ile birlikte bu programların sonuçlarının aileye ve çocuğa olan etkilerinin araştırılmasının büyük bir öneme sahip olduğu düşünülmektedir (Alibeyoğlu, 2009). Son yirmi yıl içerisinde ülkemizdeki kadınlar annelik ve ev hanımlığı rollerinin yanı sıra iş hayatında da ciddi oranda yer almaya başlamışlardır. Bu değişim beraberinde ev yaşamında birtakım rollerin de değişmesine neden olmuştur. Özellikle annelik rolünün bir parçası olarak görülen birçok görev babalık rolü ile paylaşılmaya başlanmıştır. Çünkü kadının üzerindeki sorumlulukların artması kadının bu işlerin altından kalkamamasına ve çeşitli sorunlar yaşamasına neden olmuştur. Bu durum da aile işlevlerine ve aile bireylerin hep birlikte mutluluklarına ciddi derecede zarar vermektedir. Ancak babaların annelerin bazı sorumluluklarını paylaşmada yeterince donanımlı olmadıkları görülmektedir. Bu nedenle baba eğitimleri son derece önem arz etmektedir. Bu eğitimler ile birlikte babaların ev yaşamında daha fazla sorumluluk alması ve dolayısıyla aile işlevlerinin de daha sağlıklı hale gelmesi beklenmektedir. Bununla birlikte ülkemizdeki aile yapıları incelendiğinde genel olarak kadınların üzerlerine düşen sorumluluğu büyük ölçüde yerine getirdikleri, erkeklerin ise bu konuda kadınlara oranla sorumluluklarını daha az yerine getirdikleri gözlemlenmektedir. Bu

durumda erkeklerin rol dağılımında üstlenmesi gereken sorumlulukları üstlendiklerinde aile işlevlerinin kendiliğinden daha sağlıklı bir hale geleceği düşünülmektedir.

1.2. Araştırmanın Amacı

Araştırmanın temel amacı Baba Destek Eğitim Programının aile işlevleri üzerinde nasıl bir etkisinin olduğunun incelenmesidir.

1.3. Araştırmanın Önemi

Aile insan yaşamında etkileri bulunan faktörler arasında en etkili olanıdır (Snowden, 1994). İnsanların fiziksel ihtiyaçları ile birlikte güvenme, sevme-sevilme, özerklik, girişimcilik, sosyalleşme, cinsiyet rolleri ve kişilik gelişimi gibi fiziksel olmayan en temel ihtiyaçları da çok büyük ölçüde ailede kazanılır. Bahsedilen bu ve daha fazla bireysel ihtiyacın kazanılmasında ailenin tutum ve davranışları çok önemlidir (Ömeroğlu ve Can Yaşar, 2005).

Bir ailenin içerisinde yer alan bireylerin hayatlarını her yönden sağlıklı şekilde devam ettirebilmeleri ve ailenin bir arada yaşamaya devam edebilmesi için ailenin birçok işlevi doğru şekilde yerine getirebilmesi önemlidir (Yavuzer, 2003). Ailenin işlevlerini yerine getirebilmesi ise bireylerinin her birinin rollerini doğru şekilde gerçekleştirmelerine bağlıdır. Aile içinde üzerine düşen sorumluluğu yerine getirmeyen ya da eksik olarak yerine getiren bireylerin varlığı tüm aileyi etkiler. Bu durum aile üyelerinin yaşamında fiziksel ya da psikolojik olarak birtakım eksikliklere ya da problemlere neden olabilmektedir. Bunun yanı sıra kendi sorumlulukları ile birlikte yerine getirilmeyen sorumlulukları yapmaya çalışan bireyler ciddi derecede yıpranabilirler. Bu da aile içindeki yetişkinlerin mutsuzluğuna ve çocukların da birtakım yönlerden eksik kalmalarına neden olur (Nazlı, 2001). Çocukların sağlıklı birer yetişkinler olmalarında ailenin işlevlerini sağlıklı bir şekilde yerine getirip getirmediği önemli bir belirleyicidir (Erkan ve Durmuşoğlu, 2006). Bu nedenle ailelerin işlevlerini doğru şekilde yerine getirmesi, bunu kendiliğinden gerçekleştiremeyen ailelerin birtakım eğitimler ile desteklenmeleri gerekmektedir (Kaya, 2002; Ereş, 2009).

Anne babaların aile yaşamı ve çocuğun eğitimi ile bakımı konularında eğitilmesinin önemi son yıllarda uzmanlar tarafından ele alınmaya başlanmıştır. Ülkemizde son yıllarda anne babalar için birçok eğitim programı hazırlanmaktadır. Birçok vakıf, dernek, üniversite ve bireysel olarak uzmanlar aile eğitimleri için çaba sarf etmektedirler. Bu eğitimlere katılan bireylerin özellikleri farklı olsa da, eğitimlerin temel amacı katılımcı bireylerin programların hedefleri doğrultusunda olumlu yönde gelişimini sağlamak ve bunun aile üzerindeki etkisini olumlu şekilde görmektir (Koçak, 2004). Bu programlardan biri olan, Anne Çocuk Eğitim

Vakfı (AÇEV) tarafından hazırlanan Baba Destek Eğitim Programının amacı da aile yaşamını olumlu yönde desteklemek, babaların sahip oldukları olumsuz tutumları değiştirmek ve aile işlevlerini fonksiyonel hale getirmektir (Koçak, 2004).

Milli Eğitim Bakanlığı bünyesinde de şimdiye kadar birçok aile eğitim programları uygulanmış ve uygulanmaya devam etmektedir. Uygulanan bu anne baba eğitim programlarının etkililiğinin araştırıldığı çalışma sayısı oldukça azdır. Ayrıca literatür incelendiğinde yapılan anne-baba eğitimi çalışmalarının büyük bir çoğunluğunun anneler ile gerçekleştirildiği görülmektedir. Bu durum özellikle ülkemiz gibi ataerkil toplumlarda babaların tutum ve davranışlarının aileyi nasıl etkilediğinin tam olarak anlaşılabilmesinde bir eksikliğe yol açmaktadır. Bu nedenle baba eğitimlerinin gerçekleştirilip sonuçlarının incelenmesi son derece önemlidir.

Anne-Çocuk Eğitim Vakfı (AÇEV) tarafından hazırlanan Baba Destek Eğitim Programı uygulamalarının etkililiğine daha çok çocuk yetiştirme tutumları, çocuğun bakımı, çocuğun davranış problemleri, aile içi iletişim alanlarında yoğunlaşmıştır. Bu programa katılan babaların aile işlevleri üzerindeki etkisinin incelenmesinin alana getireceği yeniliğin; babaların tutum ve davranışlarının değişmesi ile aile işlevlerinin daha sağlıklı bir hale geleceği ve babalar ile yapılan eğitimlerin öneminin anlaşılmasını ve bu eğitimlerin yaygınlaşmasını sağlayacağı düşünülmektedir. Ayrıca baba eğitimin önemine ilişkin yapılan çalışmaların büyük bir çoğunluğunda çocuklara ilişkin değişkenler incelenmiştir. Babaya verilen eğitimin tüm aile işlevlerine olan etkisinin incelendiği bir çalışmaya rastlanmamıştır. Bu çalışmanın literatüre katkı sağlayacağı ve bir yenilik getireceği düşünülmektedir.

1.4. Problem Cümlesi

Bu araştırmanın problemini şu şekilde ifade edebiliriz: Anne Çocuk Eğitim Vakfı tarafından hazırlanmış olan, Baba Destek Eğitim Programı'nın aile işlevleri üzerindeki etkisi nedir?

1.5. Alt Problemler

1. Baba Destek Eğitim Programı'nın ailenin problem çözme becerileri üzerinde bir etkisi var mıdır?
2. Baba Destek Eğitim Programı'nın ailenin iletişim becerileri üzerinde bir etkisi var mıdır?
3. Baba Destek Eğitim Programı'nın ailedeki rollerin yerine getirilmesi becerileri üzerinde bir etkisi var mıdır?
4. Baba Destek Eğitim Programı'nın ailenin duygusal tepki verebilme becerileri üzerinde bir etkisi var mıdır?

5. Baba Destek Eğitim Programı'nın ailenin gereken ilgiyi gösterebilme becerileri üzerinde bir etkisi var mıdır?
6. Baba Destek Eğitim Programı'nın ailenin davranış kontrolü becerileri üzerinde bir etkisi var mıdır?
7. Baba Destek Eğitim Programı'nın ailenin genel işlevleri üzerinde bir etkisi var mıdır?

1.6. Sayıtlar

Bu araştırmanın temel aldığı bazı varsayımlar şunlardır:

1. Araştırma sırasında araştırmaya katılacak bireylerin soruları içtenlikle yanıtlayacakları varsayılmaktadır.
2. Araştırma kapsamındaki örneklem grubundan elde edilen sonuçların genellenebileceği varsayılmaktadır.
3. Örneklem evreni temsil yeteneğine sahiptir.
4. Anketler ve kişisel bilgi formu amaca uygun olarak hazırlanmıştır.
5. Araştırmada kullanılan anketler geçerli ve güvenilirliğe sahiptirler.

1.7. Sınırlılıklar

Bu araştırmanın sınırlılıkları şunlardır:

1. Bu araştırmada elde edilen bulgular, veri toplama araçlarının değerlendirilmesiyle sınırlıdır.
2. Araştırmanın çalışma grubu, İzmir ili Kemalpaşa ilçesinde okula devam eden çocukların ailelerinden gönüllü olarak katılan babalarla ile sınırlıdır.
3. Kağıt kalem testlerinin güvenilirliğine ilişkin sınırlılıklar bu test için de geçerlidir.

1.8. Konu ile ilgili Tanımlar

Aile işlevleri: Ailedeki üyelerin sağlıklı bir beraberlik ve bütünlük içinde kendilerine düşen görevleri yerine getirmeleridir (Bulut, 1993).

Baba Destek Eğitim Programı: Ülkemizde Anne Çocuk Eğitim Vakfı tarafından 1996 yılında hazırlanmış, babaların çocuklarının gelişiminde daha aktif ve olumlu bir rol almaları adına geliştirilmiş, bilimsel temelli ve sabit bir programa sahip olan bir eğitim uygulamasıdır (Kılıç, 2010).

Bölüm 2

İlgili Yayın ve Araştırmalar

2.1. İlgili Yayınlar Işığında Planlanan Araştırmanın Yeri

Bu bölümde yapılacak olan araştırma ile ilgili yapılmış olan çalışmalara yer verilmiştir.

2.2. Aile İşlevleri

İnsanın topluma uyumlu ve sosyal olarak yeterli bir birey olabilmesinde etkili olan en temel birim ailedir. Bu niteliği nedeniyle toplumu doğrudan etkilediği gibi toplumsal, sosyal ve politik değişimlerden etkilenmektedir. Karşıt cinsten iki yetişkin kişinin yasal ve kültürel normlara dayanarak kurmuş oldukları aile kurumunun biyolojik ve psikolojik işlevleri kadar sosyolojik de işlevleri bulunmaktadır ve bu üç yönüyle birlikte tanımlanmaktadır (Özgüven, 2009).

Ailenin bazı temel işlevleri arasında, üreme, fiziksel ve psikolojik olarak güven sağlama, çocukların yetiştirilmesi, aile üyelerinin bakımı, sevmeye, sevilme, disiplin, ve bireylerini sosyal ortamlara ve topluma adapte edebilme olarak sayılabilir (Nazlı, 2001). Fitzpatrick (2005) aile işlevleri ile ilgili şunları söylemiştir: Aile işlevleri; bireylerin kapasitelerini arttırıp geliştirmek, çocukların sosyalleşmesini sağlamak, aile üyelerinin fonksiyonlarını devam ettirmeye yarayan ailedeki bireylerin mutluluğu için gereken fiziksel ve psikolojik çevreyi kurarak aile fertlerinin doyum sağlamasına destek olmak şeklinde gruplandırılmıştır. Bunun gibi geçmişten bu yana birçok kuramcı ve araştırmacı da ailenin işlevlerinin ne olduğu konusunda fikirler ortaya koymuşlardır.

2.2.1. Aile işlevlerine ilişkin yaklaşımlar

2.2.1.1. Reiss Problem Çözme Modeli

Davis Reiss (1981) tarafından ortaya çıkarılan bu modelde insan yaşamı için önemli olan aile işlevleri kategorize edilmiştir (Akt. Çalışkan, 2017). Bu sınıflama sürecinde aileler iki boyutta ele alınmışlardır. Birinci boyut ailenin problem çözme becerilerini kapsarken ikinci boyut aile üyelerinin günlük yaşamdaki işbirliği ve paylaşım sürecini ele almaktadır. Çalışmalar sonucunda dört farklı aile yapısı ortaya çıkmıştır.

- Birinci tür aileler her iki boyut açısından da sağlıklı olan ailelerdir. Bu aileler hem aile içi problemlerin etkin ve verimli şekilde çözüldüğü hem de birbirleri ile işbirliği ve paylaşım içinde olan bireylerden oluşan aileler olarak tanımlanmışlardır.

- İkinci tür aileler ise problem çözme becerileri açısından sağlıklı ancak birbirleri ile koordinasyonları zayıf olan ailelerdir. Araştırmacılar bu tür aileleri başarılı olmaya odaklanmış aileler olarak betimlemişlerdir. Çünkü bu tür ailelerde problemlerin hızlıca ve başarılı şekilde bireysel olarak çözülürken aile üyelerinin işbirliği ve paylaşımda bulunma konusunda yetersiz oldukları gözlemlenmiştir.
- Üçüncü grup aileler problem çözme becerileri açısından zayıf ancak işbirliği iyi olan ailelerdir. Bu ailelerde hemfikir olma durumu çok önemlidir. Öncelikli amaç problemlerin etkili şekilde çözmek değil, sürekli aynı fikirde olabilmektir.
- Dördüncü grup aileler ise hem problem çözmede hem de işbirliğinde zayıf olan aileler olarak tanımlanmışlardır. Bu tür ailelerde bireyler aynı evde yaşamalarına rağmen problemleri birbirine yansıtmaz ve dolayısıyla birbirlerinden yardım ve destek istemezler. Problemler genelde bireylerin kendi çabaları ya da dışarıdan başka kişilerin desteği ile çözülür (Reiss, 1987).

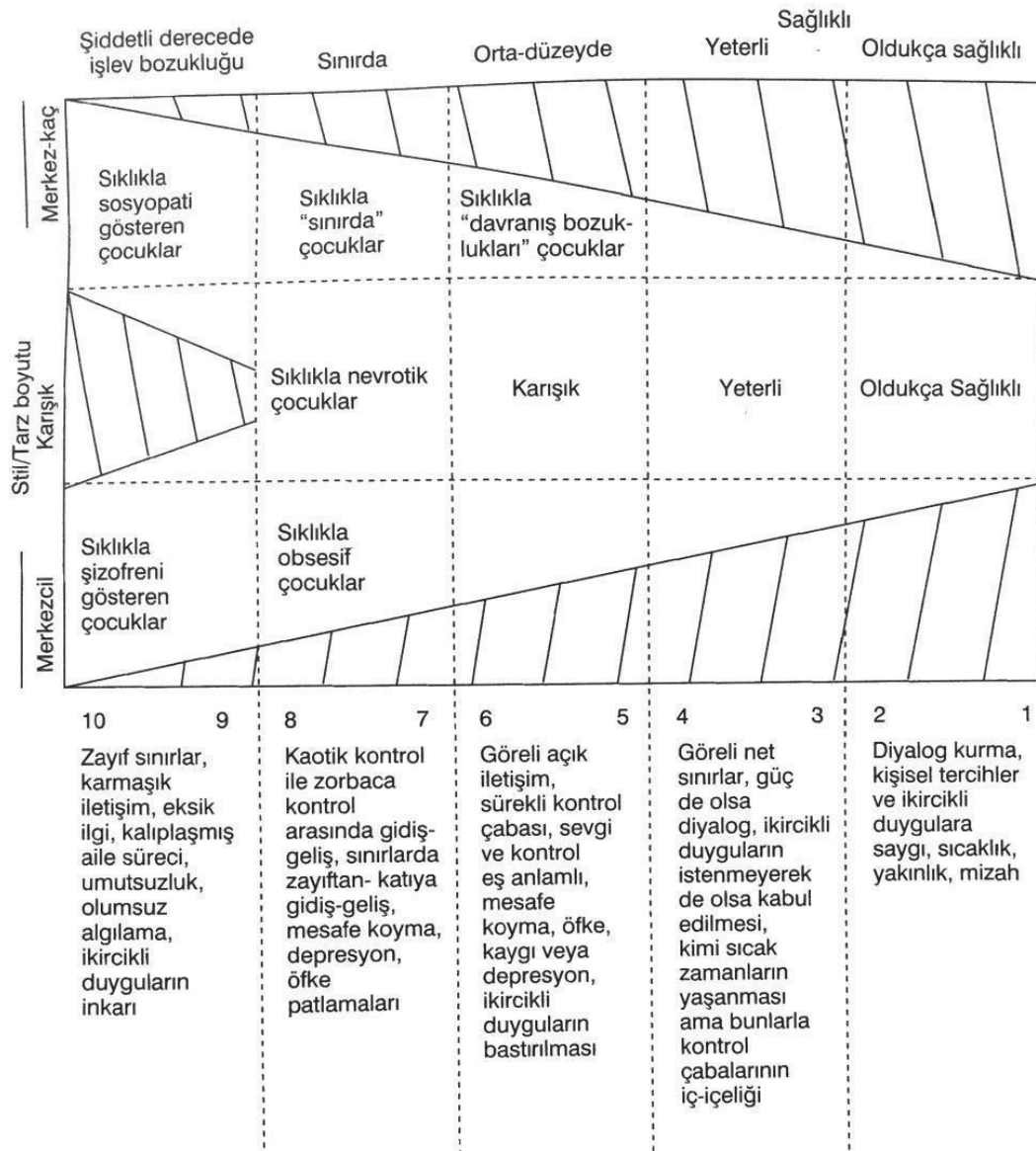
2.2.1.2. McMaster Aile İşlevleri Modeli

McMaster Aile İşlevleri Modeli 1978 yılında Bishop, Epstein ve Levin tarafından geliştirilmiştir (Akt. Çalışkan, 2017). Model altı faktörden oluşmaktadır.

1. Problem Çözme: Ailenin işlevlerini yerine getirirken karşılaşılabilecek sorunların oluşumundan çözümüne kadar olan süreci ifade eder.
2. İletişim: Aile üyeleri arasında karşılıklı etkileşimi ifade etmektedir. Ailenin etkili iletişimde olup olmadığı iki şekilde belirlenir. Birincisi verilmek istenen mesaj açık ve net şekilde karşıya iletilmiş midir? İkincisi ise verilen mesaj ile anlatılmak istenen şey aynı mıdır?
3. Roller: Aile üyelerinden beklenen davranış kalıplarıdır. Sağlıklı ve uyumlu bir aile yapısı için aile üyeleri kendilerine biçilen rolleri uygun şekilde yerine getirmeleri gerekir.
4. Duygusal Tepki Verebilme: Aile üyelerinin karşılaştıkları duygusal bir uyarana karşı verdikleri tepkilerdir. Bu tepkiler iki açıdan incelenebilir. Birinci olarak aile üyelerinin günlük yaşamda karşılaştığı olaylara nasıl tepki verdikleri, ikinci olarak ise tepki verilirken oluşan duygunun uygun olup olmadığıdır.
5. Gereken İlgiyi Gösterme: Aile bireylerinin diğer üyelere ilgi göstermesi ve onların faaliyetlerini izlemesi anlamına gelmektedir. Burada asıl odaklanılan konu, üyelerin birbirlerine karşı olan tutumlarının izlenmesidir.
6. Davranış Kontrolü: Aile üyeleri içerisinde disiplin oluşturma ve ebeveynin çocukları kontrolü anlamına gelmektedir. Davranış kontrolü temel anlamda kural koyma ve aile içerisinde belirli bir disiplin sağlama faaliyetidir (Ryan, 2005).

2.2.1.3. Beavers Modeli

Beavers ve Hampson tarafından 2000 yılında geliştirilen bu model aileyi iki boyutta ele almaktadır. İlk boyutta aile yetkinliği kavramı yer almaktadır. Yetkinlik kavramı ile problemlerle daha etkin ve sağlıklı şekilde mücadele edebilme durumu vurgulanmaktadır. İkinci boyutta ele alınan kavram ile aile yapısıdır. Aile yapısı kavramı ile aile üyelerinin birbirleri ile olan yakınlığı ya da uzaklığı ifade edilmektedir. Buna göre model aileleri merkezkaç ya da merkezci aileler olarak ayırmaktadır (Beavers ve Hampson, 2000). Beavers Modeli'ne ilişkin şekil aşağıda yer almaktadır.

Şekil 1. Beavers Modeli (Gladding, 2012)

Şekil 1’de yer aldığı gibi Beavers ve Hampson (2000) aile kavramını dokuz farklı aile yapısı içinde ele almışlardır. Sağlıklı aile işlevselliğine sahip aileler, oldukça sağlıklı ve yeterli düzeyde sağlıklı olmak üzere iki grupta işlenmiştir. Orta düzeyde işlevselliğe sahip ailelerde davranış bozukluğu olan çocuklara sahip aileler ve karışık aileler olmak üzere iki grup aile bulunmaktadır. Sınırdaki aile işlevselliğine sahip aileler; sınırda davranış kontrolü olan çocuklara sahip aileler, nevrotik çocuklara sahip aileler ve obsesif çocuklara sahip aileler olmak üzere üç grup aileden meydana gelmektedir. Son boyut olan şiddetli derecede işlev bozukluğuna sahip aileler iki grupta ele alınmaktadır. Bu boyutta sosyopati gösteren çocuklara sahip aileler ve şizofreni gösteren çocuklara sahip aileler yer almaktadır (Gladding, 2012).

2.2.1.4. Süreç Yaklaşımı

Birbirinden farklı birçok araştırmacı ailenin ve aile yapısının düzenli bir şekilde değişiklik gösterdiğini savunmaktadır. Süreç yaklaşımı da bu değişikliği merkeze alan önemli bir yaklaşımdır. Buna göre aileler bu dinamik yapısı nedeniyle sürekli yeni görevler ile karşı karşıya kalmaktadırlar ve bu yeni görevlerin en iyi şekilde yerine getirilebilmesi için aile içindeki rollerin belirgin şekilde ayrılmış olması gerekir. Bu rol kavramının içinde her bir aile üyesine ait olan sorumluluklar yer almaktadır. Ailenin karşısına çıkan her yeni görevde tüm aile bireyleri bu belirgin roller sayesinde ne yapacağını bilir.

Bu sorumlulukların yerine getirilmesi sırasında aile üyelerinin en çok ihtiyaç duyacakları faktör iletişimdir. İletişimin iyi olması aile üyelerinin birbirlerini iyi anlamalarını sağlayacaktır. Aile içindeki mesajlar açık, net ve doğrudan olmalıdır.

Bu yaklaşımındaki üçüncü önemli nokta da aile üyelerinin birbirlerine duygularını ifade edebilmesidir. Duygu ifadelerinin uygun şekilde gerçekleşmediği ailelerde ortaya çıkan yeni görevlerin tamamlanabilmesi ve aile işlevlerinin tam olarak sağlanabilmesi mümkün değildir (Skinner ve diğerleri, 2000).

2.2.1.5. Olson’un Çember Yaklaşımı

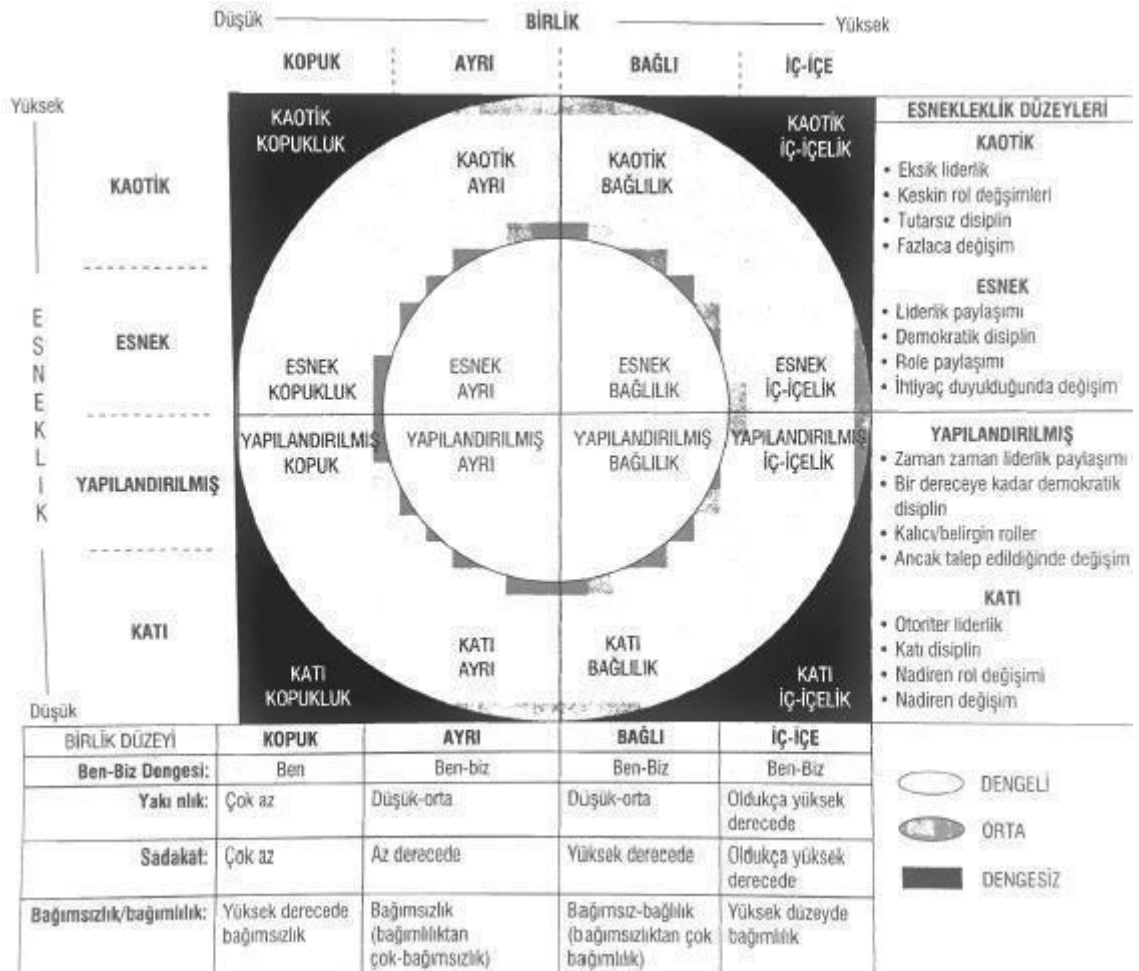
Ailenin bir sistemler bütünü olduğu temelinden hareketle ortaya çıkan bu yaklaşım klinik çalışmalar ve aile danışmanlığı amacı ile geliştirilmiştir. Yaklaşım, aile birlikteliği, esnek davranabilmesi ve aile üyelerinin arasındaki iletişim kavramlarına önem verir ve bu üç faktör üzerinde şekillenmiştir (Olson, 2000).

Aile birlikteliği aile üyelerinin birbirine yönelik duygusal bağı olarak tanımlanmaktadır. Bu boyut duygusal bağ, koalisyon, arkadaşlık, karar verme, sınırlar, zaman, ilgi, alan ve tepki verme gibi alt boyutlardan meydana gelir. Aile birlikteliği boyutundaki kritik kavram ise aile üyelerinin farklılaşma düzeylerinin dengesidir. Bu kavram aileyi,

birlikteliğini sarsacak bir duruma getirebilir. Çünkü bireylerin de aileden farklılaştıkları birçok durum olabilir.

Aile liderinin değişim sıklığı, rol ilişkileri ve ilişki kuralları olarak tanımlanan aile esnekliği ise liderlik kontrolü ve disiplini, ilişki tarzları, rol ilişkileri ve ilişki kuralları kavramlarından oluşmaktadır. Aile esnekliğinin asıl odağı ise aile sisteminin değişime karşı aile kararlılığının dengesidir.

Üçüncü boyut olan iletişim diğer iki boyutun oluşumunu kolaylaştıran kritik bir öneme sahiptir. İletişimin kapsamındaki etmenler ise aile üyelerinin dinleme becerileri, konuşma becerileri, kendini açma, açıklık, süreklilik, anlayış ve saygıdır (Olson, 2000).

Şekil 2. Olson'un Çember Yaklaşımı (Gladding, 2012)

2.2.2. Aile işlevselliğinin içerdiği faktörler

Ailenin işlevlerinin neler olduğuna ilişkin ortaya çıkmış yaklaşımlar incelendiğinde genel olarak tüm yaklaşımlarda bulunan bazı temel değerler bulunmaktadır. Bunlar güven, iletişim, destek olma, roller, ait olma ve kurallardır.

2.2.2.1. Güven

Güven ve güvenli bağlanma kavramları birçok kuramcı tarafından ele alınan ve Erik Erikson'a göre ilk çocuklukta kazanılması gereken bir gelişim görevidir (Arslan, 2008). Güven kavramı anne ile bebek arasındaki bağ ile kurulur. Bu süreci işlevsel olarak sağlık geçiremeyen bireyler güvenli bağlanmayı sağlayamazlar. Bu durumda aile bu önemli işlevi tam olarak yerine getirememiş olur. Bu bağlanmayı sağlıklı olarak yapabilen bireylerin duyarlı ve sıcakkanlı oldukları ifade edilmektedir (Sümer ve diğerleri, 2016).

2.2.2.2. Ait olma

Ait olma insan yaşamı için en temel ihtiyaçlardan biridir. Varoluşun en büyük kaygı durumlarının başında yalnızlık gelmektedir. İnsanlar yalnızlığın vermiş olduğu kaygı durumunu ait olma/ait hissetme kavramı ile ortadan kaldıracılabilmektedirler. Maslow ortaya koyduğu ihtiyaçlar hiyerarşisinde fizyolojik ihtiyaçlar ve güvenlik ihtiyacının hemen bir üstündeki katmana ait olma ihtiyacını yerleştirmiştir. Maslow'a göre insanın aidiyet hissetmeden işlevsel ve sağlıklı şekilde yaşayabilmesi mümkün değildir (Winniger ve Norman, 2010).

Aile de kendi başına ait olma kavramı karşılayan ve sırf bu yönü ile bile bireylerine son derece önemli işlevsellik sağlayan bir kavramdır. Ailesi olan ve olmayan bireyler ile yapılan birçok çalışma bu durumu desteklemektedir. Ailesi olmadan hayatına başlayan veya hayatını sürdüren bireyler birçok yönden ailesi ile hayatını sürdüren ya da ailesinin desteğini yanında hisseden bireylere göre dezavantajlı konumdadırlar (Yavuzer, 2003).

2.2.2.3. İletişim

İletişim yukarıda bahsedilen tüm yaklaşımlardaki temel dinamiklerden birisidir. Tüm aile işlevlerinin uygun şekilde yerine getirilebilmesi için iletişim anahtar kavram görevi görmektedir. Aile içi iletişimin açık olması, aile üyelerinin birbirleri ile her konuyu uygun şekilde konuşabilmesi, bireylerin ne düşündüklerini doğrudan ifade edebilmeleri ailenin sağlık bir şekilde işlevini yerine getirmesinde hayati bir öneme sahiptir (Nazlı, 2001).

2.2.2.4. Destek olma

Aile içindeki destek olma kavramının aile üyelerinin birbirlerine ve aile sistemine olan bağlılıklarının bir ürünü olduğu ifade edilmektedir. Ailesi tarafından desteklendiğini hisseden aile üyelerinin ailesine olan bağlılığı da artmaktadır (Milberg ve diğerleri, 2014). Bununla

birlikte aile içi desteğin, insan yaşamında çok önemli bir işlevi olduğu birçok araştırma tarafından desteklenen özgüven kavramı ile ilişkili olduğu söylenmektedir. Yapılan çalışmalarda ailesi tarafından desteklendiğini düşünen bireylerin özgüvenlerinin yüksek olduğu ve olumlu benlik algısına sahip oldukları belirlenmiştir (Evirgen, 2010).

2.2.2.5. Roller

Rol kavramı aile var olmaya başladığı günden itibaren oluşmaya başlayan ve zaman ilerledikçe değişen, zaman zaman da aile üyeleri tarafından değiştirilen bir olgudur. Roller aile içindeki belirsizliği ortadan kaldırarak bireylere birtakım sorumluluklar yükler. Bu sorumluluklar ailenin işlevini sağlıklı şekilde sürdürmesinde önemlidir. Ailenin aşması gereken bir sorun söz konusu olduğunda ya da aile yeni bir durum/görev ile karşılaştığında rollerin paylaşılmış olması sayesinde tüm bireyler ne yapacaklarını bilirler. Bununla birlikte söz konusu olan görev yeni bir rolün üstlenilmesini gerektiriyorsa, rolleri üstlenmesini daha öncesinden bilen aile üyeleri bu yeni rolü de bir ya da birkaç üyesine yükleyerek süreci sağlıklı şekilde sürdürür (Akt. Çalışkan, 2017).

Rol kavramı son yıllarda köklü şekilde birtakım değişikliğe uğramıştır. Her zaman dinamik bir yapıya sahip olmasının yanında cinsiyete olan sıkı bağlılığı son yıllarda esneklik göstermeye başlamıştır. Salt kadının rolü ya da salt erkeğin rolü olarak görülen bazı roller, cinsiyet kavramını aşarak hem kadına hem de erkeğe yüklenebilir bir hale gelmiştir. Bu esneklik ailenin daha sağlıklı şekilde işlevlerini sürdürmesini, bireylerin daha memnun olmasını sağlamaktadır (Nichols, 2013).

2.2.3. Sağlıklı ve sağlıklı aileler

Aile işlevselliği çalışmalarında ortaya çıkan sonuçlardan hareketle araştırmacılar bazı ailelerin işlevlerini doğru şekilde yerine getirdiklerini bazılarının ise yerine getirmediklerini gözlemlemişlerdir. Buna göre de araştırmacılar aileleri sağlıklı (işlevli) ve sağlıklı (işlevsiz) olarak ikiye ayırmaktadır (Kut, 1994).

Aile alanyazınında sağlıklı ve sağlıklı aileye ilişkin pek çok kuramcının görüşleri yer almaktadır.

Ackerman (1966)'a göre sağlıklı aile üyeleri gerçekçi, esnek, yaratıcı ve problemlerini çözmede daha akılcıdırlar. Başkaları ile ilişkilerinde daha açık ve içsel olarak farkındalığı yüksek bireylerdir.

Bowen (1976) ise sağlıklı aile işlevlerine sahip bireylerin yaşamlarında çeşitli değerler ve amaçlar edindiklerini; hayatlarını bu değer ve amaçlar doğrultusunda yönlendirebildiklerini söylemiştir.

Satir (1967) ise sağlıklı işlevi olan ailelerdeki bireylerin benlik saygılarının yüksek olduğunu ifade etmiştir. Bu bireyler kendilerinin her anlamda farkındadır ve kapasitelerini tam olarak bilirler (Akt. Nazlı, 2001).

Yukarıdaki tanımlardan hareketle sağlıklı işleve sahip ailelerde aile içi iletişimin güçlü olduğu, problem çözme becerileri geliştiği, kişisel sınırlara saygı duyulduğu, bireylerin çeşitli prensiplere ve değerlere sahip olduğu görülmektedir. Sağlıksız işleve sahip ailelerde ise aile üyelerinin birbirinden aşırı kopuk ya da aşırı iç içe olduğu ve birlikte problem çözme becerilerinin yetersiz olduğu görülmektedir (Gladding, 2012).

2.3. Aile Eğitimi

Bireyin doğduğu andan itibaren içerisinde yer aldığı aile kurumu insan hayatında yeri başka bir faktör ile doldurulamayacak bir öneme sahiptir. Ancak her aile içerisindeki bireylerin hayatlarını olumlu yönde etkilemeyebilir. Yanlış ebeveyn tutumları, ekonomik nedenler, ruhsal problemler, iletişim sorunları, geçmiş yaşantılar gibi nedenler ailenin içerisinde yer alan bireyleri olumsuz anlamda da etkileyebilmektedir (Özgüven, 2009). Toplumun giderek daha fazla değişmesi ve anne/baba-çocuk gibi yakın kuşaklar arasında bile bu değişimin gözle görünür şekilde algılanması nedeniyle aile yapılarının da değiştiği görülmektedir. Bu nedenle günümüzdeki ebeveynler yetiştikleri ailelerdeki ebeveyn tutumlarının ve aile içi dinamiklerin kendi kurdukları ailelerde geçersiz kaldığını görmektedirler. Bu durum anne babaların gerek evlilik yaşantılarında gerekse de çocuklarına nasıl davranmaları konusunda kafa karışıklığı yaşamalarına neden olmaktadır. Bu karmaşanın giderilmesi için ebeveynlerin anne-baba olmadan önce ve olduktan sonra ihtiyaç duydukları her dönem, çocuklarının eğitimi ve bakımı konularında bilgilendirilmeleri hem devletin hem sivil toplum kuruluşlarının üstlenmesi gereken bir sorumluluktur (Şahin ve Özbey, 2007). Bu nedenle aile eğitimleri ailelerin sağlıklı bir işleve sahip olabilmesinde önemli bir rol oynamaktadır (Fiedler ve diğerleri, 2007).

Aile eğitimi kavramı verilen eğitimin niteliği ve şekline göre birçok farklı şekilde tanımlanmıştır. Mahoney (1999) “anne babalara çocuklarının fiziksel, bilişsel, sosyal - duygusal gelişimlerini desteklemede gerekli olacak bilgi, beceri ve rehberliğin verilmesi, etkili anne-baba-çocuk ilişkilerinin geliştirilmesi, anne babanın sosyal etkileşim içinde bulunması” şeklinde aile eğitimi tanımlamıştır. Bir başka tanımda ise, aile eğitiminin sadece çocuklar için olmadığından hareketle aile eğitimleri; ailenin içinde yer alan tüm bireylerin gelişimine odaklanan ve bu yolla ailenin sağlıklı bir işleve ulaşmasını ve çocukların da

geleceğe uygun şekilde hazırlanmasını sağlayan, alan uzmanları tarafından bilimsel şekilde oluşturulmuş etkinlikler olarak tanımlanmıştır (Tezel-Şahin ve Özyürek 2010).

Birçok konuda aile eğitimleri organize edilmektedir. Ancak alanyazına bakıldığında aile eğitim programlarında; aile içindeki bireylerin doğru ve etkili iletişimi, aile için rol ve sorumlulukların paylaşımı, çocuk bakımı ve gelişimi, çocuğun eğitimine doğru katılım, anne ve baba arasındaki etkileşim, cinsel yaşam ve eğitim, aile içi problem çözme gibi konuları ön planda tutulduğu görülmektedir (Hamamcı, 2005).

Aile eğitimleri, düşük sosyo-ekonomik ve eğitim seviyesine sahip bireylerin daha çok eğitime ihtiyaç duyacağı düşüncesinden hareketle tüm dünyada olduğu gibi ülkemizde de büyük oranda bu ailelere yönelik olarak yapılmaktadır. Yapılan çalışmalar da bu kanıyı desteklemekte ve düşük eğitim düzeyi ve sosyo ekonomik duruma sahip ailelerin gerek aile içi yaşantılar konusunda gerekse de çocuk ile ilgili konularda daha fazla desteklenmesi gerektiğini göstermektedir. Ancak aile eğitim programları katılmak isteyen her sosyo-kültürel çevreden aileye açıktır (Kılıç, 2010).

Aile eğitimleri uygulamalarında farklı birçok yöntem kullanılmaktadır. En sık kullanılan aile eğitimi uygulamaları, kurum/okul merkezli aile eğitimleri, ev merkezli aile eğitimleri ve uzaktan eğitime dayalı aile eğitimleridir.

Kurum/okul merkezli aile eğitimleri: Belli bir sivil toplum kuruluşu ya da kamu kurumu tarafından organize edilen ve ailelerin bir araya toplanarak belirli gün ve saatlerde, belirli bir süre boyunca devam eden, önceden hazırlanmış içerikleri ve kapsamı olan, seminerler ve uygulamalar içeren aile eğitim programlarıdır. Bu yöntemin avantajı aynı anda birçok aileye ulaşılabilmesidir. Dezavantajı ise ailelerden bazılarının grup içinde sessiz kalarak geri planda kaldıkları için eğitimden yeterince yararlanamamalarına neden olmasıdır. (Cavkaytar, 2013).

Ev merkezli aile eğitimleri: Alan uzmanları tarafından, belirli gün ve saatlerde ailenin evde ziyaret edilmesi şeklinde gerçekleştirilir. Ev merkezli aile eğitimleri de belirli bir plan ve kapsam dahilinde yapılır ancak kurum merkezli programlara göre daha fazla esneklik gösterebilir. Bu tür programlar uzmanlara daha fazla gözlem ve uygulama olanağı sağlar. Aileler kendi evlerinde daha açık ve motive olabilmektedirler. Ev merkezli aile eğitimlerinin dezavantajı ise az sayıda aile ile çalışma fırsatı sunmasıdır (Özdemir, 2013).

Hem kurum hem de ev merkezli aile eğitimleri: Anne babaları çocuk yetiştirmek konusunda desteklemeyi amaçlayan bazı programlar hem kurum merkezli hem de ev merkezli şekilde yapılabilmektedir. Türkiye’de yaygın bir şekilde uygulanan Anne-Çocuk Eğitim Programı ve Benim Ailem Programı bu tür uygulamaya örnektir. Bu tür programlarda anneler

çocuk gelişimi konularında tartışmak amacıyla her hafta bir araya gelirler. Daha sonra toplantıda öğrendikleri konuları evde çocuklarına uyguladılar. Evdeki bu çalışmalar, düzenli aralıklarla yapılan ev ziyaretleri yoluyla gözlemlenir ve desteklenir (AÇEV, 2007).

Uzaktan aile eğitimleri: Zaman ve fiziksel mekan problemleri nedeniyle internet ve televizyon aracılığı ile gerçekleştirilen aile eğitim programlarıdır. Belli sistematik bilgilerin, belli bir sıra ile sunulması şeklinde gerçekleştirilir. Bu tür programların avantajı kayıt altına alındığı için tekrar tekrar açılıp izlenebilmesi ve aynı anda çok fazla sayıda kişiye ulaşabilmesidir. Dezavantajı ise göz teması ve uygulama açısından yetersiz olmasıdır (Özdemir, 2013).

Alanyazın incelendiğinde aile eğitimlerinin bilgi verici danışmanlık, destek hizmetleri ve aile eğitim programları şeklinde de gruplandırıldığı görülmektedir (Fiedler ve diğerleri, 2007).

2.3.1. Bilgi Verici Danışmanlık

Bilgi verici danışmanlık, anne babalara etkili iletişim, çocuk gelişimi ve bakımı, problem davranışlarla nasıl başa çıkılacağı gibi konularda bilgi vermeye yönelik gerçekleştirilmektedir. Bilgi verici danışmanlık, uzmanların ailelerle karşılıklı etkileşim içinde bulunmalarına olanak sağlayarak anne babaların zorlandıkları konularda soru sormalarına dayalı bir hizmeti içermektedir (Tavil, 2004).

2.3.2. Destek Hizmetleri

Ailelere yönelik hizmetlerin bir boyutu da rehberlik ve danışmanlık hizmetleri ile sosyal olarak aileyi desteklemek olarak düşünülmektedir. Bu hizmetler aile eğitiminin yanında, ailelerin ihtiyaç duydukları hizmetlere yönlendirilmesi, kendilerine gerekli bilgilerin sağlanması ve gerektiğinde çeşitli problem çözme becerilerinin kazandırılması gibi farklı konuları içerebilmektedir. Rehberlik ve danışmanlık hizmetleri geniş bir kapsama sahip olup, ailelere sosyal destek vermekten, psikolojik danışma hizmetlerine kadar geniş bir yelpazede ailelere destek vermektedir (Fiedler ve diğerleri, 2007).

2.3.2.1. Sosyal destek

Sosyal destek, belli konularda sorun yaşayan ailelerin yaşadıkları sorunları azaltıcı desteklerden biridir. Sosyal destekler resmi ya da gayri resmi olarak ailenin gereksinim duyabileceği farklı nitelikteki hizmetleri içermektedir. Bilgi ve deneyim paylaşımı, duygusal ve maddi destek sağlama, örgütlenme gibi konular da sosyal desteğin kapsamına girmektedir. Bu hizmetlerin ailelere ulaştırılmasında okullar, dernekler, sivil toplum kuruluşları gibi oluşumların önemli bir rolü vardır (Cavkaytar, 2013).

Sosyal destek birçok şekilde verilebilir. Temel olarak bakıldığında sosyal destek sunulmasında ailelere grup olarak sosyal destek sağlama ve bire bir iletişim ile sosyal destek sağlama şeklinde iki türlü sunum vardır. Tipik olarak grup şeklinde yapılan sosyal destek hizmeti uzman bir konuşmacı tarafından ailelerin ihtiyaç duydukları konuların ailelere sunulması şeklinde gerçekleştirilir. Bu tür programların birincil amacının yanında bir katkısı da vardır. Bu katkı ailelerin kendileri gibi ailelerle birlikte iletişime geçme ve deneyimlerini paylaşma fırsatı sunmasıdır. Grup şeklinde verilen sosyal desteğin yanı sıra bire bir olarak da sosyal destek hizmeti sunulabilir. Bu hizmet türünde aileler hem bilgilenme hem de duygusal olarak destek görme olanağına sahip olmaktadır. Bu hizmetin başarısı ise uzman ile aile arasındaki işbirliğinin kalitesine bağlıdır. İlişki gerçekçi, saygı içinde olursa uzman aileye daha yararlı olabilecektir. Sosyal destek, uzmanlar tarafından verilebildiği gibi aileden aileye de verilebilir. Aileler kendi kurdukları gruplarla yaşadıkları deneyimleri paylaşabildikleri bir ortam oluşturabilmektedirler. (Fiedler ve diğerleri, 2007).

2.3.2.2. Psikolojik destekler

Bu hizmetler bireysel ya da grup olarak sunulmakta olup kişisel problemler yerine ailenin genel işlevine odaklanılır. Danışmanlık hizmetleri kapsamında verilen iletişim becerilerinin geliştirilmesi, problem çözme davranışlarının kazanılması gibi hizmetler ailenin işlevselliğini olumlu etkilemekte ve gelecekte oluşabilecek zorluklara karşı önlem alınmasını kolaylaştırmaktadır (Özdemir, 2013).

2.3.3. Aile eğitim programları

Aile eğitim programları, belirli amaçlar doğrultusunda planlanan, ailelerin ihtiyaç duydukları konulara dayalı bir içeriğe sahip, birçok farklı eğitim uygulaması içeren, sonunda değerlendirmeye yer verilen yapılandırılmış eğitim uygulamalarıdır. Bir aile eğitim programı geliştirilirken takip edilmesi gereken basamaklar şunlardır:

1. Program kapsamına alınacak grubun belirlenmesi
2. Belirlenen grubun ihtiyaçlarının analiz edilmesi
3. Analizi yapılan ihtiyaçların öncelik sırasının belirlenmesi
4. Programın genel amacının ve alt amaçlarının belirlenmesi
5. Kapsamlı bir içerik hazırlanması
6. Eğitim sürecinde görevli alan uzmanlarının belirlenmesi
7. Eğitimde kullanılacak öğretim yöntemlerinin belirlenmesi
8. Eğitim sürecindeki her bir basamak için gerekli materyallerin hazırlanması
9. Uygulamanın oturumlar şeklinde yazılması
10. Uygulama sonunda değerlendirme çalışmalarının belirlenmesi (Cavkaytar, 2013).

Bu prensipler ışığında ortaya çıkarılacak olan aile eğitimi programlarının değerlendirme sürecinde CIPP (Context-Bağlam, Input-Girdi, Process-Süreç, Product-Ürün) modeli kullanılmaktadır. Bu model uygulanan programın yapı, girdi, süreç ve ürün açısından değerlendirilmesine olanak sağlar. Yapı değerlendirilmesi, program amaçlarını dikkate alarak sosyal olarak kabul edilebilirlik, kültürel uygunluk ve teknik yeterlik konularında karar verilen süreçtir. Böylece bir aile eğitimi programının çalışılacak hedef kitlenin özelliklerine uygun olup olmadığı ve teknik yeterlikleri sınanmış olur. Girdi değerlendirmesi, öğretimin öğelerini (örn, aileler için kullanılabilecek stratejileri ya da öğretilecek becerileri) ve aile eğitimcilerinin becerileri öğretmek için kullanacakları yöntemleri içerir. Bu strateji ve yöntemlerin uzman görüşleriyle uygunluğunun belirlenmesi mümkün olabildiği gibi program uygulandıktan sonra aileler tarafından da değerlendirilmesi mümkün olabilecektir. Süreç değerlendirilmesi, programın uygulanmasıyla ilgilidir. Süreç değerlendirmesinde aynı zamanda programın hangi düzeyde sunulacağı planlanmaktadır. Son olarak ürün değerlendirilmesinde programın çıktıları değerlendirilir. Esas önemli nokta aile eğitimi uygulamasının aile ve çocuk davranışlarında değişikliğe yol açıp açmadığıdır. Sonuç olarak bir aile eğitimi programının değerlendirilmesinin yapısal değerlendirmeden ürün değerlendirmesine kadar bir dizi süreci içerdiği söylenebilir (Cavkaytar, 2013).

Son yıllarda yapılan aile eğitimi araştırmaların sonuçları incelendiğinde, yapılan aile eğitimi uygulamalarından ailelerin ve çocukların önemli ölçüde yarar sağladıkları görülmüştür. Aileler ve çocukların elde ettikleri bu yararlar karşılaştırıldığında ise ailelerin çocuklarına göre daha yüksek düzeyde yarar sağladıkları görülmektedir (Beaudoin ve diğerleri, 2014).

2.3.4. Dünyada aile eğitimi

Anne babaların eğitimi ve yetiştirilmesine yönelik yeni yaklaşımlar 1970'lerin başlarında ortaya çıkmaya başlamıştır. Anne babalık yeteneklerini geliştirmeyi hedefleyen oldukça iyi planlanmış bu programlar, anne baba eğitimine ilk kez sistematik bir beceri eğitimi sistemi getirmiştir (Alvy, 1994). Dünyada yaygın bir şekilde uygulanan aile eğitim programları aşağıda açıklanmıştır.

2.3.4.1. Etkili Anne Babalık Eğitimi

Thomas Gordon'un oluşturduğu bu yöntemde Carl Rogers'ın hümanistik felsefesi ve terapide kullandığı yöntemlerden yararlanılmaktadır. Rogerian yaklaşımın temel dinamikleri olan kabul ve doğallık üzerine oluşturulan program sekiz oturum olarak planlanmıştır. Oturumlar üçer saat sürmektedir. Anne babalara çocuklarına karşı açık olmaları, gerektiğinde

yanlış yaptıklarını söyleyebilmeleri ve çocuklarını tüm özellikleri ile kabul etmelerine ilişkin eğitimler verilmektedir (Alvy, 1994).

Kabul ve doğallık temelinde gerçekleştirilen eğitim sürecinde anne babalara çocukların akademik başarıları ile ilgilenmelerinin yanı sıra kişilik gelişimlerini de ön planda tutmaları konusunda eğitim verilir. Bunun yapılabilmesi için ise aile içindeki olumlu ilişkilerin önemi vurgulanır. Olumlu ilişkilerin gelişebilmesi için ailedeki bireylerin karşılıklı olarak birbirlerini aktif ve etkin dinlemeleri, sözlü iletişime önem vermeleri ve ben dili ile iletişim kurmaları gerekmektedir. Bunların uygulanması aile içi problemlerin daha kalıcı şekilde çözümlenmesini sağlayacaktır. Aile içinde ortaya çıkan bu olumlu tablo çocuklar tarafından model alınarak öğrenilecektir (Gordon, 2013).

2.3.4.2. Etkili Ebeveynlik için Sistemik Eğitim

Bu program 1976'da Don Dinkmeyer ile Gary Mckay tarafından oluşturulmuştur. Dokuz oturum süren programda Alfred Adler'in yaklaşımları esas alınmaktadır (Alvy, 1994).

Programın öğretileri şunlardır: Aile içinde duygular rahatlıkla ortaya konulabilmeli, duygular önemsenmeli, aile üyeleri birbirlerinin düşüncelerine saygı göstermeli, ebeveynler tüm ailenin beraberce keyif alabileceği organizasyonlar planlamalı, anne babalar çocukların ilgi alanlarını bilmeli ve bu ilgilerini desteklemeli, aile üyeleri birbirlerine sevgilerini belli etmelidir.

Eğitimde anne babalara aile içinde olması gereken iletişimin yanı sıra çocukların problem davranışlarının nedenleri, problem davranışlar ile başa çıkma yöntemleri anlatılır (Alpaydın ve Canel, 2011).

2.3.4.3. Özgüvenli Anne Babalık

Davranışçı yaklaşımın teorileri esas alınarak Robert Aitchison (1970) tarafından ortaya konulan program on oturumdan oluşmaktadır.

Program davranışçı yaklaşımın öğretileri ile oluşturulduğu için yöntemler de davranışçı ekolün yöntemleri ile aynıdır. Programda anne babalara ödüllendirme ve pekiştirme tarifelerini nasıl uygulayacağı, çocuğa sınırların nasıl öğretileceği, cezayı etkili şekilde nasıl kullanabilecekleri, problem davranışları nasıl görmezden gelerek çözebilecekleri gibi davranışçı ekolün temel kavramları uygulamalı şekilde anlatılmaktadır (Eimers, 1977).

2.3.4.4. Öğretmen Olarak Ebeveynler

Öğrenmenin ilk başladığı ortamın aile olmasından hareketle 1961 yılında oluşturulan programın temel amacı anne babaların eğitilerek çocukların gelişimlerini ve akademik başarılarını arttırmaktır. Erken çocukluk dönemi ailelerine yönelik olarak geliştirilen program

sosyo-ekonomik ve eğitim düzeyi açısından tüm aileleri kapsamına almaktadır (Wagner ve diğerleri, 2002).

Programda ebeveynlerin çocuk gelişimi ile ilgili bilgilendirilmeleri, çocuklardaki gelişimsel problemlerin erken tespiti, çocuk ihmal ve istismarının önlenmesi, çocuk ebeveyn bağının güçlenmesi ile çocukların okula hazır hale gelebilmesi amaçlanmaktadır (Akt. Kılınç, 2011).

2.3.4.5. Anne Çocuk Ev Programı

Okul terklerinin artış göstermesinden hareketle oluşturulan program, çocuk eksenli bir erken çocukluk aile eğitim programıdır. Dr. Phllis Levenstein (2007) tarafından oluşturulan program, özellikle düşük sosyo-ekonomik düzeydeki aileleri hedeflemektedir. Uygulamalar sırasında anne babalara etkili anne babalık eğitimleri verilir. Ebeveyn çocuk bağının sağlıklı şekilde kurulabilmesi için anne babalara çocuklarıyla birlikte oyun oynama, kitap okuma etkinlikleri verilir. Uygulamalar sırasında gösterilen bu bilgiler katılımcı ailelerin evleri ziyaret edilerek kontrol edilir. İki yıl süren programda anne babaların ihtiyacı olan tüm materyaller eğitimciler tarafından sağlanır (Levenstein ve Levenstein, 2008).

2.3.5. Türkiye’de aile eğitimi

Türkiye’de uygulanan aile eğitimi programları ve yapılan projeler aşağıda açıklanmıştır.

2.3.5.1. Ana Baba Okulu

Ana-Baba Okulu sistemli bir şekilde 1989 yılında İstanbul Üniversitesi Eğitim Bilimleri Bölümü tarafından oluşturulmuştur. Program ülkemizde anne ve babaların çocuk yetiştirme ile ilgili birtakım eksikliklerinin olduğundan hareketle hazırlanmıştır. Programın hedefi bu eksiklikleri tamamlayarak anne babaları gerek çocuk gelişiminde gerekse de aile yaşantısında daha yetkin hale getirmektir.

Programın amaçları; etkili iletişim, gelişimsel dönemleri bilmek ve bunu çocuk yetiştirmede uygulamak ile bilinçli ebeveynlik olarak belirlenmiştir. Programın içeriğine bakıldığında;

- Bebeklik dönemi gelişim özellikleri ve eğitimi
- Okulöncesi dönemi gelişim özellikleri ve eğitimi
- Yanlış dinleme
- Yemek yeme alışkanlığı
- Son çocukluk dönemi gelişim özellikleri ve eğitimi
- Çalışan anne ve çocuğu

- Gençlik dönemi gelişim özellikleri
- Eşler arasında problem çözme
- Karı-koca ilişkilerinden doğan sorunlar
- Yaygın anne baba tutumları
- Çocukla sağlıklı iletişim nasıl kurulur?
- Çocuklarda uyum ve davranış bozuklukları
- Çocuğun eğitim başarısını yükseltmede ailenin rolü
- Çocuğun cinsel eğitimi

gibi konuların yer aldığı görülmektedir. Program toplam 32 saatte tamamlanmaktadır (Aydoğmuş ve diğerleri, 1999).

2.3.5.2. Anne Çocuk Eğitim Programı

Anne Çocuk Eğitim Programı (AÇEP), Boğaziçi Üniversitesi öğretim üyeleri tarafından hazırlanmış olan bir erken çocukluk ve okul öncesi eğitim programıdır. Program Halk Eğitim merkezleri aracılığıyla bu programın uygulama eğitimi almış uzmanlar tarafından verilmektedir. Uzmanların program konusunda eğitilmesi ise Anne Çocuk Eğitim Vakfı (AÇEV) tarafından yapılmaktadır. Toplam 25 hafta süren programın her bir oturumu 3 saat sürmekte ve haftada bir oturum gerçekleştirilmektedir.

Programın hedef kitlesi okul öncesi eğitimi almayan ve henüz okula başlamamış olan sosyo-ekonomik yönden sorunlar yaşayan çocukların anneleridir. Program anne destek programı, üreme sağlığı programı ve zihinsel destek programı olmak üzere üç alt programdan meydana gelmektedir. Bununla birlikte program 4 temel başlık altında şekillenmektedir. Bu başlıklar; çocuk gelişimi, iletişim, disiplin yöntemleri ve sağlıktır.

Program grup eğitimi şeklinde yapılmaktadır. Bununla birlikte grup liderleri programın uygulanması sırasında düzenli aralıklarla ev ziyaretleri de gerçekleştirirler.

Programın 25 haftalık içeriği şu şekildedir:

1. Okul öncesi yaşların önemi ve annenin rolü
2. Çocuğun bedensel gelişimi
3. Çocuğun zihinsel gelişim
4. Çocuğun duygusal gelişimi
5. Çocuğun sosyal gelişimi
6. Oyunun önemi ve gelişime katkısı
7. Çocuk yetiştirmede olumsuz yöntemler
8. Davranışları kabul edip, etmememizi belirleyen etkenler
9. Etkin dinleme

10. Annenin kendini çocuğa duyurması
11. Çocuk yetiştirmede olumlu yöntemler (1)
12. Çocuk yetiştirmede olumlu yöntemler (2)
13. Çatışma ve çatışma çözme yöntemleri
14. Öğrenilen yöntemlerin farklı kişilere uygulanması
15. Tuvalet eğitimi
16. Cinsel eğitim
17. Sağlıklı / dengeli beslenme
18. Sağlık ve bakım
19. Kazalardan korunma
20. Sorun olan davranışlar
21. Ders çalışma alışkanlıkları
22. Çocuğun başarısı için okul-aile işbirliği
23. Kadın (1) Kadının zamanını etkin kullanabilmesi ve el emeğini değerlendirmesi
24. Kadın (2) Aile içinde kadın
25. Kadın (3) Üreme sağlığı ve aile planlaması (Alpaydın ve Canel, 2011).

Bu program uzun yıllar boyunca uygulanmakta olup, programın etkiliği konusunda birçok çalışma gerçekleştirilmiştir. Yapılan araştırmaların büyük bir çoğunluğu programın işlevini yerine getirdiği ve amaçladığı hedefleri etkin şekilde gerçekleştirdiği görülmüştür (Bekman ve Koçak, 2011).

2.3.5.3. Aile Çocuk Eğitim Programı

Gazi Üniversitesi Mesleki Eğitim Fakültesi Çocuk Gelişimi ve Eğitimi Anabilim Dalı, Milli Eğitim Bakanlığı Çıraklık ve Yaygın Eğitim Genel Müdürlüğü ve UNICEF'in işbirliği ile yürütülen bu program sıfır-dört yaş arasında çocuğu olan annelere yönelik bir programdır.

Programın amacı aileleri çocuk gelişimi konusunda bilgi ve beceri yönünden desteklemek ve bu şekilde çocukların gelişimini sağlıklı bir şekilde sürdürmektir. Program aile eğitim programı ve gelişimsel eğitim programı olmak üzere iki aşamadan oluşmaktadır.

Aile Eğitim Programı; çocuğun gelişimi, bakımı, iletişim, çocukta olumlu davranış geliştirme, oyun ve oyuncaklar, sağlık ve beslenme gibi konularını içeren oturumlardan oluşmaktadır. *Gelişimsel Eğitim Programı*; çocukların gelişim özelliklerine uygun olarak hazırlanmış, annenin çocuğu ile birlikte oynayabileceği oyunlardan oluşmaktadır.

Her iki aşamada da grup toplantıları ve ev ziyaretleri düzenlenmektedir. Program toplam 25 hafta sürmektedir (Akt. Kılınç, 2011).

2.3.5.4. Küçük Adımlar Erken Eğitim Programı

1996 yılında ülkemizde uygulanmaya başlayan Küçük Adımlar Erken Eğitim Programı 0-4 yaş arası gelişim geriliği olan çocuklar ve ailelerin desteklenmesi amacıyla hazırlanmış bir programdır. Ülkemizde Zihinsel Engellilere Destek Derneği (ZEDD) tarafından uygulanmaya başlanmıştır.

Bu programın genel amacı, zihin engelli çocuğa sahip anne babaları, programın içeriği doğrultusunda çocuklarıyla uygulama yapmada yeterli duruma getirmektir. Küçük adımlar erken eğitim programının içeriği şu şekildedir:

1. Bölüm: Hazırlık Oturumlarına Katılım

1.1. Birinci oturum

1.1.1. Erken eğitimin öneminin betimlenmesi

1.1.2. Çocuklarda davranış kontrolü sağlanması

1.1.3. Küçük adımlar programının amacının açıklanması

1.1.4. Programda yer alan kavramların tanınması (erken eğitim, gelişim yaşı, gelişim alanı, sosyal davranış, beceri, beceri dizisi, kavram, kullanılan semboller)

1.1.5. Küçük adımların geliştirildiği ülkede nasıl uygulandığının açıklanması

1.2. İkinci oturum

1.2.1. Küçük adımlar kitaplarının tanıtılması

2. Bölüm: Ev Ziyaretleri

2.1. Değerlendirme yapma

2.2. Öğretim programı hazırlama

2.3. Öğretim yapma

Küçük Adımlar Erken Eğitim Programının öğretim süreçlerinin uygulanmasında program için oluşturulan sekiz kitap esas alınmaktadır. Bu kitaplar:

Küçük Adımlara Giriş

Çocuğunuzun Programı

İletişim Becerileri

Büyük Kas Becerileri

Küçük Kas Becerileri

Alıcı Dil Becerileri

Kişisel ve Toplumsal Beceriler

Gelişim Becerileri Envanteri

Program aile toplantıları ve ev ziyaretleri şeklinde iki farklı yöntem kullanılarak gerçekleştirilmektedir (Cavkaytar, 2013).

2.4. Babanın Önemi

İnsanlığın ilk zamanlarından itibaren çocuk ve aile için annelere atfedilen önemin gölgesinde kalan babalık rolü, batıda biraz daha önce, ülkemizde ise son 25 yılda değişen yaşam koşulları ile birlikte üzerine daha fazla odaklanılan bir duruma gelmiştir (Güngörmüş, 2006; Telli, 2014). Buna karşın babalık rolünün önemi psikoloji kuramcıları tarafından sürekli üzerinde durulan bir konu olmuştur. Freud bebeklik döneminde anne ile çocuk arasındaki ilişkinin önemli olduğunu vurgularken, bebeklik dönemi sonrasında ise baba ile çocuk arasındaki ilişkinin arttığını ve babanın çocuğun gelişimini önemli ölçüde etkilediğini ifade etmiştir (Tezel Şahin ve Özbey, 2007).

Gelişim kuramlarının verdiği öneme karşın son 40-45 yıl öncesine kadar babalık rolünün etkileri genellikle dolaylı olarak araştırılmıştır. Ancak Schaffer ve Emerson'un 1964 yılında "Bebekte Sosyal Bağlanmanın Gelişimi" ve "Anne Yoksunluğu" konularına ilişkin yaptıkları çalışmalardan sonra babalık rolünün etkilerine dair ilgi artmaya başlamış ve araştırmaya değer bulunmuştur (Alibeyoğlu, 2009).

Lamb (2001) ise, babalık rolüne ilişkin çalışmaların artması ve yapılan çalışmaların babalık rolünün önemli etkilerinin olduğunu göstermesi ile birlikte babanın etkisiz bir birey olarak görüldüğü günlerin geride kaldığını vurgulamıştır. Lamb de babanın önemine ilişkin farklı türde çalışmalar yapmıştır. Bu çalışmalardan en dikkat çekenleri; 2. Dünya Savaşı sonrası birçok ailede babası olmaksızın büyüyen çocuklarla yaptığı çalışma ile babanın özellikleri ile çocuğun sahip olduğu özellikler arasındaki korelasyon ve benzerliğe baktığı çalışma olmuştur (Lamb, 2001).

2.4.1. Babalık rolünün çocuk için önemi

Babanın çocuk için önemi birçok çalışmada ortaya konulmuştur. Babanın çocuğun gelişimindeki etkisi dikkate alındığında günümüzün değişen sosyal ve kültürel şartlarında

babaların çocukları için sadece finansal destek sağlamak değil; aynı zamanda sıcak ve destekleyici ilişkiler kurma gibi bir sorumluluğunun da olduğu ortaya çıkmaktadır. Nitekim yaşadığımız yüzyılda babaların rolleri, çocuklarının hayatlarında ekonomik destek sağlamanın yanı sıra, iyi bir arkadaş olma, koruyucu, disiplini sağlama ve ev işlerinde sorumluluk alma gibi konularda farklılaştığı görülmektedir (Tezel Şahin ve Özbey, 2007).

2.4.1.1. Zihinsel açıdan önemi

Babaların çocukların zihinsel ve akademik yönden gelişimleri üzerinde önemli düzeyde etkilerinin olduğuna ilişkin farklı birçok çalışma yapılmıştır. Bu çalışmalardan birinde babasız büyüyen çocukların babaları ile birlikte yaşayan çocuklara göre okul başarılarının daha düşük olduğu sonucu bulunmuştur. Başka bir çalışmada ise okulu anne ve babası tarafından düzenli olarak ziyaret edilen çocukların, sadece anneleri tarafından düzenli olarak ziyaret edilen çocuklara göre okuma ve aritmetik başarılarının 7 ay daha ileride olduğu görülmüştür (Akt. Kuzucu, 2011).

2.4.1.2. Kişilik gelişimi açısından önemi

Baba ile çocuk arasındaki ilişkinin olumlu ve yakın olmasının çocuğun kişilik gelişiminde belirleyici bir rol oynadığı araştırmalar tarafından ortaya konulmuştur. Özellikle benlik algısı, benlik saygısı, girişimcilik ve kendine güven açısından babanın çocuk üzerinde çok ciddi bir etkisi olduğu görülmüştür. Bu konularda tüm ailenin etkili olduğu bilirse de babalar bu etkinin en temelinde yer almaktadırlar (Bakanay, 2007).

Bununla birlikte babaları tarafından ilgi ve sevgi gösterilen çocukların sosyal yönden daha başarılı oldukları ifade edilirken, kendine yönelik algısı olumsuz olan çocukların babaları ile olan ilişkilerinin de olumsuz olduğu söylenmektedir. Babanın ilgi ve sevgiden daha çok otorite kaynağı olarak görülmesi ise, çocuklarda utangaçlık ve çekingenlik gibi olumsuz kişilik özelliklerinin ortaya çıkmasına neden olmaktadır (Tezel Şahin, 2003).

Bunun yanında, Ehrensaft (1987) çocuğun olgunlaşma ve yetiştirme sürecinde aktif bir şekilde rol alan babaların çocuğun eşitlik ve adalet gibi değerleri kavrayabilmesinde önemli düzeyde etki sahibi olduğunu belirtmektedir. Çocuk evde kendine ilişkin sorumlulukların paylaşıldığını görerek büyüdüğünde bunu içselleştirir ve kendi yaşamında tatbik eder. Her iki cins (anne-baba) ile de bu denli yaklaşabilen bir çocuk yetişkinliğinde her iki cinsiyetten kişilerle daha sağlıklı ilişkiler kurabilmektedir (Akt. Özkan, 2014).

2.4.1.3. Cinsiyet rolleri ve cinsel gelişim açısından önemi

Cinsiyet rolleri ve cinsel gelişim de anne ve baba model alınarak gelişmektedirler. İlk doğduğu andan itibaren hem erkek hem de kız çocukları hayatlarının belirli bir dönemini sadece anneye bağlı şekilde sürdürürler. Freud'un kuramında yer aldığı şekilde üç yaşından

sonra fallik döneme geçiş ile birlikte çocuklar cinsiyetlerini tanımaya ve kendi cinsiyetlerinin özelliklerini merak etmeye başlarlar. Bu dönemden itibaren kız çocukları anne ile erkek çocukları ise baba ile özdeşim kurarak rekabet içine girerler. Anne babanın cinsiyet rolleri açısından model alındığı bu dönemin sağlık bir şekilde geçirilebilmesi anne ve babanın doğru rol model olmalarına bağlıdır (Köroğlu ve Türkçapar, 2009).

Babaların, ev içindeki rollerinin daha etkisiz olduğu inancı, otorite yönlerinin ağır basması, ilgi ve sevgi gibi daha psikolojik ihtiyaçlar yerine ailenin ve çocukların daha fizyolojik ihtiyaçları ile ilgilenmeleri özellikle erkek çocuklarının cinsiyet rolleri açısından birtakım sorunlar yaşamalarına neden olabilmektedir. Kız çocuklarının ise anneleri ile sürekli beraber olabildikleri için cinsel kimliklerini daha kolay benimsedikleri bildirilmektedir.

Babanın erkeksi yönünü model alamayan erkek çocuklarının ileride daha az erkeksi kimliğe sahip oldukları ve cinsel kimlikleri açısından sorunlar yaşadıkları belirtilmektedir. Bununla birlikte çok aşırı erkeksi tavırlar da erkek çocuklarının aşırı gergin ve antisosyal bir kimliğe bürünmelerine neden olabilmektedir (Çatıkkaş, 2008).

Babanın cinsel kimlik kazanımı açısından erkek çocukları kadar kız çocukları için de önemli işlevi bulunmaktadır. Yaşamlarındaki ilk erkek olan baba ile kurulacak ilişkinin kalitesi ilerleyen yıllarda karşı cins ile kuracağı ilişkinin belirleyicisi olabilmektedir. Bu konuda yapılmış birçok çalışmada kız çocuklarının eş tercihlerinde “babası gibi olmak” ya da “babası gibi olmamak” durumunu önemli ölçüde referans aldıkları belirtilmektedir (Bakanay, 2007).

2.4.2. Anne için önemi

Dünyada son yıllarda meydana gelen değişimlerin etkisi ile aile yapısında ve yaşamında da birtakım köklü değişimler olmuştur. Cinsiyet rollerine bakış açısı ve bu rollerin tabu durumunda olan bazı statülerinin yıkılması, kadının çalışma hayatındaki yerinin giderek artması ile evden uzaklaşması, politik gelişmeler, boşanmaların artması gibi nedenler toplumda farklı aile yapıları ve yaşantıları görmemize neden olmuştur (Güngörmüş Özkardeş, 2006).

Ancak tüm bu değişimlere rağmen aile içinde anne ve babanın rollerine ilişkin değişim önemli ölçüde değişmemiştir (Şahin Tezel ve Özbey, 2007). Yapılan bir araştırmada kadınların çalışma alanlarının, ev dışı ve ev işleri-çocuk bakımı olarak iki şekilde olduğu ifade edilmiştir. Buna karşın çalışmada babaların sadece ev dışı rollerinin önemli görüldüğünden söz edilmektedir (Fagan ve Palm, 2004).

Bununla birlikte kadının ailenin ekonomik olarak yükünü çekmede erkek ile birlikte rol alması aynı zamanda ev içindeki rollerinin de yeterince paylaşılmaması kadın üzerinde ciddi derecede bir baskı oluşturmaktadır. Winnicot'a (1964) göre babalar anneleri destekleyerek ve ödüllendirerek ailenin işlevine katkıda bulunmalıdırlar. Anne ile çocuklar arasındaki ilişkinin sağlıklı olabilmesinde babaların etkin bir rolü vardır. Kadının üzerindeki sorumluluğun dengeli bir şekilde paylaşılması annenin ve dolayısıyla tüm ailenin uyumu ve sağlığı açısından önemlidir (Akt. Anlıak, 2004).

2.4.3. Baba eğitiminin önemi

Babalar ve babalık rolü tüm aile ve özellikle de çocuklar için vazgeçilmez bir öneme sahiptir. Ancak babaların ahlak bekçisi, otorite figürü, evin geçimini sağlayan kişi ve cinsiyet rol modeli olarak görülmeleri uzun yıllar psikoloji alanında göz ardı edilmelerine neden olmuştur (Alibeyoğlu, 2009).

Uzun yıllar üzerine çok fazla odaklanılmayan baba figürünün sosyal, ekonomik ve politik alanda gerçekleşen birtakım değişiklik ve devrimler sonucu üstlendiği sorumluluktan daha fazlasını yapması gerektiği görülmüştür.

Güngörmüş Özkardeş (2006),

- Çalışan kadın sayısının artması ve kadının tam gün dışarıda çalışıyor olması,
- Kadının yüksek eğitim görmesi, iş bulması ve erkeklerden bağımsız hale gelmesi,
- Ekonomik alandaki değişimlerin kadın-erkek rollerini etkilemesi,
- Özellikle batılı toplumlarda boşanmış ya da dul erkeğin tek başlarına çocuklarının bakım ve eğitim sorumluluğunu üstlenmeleri,
- Geleneksel ailenin çekirdek aileye dönüşmesiyle bireylerin rol ve sorumluluklarının değişmesi gibi nedenlerden dolayı babaların ev içi ve çocuk bakımı gibi işlerle daha fazla ilgilenmeleri gerektiğini ifade etmiştir.

Ancak bu değişimler yaşanırken aynı anda babaların değişimi de bu denli hızlı olmamıştır. Bu nedenle aile içi birtakım sorunlar yaşanmaya başlamış ve bu durum ailenin işlevlerini etkilemiştir (Tezel Şahin ve Özbey, 2007).

Bu bilgiler ve gelişmeler ışığında babaların çocuk bakımı ve aile yaşantısı ile ilgili bilgilendirilmeye ihtiyaçları vardır (Koçak, 2004).

2.4.4. Baba Destek Eğitim Programı (BADEP)

BADEP, Türkiye'de babaların çocuklarının gelişiminde daha etkin ve olumlu bir rol oynamaları için geliştirilmiş, bilimsel temelli bir eğitim programıdır. Baba Destek Programı

vasıtasıyla katılımcı olmaları desteklenen babalar; çocuk gelişimi ile ilgili bilgi düzeylerini artıran, iletişim becerileri kazanmalarını sağlayan ve bunun sonucunda daha demokratik tutumu benimsemelerine yol açan eğitimler almaktadır.

Programın amaçları şu şekilde listelenebilir: Babanın çocuk gelişimdeki önemini n farkına varması, babanın çocuk gelişimi konusunda bilgi edinmesi, babanın edindiği bilgiler ışığında çocuğun gelişimine uygun beklentiler içine girmesi, çocuk istismarının önlenmesi, babanın, çocuk gelişiminde daha etkili bir rol oynayabilmesi için gerekli desteği alması, babanın da çocuk yetiştirmeye dahil edilmesiyle cinsler arası bir denge sağlanması, babanın demokratik yöntemler hakkında bilgi edinip bunları evde, esi ve çocuklarıyla yasama geçirmesi, böylece daha demokratik, daha mutlu bir aile ve toplum yapısının desteklenmesi, babanın programda öğrendiği bazı becerileri (iletişim becerileri, problem çözme stratejileri, vs.) başka ilişkilerinde de kullanmasıdır (Koçak, 2004).

Baba Destek Eğitim Programının İçeriği şu şekildedir:

1. *Hafta*

Tanışma ve Babanın Rolü

Tanışma

Nasıl erkek olduk?

Babalık rolü ve önemi

Eylem planı

Oturumun değerlendirilmesi

1. *Hafta*

Aile Tutumları

Çocuk ve çocuk hakları

Aile tutumları

Demokratik tutum ve yöntemleri

Eylem planı

Oturumun değerlendirilmesi

2. *Hafta*

Dinleme –Anlatma

Etkin dinleme

Kendini ifade etme

Dinleme ve kendini ifade etme

Eylem planı

Oturumun değerlendirilmesi

3. Hafta

Aile tutumları-2, Demokratik İlişki ve Empati

Empati

Şiddet ve etkileri

Öfke yönetimi

Eylem planı

Oturumun değerlendirilmesi

4. Hafta Olumlu

Davranış Geliştirme Olumlu

davranış nasıl geliştirilir? Eleştiri

ve takdir

Olumsuz davranışların azaltılması

Eylem planı

Oturumun değerlendirilmesi

5. Hafta _____

Sosyal ve Duygusal Gelişim

Sosyal gelişim süreci

Duygusal gelişim ve desteklemek

Sosyal kurallar ve iç denetim

Eylem planı

Oturumun değerlendirilmesi

6. Hafta

Zihinsel Gelişim

Beyin ve zihinsel gelişim

Zihinsel gelişimin desteklenmesi

Başarının çocuğun gelişimine etkileri

Eylem planı

Oturumun değerlendirilmesi

7. Hafta _____

Okul, Arkadaşlar ve Baba

Babanın okul ile ilişkileri

Çocuğun arkadaşları ile ilişkilerinde babanın

rolü Farklılıklara saygı gösterme Eylem planı

Oturumun değerlendirilmesi

8. Hafta

Bedensel ve Cinsel Gelişim

Bedensel gelişim

Cinsel gelişim ve cinsellikle ilgili soruların
cevaplanması Çocuklar için cinsiyetlerin önemi

Eylem planı

Oturumun değerlendirilmesi

9. Hafta

Çocuklarla Zaman Geçirmek ve Oyun

Ailenin zaman geçirmesi

Oyunun önemi

Bilgisayar, TV ve internetin aile ilişkilerindeki önemi

Eylem planı

Oturumun değerlendirilmesi

10. Hafta _____

Yaşam Zorlukları ve Baba

Stres ve travma nedir?

Babanın Stresi ailesine anlatma

Çocukların yaşadığı stresler

Eylem planı

Oturumun değerlendirilmesi

11. Hafta _____

Çocuğun Sorumluluk Kazanması

Çocuğun sorumluluk alanları

Kendine ve aileye karşı sorumlulukları

Çevreye karşı sorumlulukları

Eylem planı

Oturumun değerlendirilmesi

12. Hafta

Anne Oturumu-1

Tanışma ve aile tutumları

Olumlu davranış kazandırma yöntemleri

Olumsuz davranışların azaltılma yöntemleri

Eylem planı

Oturumun değerlendirilmesi

13. Hafta

Anne Oturumu-2

Toplumsal cinsiyet

Şiddet nedir?

Aile içi şiddete karşı neler yapılabilir?

Eylem planı

Oturumun değerlendirilmesi

2.5. Konu İle İlgili Yapılmış Çalışmalar

Ülkemizde ve yurtdışında aile eğitimi ile ilgili son yıllarda yapılmış pek çok çalışma mevcuttur. Aile eğitimi çalışmaları incelenirken yurt dışında yapılan çalışmalarda anne ve babaların çalışmalara katılımları arasında oran olarak yakınlık gözlemlenirken, ülkemizdeki çalışmalarda babaların çok az sayıda çalışmada yer aldıkları görülmüştür.

2.5.1. Yurtdışında yapılmış çalışmalar

Şahin (1998) yaptığı çalışmada Babaları Destekleyici Eğitim Uygulamasının okul öncesi dönemde çocuğu olan 30 babanın çocuklarıyla vakit geçirme ve ilgilenme düzeyleri üzerindeki etkisini araştırmıştır. Deney ve kontrol gruplu ön test son test desenli şekilde gerçekleştirilen araştırmada eğitim uygulaması sekiz hafta devam etmiştir. Çalışmada yer alan kontrol grubu da deney grubuna benzer nitelikler taşıyan 30 kişiden oluşmuştur. Kontrol grubu herhangi bir eğitim sürecinden geçmemiştir. Çalışma bulgularına bakıldığında deney ve kontrol gruplarının ön test puanları açısından anlamlı bir düzeyde farklılaşmadığı belirlenmiştir. Ancak iki grup arasındaki son test puanları karşılaştırıldığında deney grubunun çocukla birlikte vakit geçirme ve çocuğun eğitimi ve bakımı ile ilgilenme düzeyleri açısından kontrol grubundan olumlu anlamda farklılık gösterdiği saptanmıştır.

Vural (2006)'ın çalışmasında 6 yaşındaki 40 çocuğun sosyal becerileri üzerinde Ebeveyn Katılımlı Sosyal Beceri Eğitimi'nin etkisi araştırılmıştır. Eğitime sosyal becerileri araştırılacak olan 40 çocuğun anne ve babaları katılmıştır. Program sekiz haftadan oluşmaktadır. Aile Katılımlı Sosyal Beceri Eğitimi Programı'nın içeriğinde 43 etkinlik bulunmaktadır. Eğitimde anne babalara çocuklara sosyal becerileri nasıl öğretecekleri konusunda bilgiler verilmiştir. Ayrıca öğretilecek olan sosyal becerilere ilişkin uygulamalar ve etkinlikler gerçekleştirilmiştir. Eğitim öncesinde Sosyal Beceri Değerlendirme Ölçeği ile çocukların sosyal becerileri değerlendirilmiştir. Sekiz haftalık eğitimin sonunda 40 çocuğun

sosyal becerileri yine aynı ölçekle yeniden değerlendirilmiştir. Son testlerin değerlendirilmesi sonucu çocukların sosyal becerilerinde istatistiksel olarak anlamlı düzeyde bir gelişim olduğu görülmüştür.

Ünüvar (2008) tarafından yapılan bir diğer çalışmada okul öncesi dönemde çocuğu olan babaların çocuklarla kaliteli zaman geçirme durumları araştırılmıştır. 270 baba ve 230 annenin katıldığı çalışmada ebeveynlere Zamanın Niteliğini Belirleme Ölçeği ve Empatik Eğilim Envanteri ön test olarak uygulanmıştır. Daha sonra babalara 10 seanstan oluşan Baba Eğitim Programı uygulanmıştır. Çalışmada yer alan anneler ön test ve son test değerlendirmelerinde eşlerini yani babaları değerlendirmişlerdir. Uygulamanın ardından ön test olarak uygulanan ölçekler çalışmaya katılan ebeveynlere son test olarak tekrar uygulanmıştır. Son test puanlarına bakıldığında babaların çocuklarıyla geçirdikleri kaliteli zamanın anlamlı düzeyde arttığı görülmüştür. Annelerin de son test puanlarında babaların çocuklarla geçirdikleri zamanın kalitesinin arttığını destekledikleri görülmektedir.

Taşkın ve Erkan (2009) tarafından gerçekleştirilen araştırmada Baba Eğitim Uygulamasının okul öncesi ve ilkökul düzeyinde çocuğa sahip olan 14 babanın çocukları ile ilgilenme düzeyleri üzerindeki etkisi araştırılmıştır. Ön test son test desenli çalışmada katılımcı babaların eğitim uygulamasından önce çocuklarıyla ilgilenme düzeyleri belirlenmiştir. Daha sonra 10 haftalık Baba Eğitim Uygulaması gerçekleştirilmiştir. Eğitimin ardından babalara ön testte uygulanan ölçekler son test olarak tekrardan uygulanmıştır. Son test puanlarına bakıldığında eğitime katılan babaların çocuklarıyla oyun oynama, sözel olarak iletişime geçme, çocukların akademik eğitimi ve bakımı ile ilgilenme ve çocuklarını dışarı çıkarma etkinliklerinde anlamlı düzeyde bir artış olduğu gözlemlenmiştir.

Özmen (2010)'in çalışmasında Anne Baba Eğitim Programı uygulanan ebeveynlerin depresyon düzeyleri ve çocuklarının problem davranışları incelenmiştir. Deney ve kontrol gruplu ön test son test şeklinde gerçekleştirilmiş çalışmaya 16 anne baba katılmıştır. 16 katılımcı 8'erli olarak deney ve kontrol gruplarına ayrılmışlardır. Kontrol grubuna ön test ve son test uygulamaları dışında herhangi bir şey uygulanmazken, deney grubu ön testin ardından 7 haftalık Anne Baba Eğitim Programı'na alınmışlardır. Beck Depresyon Ölçeği ve 4-18 Yaş Çocuk ve Gençlerde Davranış Değerlendirme Ölçeği'nin kullanıldığı çalışmada ön test puanları açısından deney ve kontrol grupları arasında anlamlı bir farklılık bulunmazken, son test puanları açısından deney grubunun çocukların davranış problemleri ve ebeveynlerin depresyon düzeyleri açısından kontrol grubundan anlamlı düzeyde farklılaştığı görülmüştür.

Bolat (2011) tarafından yapılan çalışmada 25 anne ve 25 baba Anne Baba Eğitim Programına alınmış ve bu anne babaların çocuk yetiştirme tutum ve davranışlarının değişip

değişmediği araştırılmıştır. Çalışmaya ayrıca Anne Baba Eğitim Programına alınmayan, eğitime alınan anne babalarla benzer özelliklere sahip 25 anne ve 25 baba da kontrol grubu olarak dahil edilmiştir. 12 hafta boyunca haftada bir 2 saatlik oturumlar şeklinde gerçekleşen Anne Baba Eğitim Programı sonunda hem deney hem de kontrol grubuna Öğretmen Olarak Anne Baba Envanteri uygulanmıştır. Çalışma sonucunda deney grubundaki hem annelerin hem de babaların kontrol grubuna göre pozitif yönde anlamlı düzeyde farklılaştığı görülmüştür.

Çelik, Yılmaz ve Dicle (2011) tarafından yapılan bir çalışmada 5 hafta boyunca, haftada iki defa ve 90 dakikalık oturumlar şeklinde gerçekleştirilen Baba Eğitim Programının babalık tutumları ve babalık rolüne ilişkin algılar üzerindeki etkisi incelenmiştir. Çalışmaya çocukları ilkokula devam eden 26 baba katılmıştır. Katılımcılar araştırmacı tarafından, birbirine benzer olarak şekilde deney ve kontrol grubuna ayrılmıştır. Her iki grupta da 13'er baba yer almıştır. Çalışma ön test son test kontrol gruplu desende yürütülmüştür. Çalışma sonunda deney grubunun hem babalık tutumu hem de babalık rolüne ilişkin algı açısından kontrol grubuna göre anlamlı düzeyde farklılaştığı görülmüştür.

Özkan (2014) yaptığı çalışmada çocukları ana sınıfına devam eden 25 çocuğun babalarına Baba Katılım Programı uygulamıştır. Programın amacı çalışmaya katılan babaların aile katılımını ve çocukları ile olan ilişkilerini arttırmaktır. Bu nedenle eğitime alınan babalara Aile Katılım Ölçeği ve Çocuk Ebeveyn İlişki Ölçeği ön test ve son test olarak ikişer kere uygulanmıştır. Çalışmada ayrıca eğitime alınan 25 kişilik deney grubunun yanı sıra hiçbir şekilde eğitime dahil edilmeyen, deney grubu ile benzer özelliklere sahip 25 kişilik bir kontrol grubu da yer almıştır. Ölçekler ön test ve son test olarak ikişer kere kontrol grubuna da uygulanmıştır. Ön testin ardından Baba Katılım Programı deney grubuna uygulanmıştır. Daha sonra son testler uygulanarak, deney ve kontrol grupları arasında anlamlı düzeyde bir farklılık olup olmadığı analiz edilmiştir. Yapılan değerlendirme sonucunda deney grubunda yer alan babaların hem Aile Katılım Ölçeği'nden hem de Çocuk Ebeveyn İlişki Ölçeği'nden aldıkları son test puanlarına göre kontrol grubundaki babalardan pozitif yönde anlamlı düzeyde farklılık gösterdikleri görülmüştür.

Çekiç (2015) yaptığı çalışmada Akılcı Duygusal Aile Eğitim Programının anne babaların ebeveynlik stresi üzerindeki etkisini araştırmıştır. Çalışmaya çocukları ilkokul yaşında olan toplam 4 baba ve 22 anne katılmıştır. Katılımcılar 2'ser baba ve 22'ser anne olmak üzere deney ve kontrol gruplarına ayrılmışlardır. Deney grubuna 7 oturumluk Akılcı Duygusal Aile Eğitim Programı uygulanırken, kontrol grubuna herhangi bir müdahalede bulunulmamıştır. Uygulama öncesinde ve sonrasında her iki gruba da ön test ve son test

uygulanmıştır. Son testler değerlendirildiğinde deney grubundaki anne ve babaların anne-baba olmaya yönelik stres durumlarında, rollerin kısıtlanmasına ilişkin kaygı düzeylerinde, anne ve babalığa dair mükemmeliyetçilik inanışlarında ve çocuklarıyla ilgili gerçekçi olmayan beklentilerinde kontrol grubuna göre anlamlı düzeyde bir azalma olduğu saptanmıştır.

Uzun (2016) yaptığı çalışmada çocukları anasınıfına devam eden 40 baba ile yürüttüğü çalışmada çocuk ile babası arasındaki ilişkiyi ve çocukların sosyal becerilerinin gelişimini araştırmıştır. Çalışmada deney grubu ile benzer özelliklere sahip 40 babadan oluşturulan bir kontrol grubu da yer almıştır. Araştırmacı deney grubuna 12 hafta boyunca haftada 1 kez gerçekleşen Baba Eğitim Programı uygulamıştır. Yapılan eğitimin etkililiğinin ölçülmesi için Çocuk Ebeveyn İlişki Ölçeği ve Sosyal Becerileri Değerlendirme Ölçeği uygulanmıştır. Çalışma sonunda deney grubunun kontrol grubundan hem baba -çocuk ilişkisi hem de çocukların sosyal beceri düzeyi açısından pozitif yönde anlamlı düzeyde farklılaştığı bulunmuştur.

Demir (2016) yaptığı çalışmada Oyun Temelli Baba Bebek Etkileşim Programı'nın baba ve bebek üzerindeki etkilerini incelemiştir. Çalışmaya 12-15 aylık bebeği olan 40 baba katılmıştır. 40 baba 20 deney ve 20 kontrol grubu olmak üzere iki gruba ayrılmıştır. Babalara 10 hafta boyunca haftada bir kez 45 dakikalık eğitimler verilmiştir. Araştırmada veri toplamak için Baba Çocuk Duygulanım, Yanıt Verme ve Meşguliyet Ölçeği ve Denver Gelişimsel Tarama Testi II kullanılmıştır. Ön testlerden alınan puanlara bakıldığında deney ve kontrol grupları arasında hem babalar hem de çocuklar için anlamlı bir farklılık olmadığı saptanmıştır. Son test puanlarına göre ise deney grubunun hem baba formu için hem de çocuk formu için kontrol grubundan anlamlı düzeyde farklılaştığı görülmüştür.

Acar (2017) yaptığı çalışmada 0-3 yaş arası ileri düzeyde işitme kaybı olan çocuğa sahip 7 babanın babalık deneyimlerine ilişkin algılarını araştırmıştır. Görüngübilim yöntemi ile gerçekleştirilen çalışmada yarı yapılandırılmış görüşmeler, yansıtmacı araştırmacı günlükleri ve doküman incelemesi yöntemleri kullanılmıştır. Çalışmadan elde edilen bulgular incelendiğinde araştırmaya katılan babaların babalık rol, görev ve sorumlulukları normal işiten çocuk babaları ile benzer şekilde algıladıkları ancak çocuklarının kullandığı işitme cihazları ve ekonomik yükleri nedeniyle bir farklılık algıladıkları saptanmıştır. Ayrıca çocukları ile ilgili kaygı duydukları, aile eğitimleri faydalı buldukları, çocuklarının eğitimi ile ilgili daha fazla bilgilendirilmek istedikleri ortaya çıkarılmıştır.

2.5.2. Yurt dışında yapılmış çalışmalar

McBride ve arkadaşları (2001) tarafından yapılan araştırmada ana sınıfı öğretmenlerine, sınıflarındaki öğrencilerin babalarını çocukların eğitimde daha etkin hale getirmeleri için 26 hafta süren eğitim verilmiştir. Eğitim uygulamasına 21 ana sınıfı öğretmeni katılmıştır. Öğretmenlere babaları çocukların eğitimlerine katılmaları için planlamalar yapma konusunda çeşitli eğitimler verilmiştir. Eğitim süresince öğretmenler uygulamalı olarak çocuklarının babaları ile çeşitli etkinlikler gerçekleştirmişlerdir. Ancak öğretmenlerden sınıflarındaki çocukların babalarının yarısına bu etkinlikleri yaparken yarısına yapmamaları istenmiştir. Bundaki amaç eğitimin etkinliğini değerlendirebilmektir. Çalışma sonunda öğretmenlerin belirlediği deney grubunda bulunan babaların anlamlı düzeyde daha yüksek şekilde çocuklarının okul ile ilgili aktivitelerine katıldıkları görülmüştür.

Hancock ve diğerleri (2002)'nin çalışmasında Anne Baba Eğitim Programının çocukların iletişim becerileri ve davranış kontrolleri üzerindeki etkisi araştırılmıştır. 5'i anne 5'i baba olmak üzere 10 ebeveynin katıldığı eğitim programı 30 seanstan oluşmaktadır. Eğitim oturumları birebir şekilde gerçekleştirilmiştir. Çalışmaya katılan anne ve babaların benzer sosyo-ekonomik yapıda ve çocuklarının iletişim ve davranış kontrolü problemi yaşıyor olmasına dikkat edilmiştir. Her bir eğitim oturumu sonrasında katılımcılara ev ödevi verilmiş ve öğrendiklerini evde uygulamaları istenmiştir. Eğitim uygulamasının ardından değerlendirme yapılmış ve ebeveynlerin kendilerine öğretilenleri doğru şekilde uyguladıkları belirlenmiştir. Ayrıca çocukların davranış kontrollerinde ve iletişim becerilerinde anlamlı düzeyde bir ilerleme görülmüştür.

Rimm ve diğerleri (2005) tarafından yapılan araştırmada okul öncesi dönemde çocuğu olan 75 babanın çocuklarının eğitim ve öğretimi ile ilgilenme düzeyleri araştırılmıştır. Babaların kendi kendilerini değerlendirdikleri çalışma sonunda 25 katılımcı babanın çocuğunun öğretmenini tanımadığı saptanmıştır. Bununla birlikte çocuğun akademik, sosyal ve davranışsal durumuna ilişkin sadece 8 babanın okul ile görüşme halinde olduğu öğrenilmiştir. Bu 8 babanın ise derinlemesine ya da düzenli bir görüşme sıklığının olmadığı da saptanmıştır.

Evans ve arkadaşları (2007)'nin çalışmasında ev ziyaretleri ve video geri bildirimli Baba Eğitim Uygulamasının babaların çocuk bakımı konusundaki becerileri üzerindeki etkisi araştırılmıştır. Toplamda 5 ay süren programa okul çağı öncesi çocuğa sahip 81 baba alınmıştır. Uygulamaya alınan babaların bir kısmı deney bir kısmı ise kontrol grubu olarak ayrılmışlardır. Programın geneli video geri bildirim yöntemi ile gerçekleştirilmektedir. Bunun yanında uygulayıcılar zaman zaman ev ziyaretleri de düzenlemişlerdir. Deney grubuna hem

video geri bildirim hem de ev ziyaretleri gerçekleştirilmiş, kontrol grubu ise yalnızca video geri bildirim ise eğitim almışlardır. 5 aylık uygulama sonunda hem deney hem de kontrol gruplarının çocuk bakımı konusunda anlamlı düzeyde ilerleme kat ettikleri görülmüştür. Bununla birlikte deney grubunda yer alan babaların kontrol grubuna göre anlamlı düzeyde daha iyi olduğu saptanmıştır.

Hamilton ve De Jonge (2010) yaptıkları araştırmada babalığa adaptasyonu etkileyen faktörleri araştırmışlardır. Nitel bir çalışma olarak gerçekleştirilen araştırmaya 4 baba ve onların eşleri alınmıştır. Araştırma verileri uygulayıcılar tarafından oluşturulan görüşme formu ile toplanmıştır. Form yarı yapılandırılmış şekilde oluşturulmuştur. Araştırma verileri tematik analiz ile temalar ayrılmıştır. Buna göre babalığa adaptasyonu etkileyen faktörler olarak; karı-koca olarak geçirilen sürenin uzunluğu ve niteliği, çocuk doğduktan sonra uyku düzeni ve doğumla birlikte babaların ev içerisindeki rollerinde bir değişim olup olmaması olarak belirlenmiştir.

Hakoama ve Ready (2011)'nin çalışmasında 192 üniversite öğrencisinin algıladıkları babalık rolleri ile ders başarıları ve benlik saygıları arasındaki ilişki incelenmiştir. Öğrencilere algıladıkları babalık rolleri, ders başarı düzeyleri ve benlik saygılarının değerlendirildiği toplamda 69 sorudan oluşan bir envanter uygulanmıştır. Yapılan istatistiksel değerlendirme sonucunda algılanan babalık rolü ile ders başarıları arasında anlamlı bir ilişki gözlenmezken, benlik saygısı ve algılanan babalık rolü arasında anlamlı bir ilişki saptanmıştır. Babalık rollerinin kendi babaları tarafından yeterince yerine getirildiğini düşünen öğrencilerin benlik saygıları anlamlı düzeyde daha yüksek bulunmuştur.

Lawrence, Davies ve Ramchandani (2012) tarafından yapılan araştırmada video geri bildirim ile yapılan eğitimin baba ve bebek arasındaki etkileşim üzerindeki etkisi incelenmiştir. Çalışmadan 6-15 aylık bebeği olan 5 baba yer almıştır. Araştırmacılar çalışma öncesinde babalar ile ön görüşme yapmış ve çalışma sürecini anlatmışlardır. Babalardan çocukların ihtiyaçları ile ilgilendikleri ve onlarla oyun oynadıkları zamanları görüntülü olarak kayıt altına almaları istemiştir. Yapılan bu kayıtlar haftanın belli günleri araştırmacılar tarafından ev ziyaretlerinde babalar ile birlikte izlenmiş ve babalara araştırmacılar tarafından geri bildirim verilmiştir. Ayrıca katılımcı babalara araştırmacılar tarafından çocuklarla yapacakları çeşitli etkinlikler verilmiştir. 5 baba da araştırmanın sonuna kadar etkinlikleri sürdürmüşlerdir. Uygulama sonunda katılımcılar ile görüşmeler yapılmış ve çalışma ile ilgili düşünceleri sorulmuştur. Tüm katılımcılar uygulamayı çok yararlı bulduklarını, çocuklarını ve eşlerini daha iyi anladıklarını ve çocuklarla iletişimlerinin arttığını belirtmişlerdir.

Juhari, Yaacob ve Abu Talib (2013) tarafından yapılan çalışmada yaşları 10 ile 16 arasında değişen çocuğa sahip olan 989 babanın çocuklarının eğitim ve yaşamı ile ilgilenme durumları araştırılmıştır. Araştırma sonunda babaların eğitim durumu, evlilik kaliteleri ve doğum sıraları ile çocuklarıyla ilgilenme düzeyleri arasında anlamlı bir ilişki olduğu gözlemlenmiştir. Bununla birlikte babaların çocukken babalarından gördükleri ilgi düzeyi ile çocuklarına gösterdikleri ilgi düzeyleri arasında anlamlı bir ilişki görülmüştür.

Clucas ve diğerleri (2014) yaptıkları çalışmada Uluslararası Çocuk Gelişim Programına katılan anne ve babaların yaşam kalitesi ve memnuniyeti, çocuk bakımına ilişkin algıları, çocukla meşgul olma (ilgilenme) düzeyleri ve kaygı düzeylerini incelemişlerdir. 105 anne ve 36 babanın katıldığı çalışmada anne ve babalara her bir bağımlı değişken için ön test ve son test uygulanmıştır. Elde edilen bulgulara bakıldığında hem anneler hem de babaların ebeveynlik davranışları ile ilgili anlamlı düzeyde ilerleme gösterdikleri bulunmuştur. Araştırma öncesinde ebeveynlik davranışları (çocukla meşgul olma ve pozitif disiplin verme) açısından annelerin babalardan anlamlı düzeyde daha etkin oldukları gözlenirken, son test puanlarında anne ve babalar arasında bu açıdan bir farklılık kalmamıştır. Anne ve babaların çocuk bakımına ilişkin algılarına bakıldığında babaların anlamlı düzeyde daha zor olarak algıladıkları görülmüştür. Bununla birlikte babalar eğitim sonrasında yaşam memnuniyetlerin ve kalitelerinin anlamlı düzeyde daha çok düştüğünü belirtmişlerdir. Yaşanılan kaygı düzeyi açısından hem anneler hem de babaların kaygı düzeylerinin yüksek olmadığı saptanmıştır.

Rushing ve Powell (2015), tarafından yapılan bir çalışmada 1 -4 yaş arası çocuğu olan, kadın eşin çalışıp erkek eşin çalışmadığı ve evde çocuk baktığı 20 ailenin dinamiklerini araştırmışlardır. Veriler ailelerin kadın eşlerinden (anneler) toplanmıştır. Elde edilen verilere bakıldığında baba-çocuk ilişkisinin oldukça yüksek düzeyde olduğu, çocukların annenin yanlarında olmamasına ilişkin handikaplar yaşamadıkları, her iki eşin çalıştığı ya da sadece erkeklerin çalıştığı aileler gibi birlikte zaman geçirdikleri belirlenmiştir.

Wells, Sarkadi ve Salari (2016) tarafından yapılan bir çalışmada 4-5 yaşlarında çocuğu olan 141 anne ve 96 babaya, demografik bilgiler (yaşadıkları yer, eğitim seviyesi vb.), çocuklarının davranışsal ve duygusal problemleri, kendi anne babalık davranışları ile ilgili bir dizi ölçek uygulanmıştır. Daha sonra bu anne babalara bir buçuk saatlik üç oturumdan meydana gelen Triple P- Pozitif Anne-Baba Eğitime katılım fırsatı verilmiştir. İlk 6 aylık sürede sadece 33 anne ve 11 baba bu eğitim programına katılmayı istemiştir. Daha sonra programa katılmak isteyen grup ile ilgili bir değerlendirme yapılmıştır. Değerlendirme

sonucuna göre programa katılan anne ve babalar arasında ebeveynlik davranışları arasında büyük ölçüde benzerlik olduğu görülmüştür. Bununla birlikte eğitime katılmak istemeyen babaların katılan babalara göre eğitim seviyesinin daha düşük olduğu ve daha kırsal bölgelerde yaşadıkları görülmüştür. Eğitime katılan annelerin de eğitim seviyeleri açısından katılmayanlara göre anlamlı düzeyde daha yüksek durumda oldukları belirlenmiştir. Eğitime katılan anneler çocuklarının daha çok duygusal problemler yaşadıklarını belirtirken, eğitime katılan babalar çocuklarının daha çok davranışsal problemler yaşadıklarını belirtmişlerdir. Eğitime katılan hem anneler hem de babalar eğitimden sonra kendilerini anne babalık stratejileri açısından daha yetkin gördüklerini belirtmişlerdir.

Bölüm 3

Yöntem

Bu bölümde araştırma modeli, evren ve örneklem, zaman çizelgesi, veri toplama araçları ve veri çözümleme teknikleri yer almaktadır.

3.1. Araştırma Modeli

Araştırma öntest, sontest ve kontrol gruplu “yarı deneysel desen” kullanılarak gerçekleştirilmiştir. Yarı deneysel desen seçiminin nedeni, özellikle sosyal bilimlerde ve eğitim bilimlerinde deney ve kontrol grubunun rastgele (random) teknikle, seçkisizce atanmasının mümkün olmadığı durumlarda bu tekniğin kullanılmasıdır. Araştırma, Baba Destek Eğitim Programına katılmak isteyen gönüllü ailelerle yürütüldüğü için böyle bir deneysel teknik tercih edilmiştir. Araştırmanın kontrol grubu ise eğitim uygulamasının yapılmadığı deney grubuyla aynı bölgede ve benzer aile yapıları (benzer sosyo-ekonomik ve soysa-kültürel yapı vb.) olan aynı sayıda babadan oluşturulmuştur (Karasar, 2005).

3.2. Çalışma Grubu

Araştırmanın çalışma grubu İzmir ili Kemalpaşa ilçesi 80. Yıl Sütçüler İlkokulu’ndaki çalışmaya gönüllü olarak katılmak isteyen 14 çocuğun babasıdır. Çalışmaya katılan deney ve kontrol grubuna ilişkin bilgiler tablo 1. de yer almaktadır.

Tablo 1. Deney Grubu ve Kontrol Grubuna İlişkin Demografik Bilgiler Tablosu

		Yaş			Toplam
		30-35	36-39	40 ve üzeri	
Deney	N	6	5	3	14
	%	42,8	35,7	21,5	100
Kontrol	N	6	5	3	14
	%	42,8	35,7	21,5	100
		Sahip Olunan Çocuk Sayısı			Toplam
		1 Çocuk	2 Çocuk	3 Çocuk	
Deney	N	1	9	4	14
	%	7,2	64,2	28,6	100
Kontrol	N	1	10	3	14
	%	7,2	71,4	21,4	100
		Evlilik Süresi			Toplam
		7-9 yıl	10-14 yıl	15 yıl ve üzeri	
Deney	N	5	5	4	14
	%	35,7	35,7	28,6	100
Kontrol	N	4	8	2	14
	%	28,6	57,1	14,3	100

		Eğitim Durumu			Toplam
		<i>İlkokul</i>	<i>Ortaokul</i>	<i>Lise</i>	
Deney	N	7	0	7	14
	%	50	0	50	100
Kontrol	N	7	0	7	14
	%	50	0	50	100

		Aile Ekonomik Geliri			Toplam
		<i>1600-2000 TL</i>	<i>2001-3000 TL</i>	<i>3001 ve üzeri TL</i>	
Deney	N	8	3	3	14
	%	57	21,5	21,5	100
Kontrol	N	7	5	2	14
	%	50	35,7	14,3	100

Tablo 1 incelendiğinde deney grubunun 14, kontrol grubunun 14 kişiden oluştuğu görülmektedir.

Deney ve kontrol gruplarının yaşa göre dağılımına bakıldığında, deney grubunda; 30 - 35 yaş arası 6 kişi, 36-39 yaş arası 5 kişi ve 40 yaş ve üzeri 3 kişinin bulunduğu, kontrol grubunda; 30-35 yaş arası 6 kişi, 36-39 yaş arası 5 kişi ve 40 yaş ve üzeri 3 kişinin bulunduğu görülmektedir.

Deney ve kontrol gruplarının sahip olunan çocuk sayısına göre dağılımına bakıldığında deney grubunda; 1 çocuğu olan 1 kişi, 2 çocuğu olan 9 kişi ve 3 çocuğu olan 4 kişinin bulunduğu, kontrol grubunda 1 çocuğu olan 1 kişi, 2 çocuğu olan 10 kişi ve 3 çocuğu olan 3 kişinin bulunduğu görülmektedir.

Deney ve kontrol gruplarının evlilik sürelerine göre dağılımına bakıldığında deney grubunda; 7-9 yıl arası evli olan 5 kişi, 10-14 yıl arası evli olan 5 kişi ve 15 yıl ve üzeri evli olan 4 kişinin bulunduğu, kontrol grubunda 7-9 yıl arası evli olan 4 kişi, 10-14 yıl arası evli olan 8 kişi ve 15 yıl ve üzeri evli olan 2 kişinin olduğu görülmektedir. Hem deney hem de kontrol grubunda yer alan tüm babaların ilk evlendikleri eşleri ile evliliklerine devam ettikleri öğrenilmiştir.

Deney ve kontrol gruplarının eğitim durumuna göre dağılımlarına bakıldığında deney grubunda; ilkokul mezunu 7 kişi ve lise mezunu 7 kişinin olduğu görülmektedir. Deney grubunda ortaokul mezunu hiçbir katılımcı yer almamıştır. Kontrol grubunda yer alan bireylerin de 7'sinin ilkokul ve 7'sinin lise mezunu olduğu görülmektedir. Kontrol grubunda da ortaokul mezunu hiçbir birey yer almamıştır.

Deney ve kontrol gruplarının ailenin ekonomik gelirine göre dağılımına bakıldığında deney grubunda; geliri 1600-2000 TL arası olan 8 kişi, 2001-3000 TL arası olan 3 kişi ve

3001-4000 TL arası olan 3 kişinin yer aldığı, kontrol grubunda geliri 1400-2000 TL arası olan 7 kişi, 2001-3000 TL arası olan 5 kişi ve 3001-4000 TL arası olan 2 kişinin yer aldığı görülmektedir.

3.3. Veri Toplama Araçları

Araştırmada, Bulut (1990) tarafından Türkçe uyarlaması yapılan Aile Değerlendirme Ölçeği, ile bazı demografik bilgilerin toplanması amacıyla araştırmacı tarafından hazırlanan Kişisel Bilgi Formu kullanılmıştır.

3.3.1. Aile Değerlendirme Ölçeği

Aile Değerlendirme Ölçeği (ADÖ) Amerika Birleşik Devletleri'nde Brown Üniversitesi ve Butler Hastanesi tarafından Aile Araştırma Programı çerçevesinde geliştirilmiş olup, ailenin işlevlerini hangi konularda yerine getirebildiğini veya getiremediğini belirleyen bir ölçektir. Türkçeye Bulut tarafından 1990 yılında uyarlanmıştır. Aile Değerlendirme Ölçeği (ADÖ) 60 maddeden oluşturulmuştur. Bu 60 madde yedi alt ölçeğe dağılmış durumda ölçekte yer almaktadır. Dörtlü Likert tarzında oluşturulan Aile Değerlendirme Ölçeği'nin dereceleri "aynen katılıyorum", "büyük ölçüde katılıyorum", "biraz katılıyorum" ve "hiç katılmıyorum" şeklindedir.

Ölçekteki 60 madde "işlevsel/sağlıklı" ya da "işlevsel olmayan/sağlıksız" ifadeler biçiminde yazılmıştır. Sağlıklılığı ifade edecek şekilde yazılan bir maddeyi deneklerin "aynen katılıyorum" şeklide yanıtlaması beklenmektedir. Bu şekilde yanıtladığı takdirde denekler o madde için 1 puan almaktadırlar. Sağlıksızlığı ifade edecek biçimde yazılan bir maddede ise "aynen katılıyorum" seçeneğinin işaretlenmesi 4 puan anlamına gelmektedir. Sağlıksızlık içeren maddelerde 1 puan alınabilmesi için "hiç katılmıyorum" seçeneğinin işaretlenmesi gerekmektedir. Bu durumda ölçekten alınan puanlar yükseldikçe ailenin sağlıksız/işlevsel olmayan bir aile olduğu anlamına gelmektedir. Düşük puan işlevselliği, yüksek puan ise işlevsel olmamayı göstermektedir. Ölçekteki 60 maddenin 34'ü sağlıksızlığı ölçek biçimde, 26'sı ise sağlıklılığı ölçek biçimde yazılmıştır. ADÖ'nün alt ölçekleri aşağıda yer almaktadır:

Problem Çözme Alt Ölçeği: Aile üyelerinin aile içi problemleri çözebilme becerisinin yanı sıra bireylerin genel problemlerini çözmek için ailelerinden destek alıp almadıklarını ölçmektedir. 6 maddeden oluşan bu alt ölçeğin maddelerinin ölçekte yer alma sırası; 2, 12, 24, 38, 50, 60 şeklindedir.

İletişim: Ailedeki bireylerinin birbirleri ile ilişkileri ele alınmaktadır. İletişim alt ölçeği aile üyelerinin birbirleri ile ne kadar etkili iletişim kurabildiklerini ölçmeyi amaçlamaktadır. 9 maddeden oluşturulan bu alt ölçeğin maddelerinin ADÖ içerisindeki dizilimi 3, 14, 18, 22, 29, 35, 43, 52, 59 şeklindedir.

Roller: Aile işlevlerinin temel konularından biri olan aile içi rollerin uygun şekilde dağılıp dağılmadığı, rollere ilişkin aile üyelerinin tutumlarının ölçülmeye çalışıldığı alt ölçektir. 11 maddeden oluşan roller alt ölçeğinin maddeleri 4, 8, 10, 15, 23, 30, 34, 40, 45, 53, 58 şeklinde sıralanmaktadır.

Duygusal tepki verebilme: Ailedeki bireylerin karşılaşılan durum ya da olaylar karşısında uygun duygusal tepki verebilmesi olarak tanımlanan duygusal tepki verebilme kavramı 6 madde ile ADÖ içerisinde bir alt ölçek olarak yer almaktadır. Alt ölçeğin maddeleri 9, 19, 28, 39, 49, 57 şeklindedir.

Gereken ilgiyi gösterme: Ailede yer alan kişilerin diğer aile üyelerine uygun zaman ve yerde ilgi gösterip göstermediğini ölçmeyi amaçlayan gereken ilgiyi gösterme alt ölçeği 7 maddeden oluşmuştur. Alt ölçeğin madde numaraları 5, 13, 25, 33, 37, 42, 54 şeklindedir.

Davranış kontrolü: Ailenin, yapıyı oluşturan bireylerin davranışlarına bir standart sağlama biçimi olarak ifade edilen davranış kontrolü kavramı 9 madde ile ADÖ içerisinde yer almaktadır. Alt ölçeğin madde numaraları 7, 17, 20, 27, 32, 44, 47, 48, 55 şeklindedir.

Genel işlevler (12 madde): Bu alt ölçek, yukarıda yazılan altı alt ölçeğin boyutunu kapsayacak biçimde oluşturulmuştur. Bu alt ölçeğin madde numaraları 1, 6, 11, 16, 21, 26, 31, 36, 41, 46, 51, 56 şeklindedir.

Aile Değerlendirme Ölçeği'nin uyum geçerliği Epstein ve Bishop tarafından (1983) yapılmıştır. Geçerlik çalışmasında içinde psikiyatrik rahatsızlığı bulunan ve bulunmayan ailelerden birer kişiye ADÖ uygulanmıştır. Değerlendirmelerin ardından hem genel ölçek puanlarına hem de tüm alt ölçeklerdeki puanlara bakıldığında, ailesinde psikiyatrik rahatsızlığı olan kişilerin puanlarının istatistiksel açıdan anlamlı düzeyde yüksek olduğu (sağlıksızlık) görülmüştür.

Çalışmada yer alan bireylerin ölçekten aldıkları puanlar ile hesaplanan Pearson momentler çarpımı korelasyon katsayısı 0.66 olarak bulunmuştur. Ölçeğin tüm alt boyutlarının alfa değeri .70 oluncaya değin araştırma sürdürülmüştür.

Ölçeğin iç güvenirliliği, iç tutarlılık ve puan değişmezliği katsayıları incelenmiştir. Boyutların Cronbach alfa ve test tekrar test güvenirlik katsayıları, problem çözme alt ölçeği için 0.80-0.90, iletişim alt ölçeği için 0.71-0.84, roller alt ölçeği için 0.42-0.82-, duygusal tepki verebilme alt ölçeği için 0.59-0.78, gereken ilgiyi gösterme alt ölçeği için 0.38-0.62, davranış kontrolü alt ölçeği için 0.52-0.80, genel işlevler alt ölçeği için 0.86-0.89'dur.

Ölçeğin ülkemizdeki adaptasyon çalışmalarında tüm maddeler üç yabancı dil uzmanı tarafından Türkçeye çevrilmiştir. Bu çalışmanın ardından ölçek psikiyatrist, psikolog ve sosyal çalışmacılardan oluşan toplam 20 kişiye gönderilerek maddelerin anlaşılıp anlaşılmadığı araştırılmıştır. Bu çalışmalardan sonra ölçeğin çevirisinin uygun olduğu değerlendirilmiştir.

Ölçeğin yapı geçerliliği (Construct Validity) bilenen grupların karşılaştırması tekniği ile sınanmıştır. Burada bilinen gruplar olarak boşanma sürecindeki çiftler kullanılmıştır. Boşanma sürecindeki çiftlerin aile işlevlerinin sağlıklı olduğu düşünülerek, bu şekildeki 25 çiftte ve evliliklerini normal şekilde sürdüren 25 çiftte ölçek uygulanmıştır. Hem boşanma sürecindeki çiftlerin hem de evlilikleri normal şekilde devam eden çiftlerin ölçekten aldıkları puan ortalamaları t testi ile değerlendirilmiştir. Yapılan değerlendirme sonucunda ölçeğin yapı geçerliği açısından uygun olduğu görülmüştür.

Ölçeğin uyum geçerliliğini saptamak için evliliği devam eden 25 çiftte 10 soruluk evlilik doyumu ölçeği uygulanmıştır. Evlilik doyumu ölçeği ile ADÖ'nün arasındaki ilişkiye bakılarak Pearson Momentler Çarpımı korelasyon katsayısı 0.66 olarak bulunmuştur.

ADÖ'nün güvenirliliği iç tutarlılık ve puan değişmezliği açısından incelenmiştir. İç tutarlılık çalışmasında 67 kişiye ADÖ uygulanmış ve her bir alt ölçek için ayrı ayrı 1 Cronbach-alfa puanları hesaplanmıştır. Puan değişmezliğini saptamak adına ADÖ Hacettepe Üniversitesi Sosyal Hizmetler Yüksek Okulu öğrencileri ve çalışanlarından oluşturulan 51 kişiye üç hafta ara ile iki kez uygulanmıştır. Deneklerin her iki uygulamada da aldıkları puan ortalamaları arasındaki ilişki Pearson-Momentler Çarpımı ile hesaplanmıştır. Yapılan değerlendirmelerde ADÖ'nün iç tutarlılık ve puan değişmezliği açısından anlamlı olduğu ortaya çıkmıştır. Alt testlerin korelasyonları $r=0.66$ ile $r=0.76$ arasında yer almıştır (Bulut, 1990).

3.3.2. Kişisel Bilgi Formu

Kişisel bilgi formu katılımcıların demografik bilgilerinin (eğitimi, yaşı, çocuk sayısı, cinsiyeti vb.) sorulduğu 5 sayıda sorudan oluşturulmuştur. Kişisel bilgi formuna bu soruları alınma nedeni aile içi ilişkiler ve ailenin çocuklar üzerindeki etkilerine ilişkin cinsiyet ve anne

baba eğitim durumu (Akbaş, 2005); anne babanın yaşı, sahip olduğu çocuk sayısı ve ailenin sosyo-ekonomik durumunun (Uyanık-Balat, 2007) önemli olmasıdır.

3.4. İşlem

Araştırma kapsamına alınan Kemalpaşa 80. Yıl Sütçüler İlkokulu'ndaki velilere eğitim ile ilgili davetiyeler gönderilmiştir. Davetiyelerin gönderilmesinin ardından çalışmaya katılmak isteyen 14 veli olmuştur. Çalışmanın deney grubu bu 14 kişiden oluşturulduktan sonra, deney grubu ile benzer demografik özelliklere sahip 14 kişiden oluşan bir de kontrol grubu oluşturulmuştur. Deney ve kontrol gruplarının oluşturulmasının ardından her iki gruba da aynı gün içerisinde ön-test uygulanmıştır.

Ön-testin ardından deney grubu ile haftada 2 saat olmak üzere toplamda 13 hafta süren Baba Destek Eğitim Programı gerçekleştirilmiştir. Eğitime katılan bireylerin hepsi tüm oturumlara eksiksiz şekilde katılmışlardır. Her eğitim oturumları öncesinde katılımcılar tek tek aranarak eğitimin olduğu saat hatırlatılmıştır. Eğitimin sonrasında hem deney hem de kontrol grubuna yine aynı gün içerisinde son-test uygulanmıştır.

3.5. Veri Çözümleme Teknikleri

Veri çözümlemede öncelikle demografik değişkenler için frekans tablosu kullanılmıştır. Daha sonra ölçeklerden elde edilen puanlar doğrultusunda çeşitli istatistiksel analizler yapılmıştır. Bu analizlerden ilki verilerin normal bir dağılım gösterip göstermediğini ortaya koymak için Shapiro Wilk Testi kullanılmıştır. Verilerin normal dağılım gösterdiği görülünce eşleştirilmiş örneklemeler için t testi ve bağımsız örneklemeler için t testi kullanılmıştır. Daha sonra deney grubunun demografik bilgiler açısından farklılaşıp farklılaşmadığı araştırılmıştır. Bunun için ise Crosstabs (Çapraz Tablolar Karşılaştırma Testi) kullanılmıştır. Deney grubunun ön test ve son test puanlarının demografik bilgilere göre farklılaşıp farklılaşmadığına ise Wilcoxon İşaret Sıralamaları Testi ile bakılmıştır.

Tüm veriler SSPS Versiyon 21.0 paket programında değerlendirilmiştir.

Bölüm 4

Bulgular ve Yorum

Bu bölümde, ölçme araçlarından elde edilen veriler doğrultusunda her alt probleme ait bulgulara ve yorumlara yer verilmiştir.

Tablo 2. Verilerin Normal Dağılım Gösterdiğine İlişkin Shapiro Wilk Testi Tablosu

Ölçekler	Grup	Puan	N	p
Problem Çözme Ön Test	Deney	.977	14	.950
	Kontrol	.959	14	.706
Problem Çözme Son Test	Deney	.876	14	.050
	Kontrol	.976	14	.945
İletişim Ön Test	Deney	.975	14	.936
	Kontrol	.968	14	.847
İletişim Son Test	Deney	.814	14	.075
	Kontrol	.934	14	.342
Roller Ön Test	Deney	.972	14	.901
	Kontrol	.963	14	.776
Roller Son Test	Deney	.953	14	.610
	Kontrol	.926	14	.265
Duygusal Tepki Ön Test	Deney	.932	14	.330
	Kontrol	.970	14	.871
Duygusal Tepki Son Test	Deney	.886	14	.072
	Kontrol	.973	14	.915
Gereken İlgi Ön Test	Deney	.948	14	.530
	Kontrol	.970	14	.875
Gereken İlgi Son Test	Deney	.920	14	.216
	Kontrol	.930	14	.307
Davranış Kontrolü Ön Test	Deney	.975	14	.935
	Kontrol	.967	14	.832
Davranış Kontrolü Son Test	Deney	.959	14	.707
	Kontrol	.897	14	.102
Genel İşlevler Ön Test	Deney	.916	14	.194
	Kontrol	.940	14	.421
Genel İşlevler Son Test	Deney	.932	14	.330
	Kontrol	.951	14	.582
ADÖ Ön Test Puan	Deney	.974	14	.930
	Kontrol	.966	14	.823
ADÖ Son Test Puan	Deney	.968	14	.844
	Kontrol	.979	14	.967

Tabloya bakıldığında tüm verilerin normal dağılım gösterdiği görülmektedir ($p>0.05$).

Tablo 3. Deney ve Kontrol Gruplarının Eğitim Durumlarına Göre Karşılaştırılması

Grup		Eğitim Durumu		Toplam	p
		İlkokul	Lise		
Deney	N	7	7	14	1,0000
	%	50	50	100	
Kontrol	N	7	7	14	
	%	50	50	100	
Toplam	N	14	14	28	
	100	50	50	100	

Tablo 3 incelendiğinde deney ve kontrol gruplarının eğitim düzeyi açısından birbirlerinden anlamlı düzeyde farklılaşmadıkları görülmektedir.

Tablo 4. Deney ve Kontrol Gruplarının Ekonomik Gelir Durumlarına Göre Karşılaştırılması

Grup		Ekonomik Gelir			Toplam	p
		1600-2000 TL	2001-3000 TL	3001 ve üzeri TL		
Deney	N	8	3	3	14	0,682
	%	57,2	21,4	21,4	100	
Kontrol	N	7	5	2	14	
	%	50	35,7	14,3	100	
Toplam	N	15	8	5	28	
	100	53,5	28,6	17,9	100	

Tablo 4 incelendiğinde deney ve kontrol gruplarının ekonomik durum açısından birbirlerinden anlamlı düzeyde farklılaşmadıkları görülmektedir.

Tablo 5. Deney ve Kontrol Gruplarının Yaş Değişkenine Göre Karşılaştırılması

Grup	N	$\bar{x}$	ss	p
Deney	14	36,93	4,287	.857
Kontrol	14	36,64	4,012	

Tablo 5 incelendiğinde deney ve kontrol gruplarının yaş değişkenine göre birbirlerinden farklılaşmadıkları görülmektedir.

Tablo 6. Deney ve Kontrol Çocuk Sayısına Göre Karşılaştırılması

Grup		Çocuk Sayısı			Toplam	p
		1	2	3		
Deney	N	1	9	4	14	0,907
	%	7,1	64,3	28,6	100	
Kontrol	N	1	10	3	14	
	%	7,1	71,4	21,4	100	
Toplam	N	2	19	7	28	
	100	7,1	67,9	25,0	100	

Tablo 4 incelendiğinde deney ve kontrol gruplarının çocuk sayısı açısından birbirlerinden anlamlı düzeyde farklılaşmadıkları görülmektedir.

Tablo 7. Deney ve Kontrol Gruplarının Evlilik Süresi Değişkenine Göre Karşılaştırılması

Grup	N	$\bar{x}$	ss	p
Deney	14	11,50	3,611	.879
Kontrol	14	11,71	3,750	

Tablo 7 incelendiğinde deney ve kontrol gruplarının evlilik süresi açısından birbirlerinden anlamlı düzeyde farklılaşmadıkları görülmektedir.

Tablo 8. Deney Grubunun Ön Test ve Son Test Puanlarının Karşılaştırılması

Ölçekler	N	Ön Test $\bar{x}$	ss	Son Test $\bar{x}$	ss	p
Problem Çözme Ön Test & Problem Çözme Son Test	14	2,7262	.35571	1,8571	.27625	.00
İletişim Ön Test & İletişim Son Test	14	2,3175	.37454	1,4444	.23061	.00
Roller Ön Test & Roller Son Test	14	2,7532	.50858	2,1364	.31843	.00
Duygusal Tepki Ön Test & Duygusal Tepki Son Test	14	2,5000	.47140	1,6667	.27735	.00
Gereken İlgi Ön Test & Gereken İlgi Son Test	14	2,3571	.33031	1,8163	.24054	.00
Davranış Kontrolü Ön Test & Davranış Kontrolü Son Test	14	2,4524	.36584	2,0317	.19210	.00
Genel İşlevler Ön Test & Genel İşlevler Son Test	14	2,2143	.47108	1,5655	.25566	.00
ADÖ Ön Test & ADÖ Son Test	14	2,4744	.37728	1,7883	.21061	.00

Tablo 8 incelendiğinde deney grubunun tüm alt testlerde ve testin genelinde anlamlı düzeyde ön test ve son test puanlarının farklılaştığı görülmektedir.

Tablo 9. Kontrol Grubunun Ön Test ve Son Test Puanlarının Karşılaştırılması

Ölçekler	N	Ön Test $\bar{x}$	ss	Son Test $\bar{x}$	ss	p
Problem Çözme Ön Test & Problem Çözme Son Test	14	2,7857	.34855	2,7976	.36502	.671
İletişim Ön Test & İletişim Son Test	14	2,3968	.36388	2,4127	.40045	.612
Roller Ön Test & Roller Son Test	14	2,7727	.43489	2,7597	.38669	.699
Duygusal Tepki Ön Test & Duygusal Tepki Son Test	14	2,5000	.41345	2,5238	.41271	.435
Gereken İlgi Ön Test & Gereken İlgi Son Test	14	2,3878	.28256	2,3980	.32276	.720
Davranış Kontrolü Ön Test & Davranış Kontrolü Son Test	14	2,4365	.23656	2,4444	.26149	.793
Genel İşlevler Ön Test & Genel İşlevler Son Test	14	2,2381	.40146	2,2440	.41276	.818
ADÖ Ön Test & ADÖ Son Test	14	2,5025	.30485	2,5115	.31789	.458

Tablo 9 incelendiğinde kontrol grubunun testin genelinde ve alt testlerin hiçbirinde anlamlı düzeyde ön test ve son test puanlarının farklılaşmadığı görülmektedir. Tablo 8 ve tablo 9 birlikte değerlendirildiğinde Baba Destek Eğitim Programının aile işlevleri açısından istatistiksel olarak anlamlı düzeyde etkili olduğu söylenebilir.

Tablo 10. Problem Çözme Alt Testine İlişkin Deney ve Kontrol Gruplarının Karşılaştırılması

Test	Deney Grubu			Kontrol Grubu			p
	N	$\bar{x}$	ss	N	$\bar{x}$	ss	
Ön Test	14	2,7262	35571	14	2,7857	.34855	.658
Son Test	14	1,8571	27625	14	2,7976	.36502	.000
Yararlanma	14	-0,8690	22813	14	0,0119	0.10262	.000

Tablo 10 incelendiğinde Aile Değerlendirme Ölçeği'nin alt testi olan problem çözme alt testi açısından deney ve kontrol gruplarının ön test puanların anlamlı düzeyde farklılaşmadıkları ($p > 0.05$), son test puanlarının ise anlamlı düzeyde farklılaştığı görülmektedir ($p < 0.05$). Deney ve kontrol grubu arasındaki ön test son test farkları (yararlanma) karşılaştırıldığında da iki grup arasında anlamlı düzeyde bir farklılık olduğu görülmektedir. Bu durumda Baba Destek Eğitim Programı'nın aile işlevlerinin problem çözme alt ölçeği açısından etkili olduğu söylenebilir.

Tablo 11. İletişim Alt Testine İlişkin Deney ve Kontrol Gruplarının Karşılaştırılması

Test	Deney Grubu			Kontrol Grubu			p
	N	$\bar{x}$	ss	N	$\bar{x}$	ss	
Ön Test	14	2,3175	.37454	14	2,3968	.36388	.574
Son Test	14	1,4444	.23061	14	2,4127	.40045	.000
Yararlanma	14	-0,8730	.27167	14	0,0159	.11412	.000

Tablo 11 incelendiğinde Aile Değerlendirme Ölçeği'nin alt testi olan iletişim alt testi açısından deney ve kontrol gruplarının ön test puanların anlamlı düzeyde farklılaşmadıkları ($p>0.05$), son test puanlarının ise anlamlı düzeyde farklılaştığı görülmektedir ($p < 0.05$). Deney ve kontrol grubu arasındaki ön test son test farkları (yararlanma) karşılaştırıldığında da iki grup arasında anlamlı düzeyde bir farklılık olduğu görülmektedir. Bu durumda Baba Destek Eğitim Programı'nın aile işlevlerinin iletişim alt ölçeği açısından etkili olduğu söylenebilir.

Tablo 12. Roller Alt Testine İlişkin Deney ve Kontrol Gruplarının Karşılaştırılması

Test	Deney Grubu			Kontrol Grubu			p
	N	$\bar{x}$	ss	N	$\bar{x}$	ss	
Ön Test	14	2,7532	.50858	14	2,7727	.43489	.914
Son Test	14	2,1364	.31843	14	2,7597	.38669	.000
Yararlanma	14	-0,6169	.23700	14	0,0130	.12278	.000

Tablo 12 incelendiğinde Aile Değerlendirme Ölçeği'nin alt testi olan roller alt testi açısından deney ve kontrol gruplarının ön test puanların anlamlı düzeyde farklılaşmadıkları ($p>0.05$), son test puanlarının ise anlamlı düzeyde farklılaştığı görülmektedir ($p < 0.05$). Deney ve kontrol grubu arasındaki ön test son test farkları (yararlanma) karşılaştırıldığında da iki grup arasında anlamlı düzeyde bir farklılık olduğu görülmektedir. Bu durumda Baba Destek Eğitim Programı'nın aile işlevlerinin roller alt ölçeği açısından etkili olduğu söylenebilir.

Tablo 13. Duygusal Tepki Verebilme Alt Testine İlişkin Deney ve Kontrol Gruplarının Karşılaştırılması

Test	Deney Grubu			Kontrol Grubu			p
	N	$\bar{x}$	ss	N	$\bar{x}$	ss	
Ön Test	14	2,5000	47140	14	2,5000	.41345	1,000
Son Test	14	1,6667	27735	14	2,5238	.41271	.000
Yararlanma	14	-0,8333	33333	14	0,0238	.11050	.000

Tablo 13 incelendiğinde Aile Değerlendirme Ölçeği'nin alt testi olan duygusal tepki verebilme alt testi açısından deney ve kontrol gruplarının ön test puanların anlamlı düzeyde farklılaşmadıkları ($p>0.05$), son test puanlarının ise anlamlı düzeyde farklılaştığı görülmektedir ($p < 0.05$). Deney ve kontrol grubu arasındaki ön test son test farkları (yararlanma) karşılaştırıldığında da iki grup arasında anlamlı düzeyde bir farklılık olduğu görülmektedir. Bu durumda Baba Destek Eğitim Programı'nın aile işlevlerinin duygusal tepki verebilme alt ölçeği açısından etkili olduğu söylenebilir.

Tablo 14. Gereken İlgiyi Gösterme Alt Testine İlişkin Deney ve Kontrol Gruplarının Karşılaştırılması

Test	Deney Grubu			Kontrol Grubu			p
	N	$\bar{x}$	ss	N	$\bar{x}$	ss	
Ön Test	14	2,3571	33031	14	2,3878	.28256	.794
Son Test	14	1,8163	24054	14	2,3980	.32276	.000
Yararlanma	14	-0,5408	23890	14	0,0102	.10429	.000

Tablo 14 incelendiğinde Aile Değerlendirme Ölçeği'nin alt testi olan gereken ilgiyi gösterme alt testi açısından deney ve kontrol gruplarının ön test puanların anlamlı düzeyde farklılaşmadıkları ($p>0.05$), son test puanlarının ise anlamlı düzeyde farklılaştığı görülmektedir ($p < 0.05$). Deney ve kontrol grubu arasındaki ön test son test farkları (yararlanma) karşılaştırıldığında da iki grup arasında anlamlı düzeyde bir farklılık olduğu görülmektedir. Bu durumda Baba Destek Eğitim Programı'nın aile işlevlerinin gereken ilgiyi gösterme alt ölçeği açısından etkili olduğu söylenebilir.

Tablo 15. Davranış Kontrolü Alt Testine İlişkin Deney ve Kontrol Gruplarının Karşılaştırılması

Test	Deney Grubu			Kontrol Grubu			p
	N	$\bar{x}$	ss	N	$\bar{x}$	ss	
Ön Test	14	2,4524	36584	14	2,4365	.23656	.893
Son Test	14	2,0317	19210	14	2,4444	.26149	.000
Yararlanma	14	-0,4206	22720	14	0,0079	.11081	.000

Tablo 15 incelendiğinde Aile Değerlendirme Ölçeği'nin alt testi olan davranış kontrolü alt testi açısından deney ve kontrol gruplarının ön test puanların anlamlı düzeyde farklılaşmadıkları ($p>0.05$), son test puanlarının ise anlamlı düzeyde farklılaştığı görülmektedir ($p < 0.05$). Deney ve kontrol grubu arasındaki ön test son test farkları (yararlanma) karşılaştırıldığında da iki grup arasında anlamlı düzeyde bir farklılık olduğu görülmektedir. Bu durumda Baba Destek Eğitim Programı'nın aile işlevlerinin davranış kontrolü alt ölçeği açısından etkili olduğu söylenebilir.

Tablo 16. Genel İşlevler Alt Testine İlişkin Deney ve Kontrol Gruplarının Karşılaştırılması

Test	Deney Grubu			Kontrol Grubu			p
	N	$\bar{x}$	ss	N	$\bar{x}$	ss	
Ön Test	14	2,2143	47108	14	2,2381	.40146	.887
Son Test	14	1,5655	25566	14	2,2440	.41276	.000
Yararlanma	14	-0,6488	.26185	14	0,0060	.09509	.000

Tablo 16 incelendiğinde Aile Değerlendirme Ölçeği'nin alt testi olan genel işlevler alt testi açısından deney ve kontrol gruplarının ön test puanların anlamlı düzeyde farklılaşmadıkları ($p>0.05$), son test puanlarının ise anlamlı düzeyde farklılaştığı görülmektedir ($p < 0.05$). Deney ve kontrol grubu arasındaki ön test son test farkları (yararlanma) karşılaştırıldığında da iki grup arasında anlamlı düzeyde bir farklılık olduğu görülmektedir. Bu durumda Baba Destek Eğitim Programı'nın aile işlevlerinin genel işlevler alt ölçeği açısından etkili olduğu söylenebilir.

Tablo 17. Aile Değerlendirme Ölçeği Genel Test Puanlarına İlişkin Deney ve Kontrol Gruplarının Karşılaştırılması

Test	Deney Grubu			Kontrol Grubu			p
	N	$\bar{X}$	ss	N	$\bar{x}$	ss	
Ön Test	14	2,4744	37728	14	2,5025	.30485	.830
Son Test	14	1,7883	21061	14	2,5115	.31789	.000
Yararlanma	14	-0,6861	17932	14	0,0090	.04386	.000

Tablo 17 incelendiğinde Aile Değerlendirme Ölçeği'nin genel puanı açısından deney ve kontrol gruplarının ön test puanların anlamlı düzeyde farklılaşmadıkları ($p>0.05$), son test puanlarının ise anlamlı düzeyde farklılaştığı görülmektedir ($p < 0.05$). Deney ve kontrol grubu arasındaki ön test son test farkları (yararlanma) karşılaştırıldığında da iki grup arasında anlamlı düzeyde bir farklılık olduğu görülmektedir. Bu durumda Baba Destek Eğitim Programı'nın aile işlevleri açısından etkili olduğu söylenebilir.

Tablo 18. Problem Çözme Alt Testine İlişkin Deney Grubunun Eğitim Durumuna Göre Karşılaştırılması

Test	İlkokul Mezunu			Lise Mezunu			p
	N	X	ss	N	X	ss	
Ön Test	7	2,9524	0.26726	7	2,5000	0.28868	.010
Son Test	7	2,0238	0.14996	7	1,6905	.27936	.017
p		.017			.018		
Yararlanma	7	-0.9286	0.26972	7	-0.8095	0.17817	.349

*Grupların kendi içindeki ön test ve son testleri arasındaki fark puanlarına gruplarda yer alan kişi sayısı nedeniyle Wilcoxon İşaret Sıralamaları Testi ile bakılmıştır.

Tablo 18 incelendiğinde deney grubundaki ilkokul ve lise mezunu katılımcıların problem çözme alt testine ilişkin ön test ve son test puanları arasında anlamlı bir farklılık olduğu görülmektedir. İki grubun ön test ve son test puanları birbirleri ile karşılaştırıldığında ise lise mezunu katılımcıların hem ön test hem de son test puanlarının anlamlı derecede daha iyi olduğu görülmüştür. Grupların, Baba Destek Eğitim Programı'ndan problem çözme alt testi açısından anlamlı düzeyde yararlandıkları ancak yararlanma düzeyleri açısından anlamlı bir farklılık göstermedikleri bulunmuştur ($p=.349$).

Tablo 19. İletişim Alt Testine İlişkin Deney Grubunun Eğitim Durumuna Göre Karşılaştırılması

Test	İlkokul Mezunu			Lise Mezunu			p
	N	X	ss	N	X	ss	
Ön Test	7	2,5714	0.27539	7	2,0635	0.27857	.005
Son Test	7	1,5714	0.25198	7	1,3175	0.11878	.033
p		.017			.018		
Yararlanma	7	-1.0000	0.23130	7	-0.7460	0.26227	.079

*Grupların kendi içindeki ön test ve son testleri arasındaki fark puanlarına gruplarda yer alan kişi sayısı nedeniyle Wilcoxon İşaret Sıralamaları Testi ile bakılmıştır.

Tablo 19 incelendiğinde deney grubundaki ilkokul ve lise mezunu katılımcıların iletişim alt testine ilişkin ön test ve son test puanları arasında anlamlı bir farklılık olduğu görülmektedir. İki grubun ön test ve son test puanları birbirleri ile karşılaştırıldığında ise lise mezunu katılımcıların hem ön test hem de son test puanlarının anlamlı derecede daha iyi olduğu görülmüştür. Grupların, Baba Destek Eğitim Programı'ndan iletişim alt testi açısından anlamlı düzeyde yararlandıkları ancak yararlanma düzeyleri açısından anlamlı bir farklılık göstermedikleri bulunmuştur ($p=.079$).

Tablo 20. Roller Alt Testine İlişkin Deney Grubunun Eğitim Durumuna Göre Karşılaştırılması

Test	İlkokul Mezunu			Lise Mezunu			p
	N	X	ss	N	X	ss	
Ön Test	7	3,1558	0.25015	7	2,3896	0.13600	.000
Son Test	7	2,3506	0.34598	7	1,8831	0.22706	.000
p		.018			.017		
Yararlanma	7	-0.7662	0.22180	7	-0.4675	0.14305	.011

*Grupların kendi içindeki ön test ve son testleri arasındaki fark puanlarına gruplarda yer alan kişi sayısı nedeniyle Wilcoxon İşaret Sıralamaları Testi ile bakılmıştır.

Tablo 20 incelendiğinde deney grubundaki ilkokul ve lise mezunu katılımcıların roller alt testine ilişkin ön test ve son test puanları arasında anlamlı bir farklılık olduğu görülmektedir. İki grubun ön test ve son test puanları birbirleri ile karşılaştırıldığında ise lise mezunu katılımcıların hem ön test hem de son test puanlarının anlamlı derecede daha iyi olduğu görülmüştür. Grupların, Baba Destek Eğitim Programı'ndan roller alt testi açısından anlamlı düzeyde yararlandıkları ancak ilkokul mezunu katılımcıların yararlanma düzeylerinin anlamlı düzeyde daha yüksek olduğu bulunmuştur ($p=.011$).

Tablo 21. Duygusal Tepki Verebilme Alt Testine İlişkin Deney Grubunun Eğitim Durumuna Göre Karşılaştırılması

Test	İlkokul Mezunu			Lise Mezunu			p
	N	X	ss	N	X	ss	
Ön Test	7	2,8571	0.17817	7	2,1429	0.39002	.001
Son Test	7	1,8810	0.18545	7	1,4524	0.15853	.001
p		.017			.026		
Yararlanma	7	-0.9762	0.24398	7	-0.6905	0.36551	.111

*Grupların kendi içindeki ön test ve son testleri arasındaki fark puanlarına gruplarda yer alan kişi sayısı nedeniyle Wilcoxon İşaret Sıralamaları Testi ile bakılmıştır.

Tablo 21 incelendiğinde deney grubundaki ilkokul ve lise mezunu katılımcıların duygusal tepki verebilme alt testine ilişkin ön test ve son test puanları arasında anlamlı bir farklılık olduğu görülmektedir. İki grubun ön test ve son test puanları birbirleri ile karşılaştırıldığında ise lise mezunu katılımcıların hem ön test hem de son test puanlarının anlamlı derecede daha iyi olduğu görülmüştür. Grupların, Baba Destek Eğitim Programı'ndan duygusal tepki verebilme alt testi açısından anlamlı düzeyde yararlandıkları ancak yararlanma düzeyleri açısından aralarında anlamlı bir farklılık olmadığı görülmüştür ($p=.111$).

Tablo 22. Gereken İlgiyi Gösterme Alt Testine İlişkin Deney Grubunun Eğitim Durumuna Göre Karşılaştırılması

Test	İlkokul Mezunu			Lise Mezunu			p
	N	X	ss	N	X	Ss	
Ön Test	7	2,6122	0.22908	7	2,1020	0.17908	.001
Son Test	7	1,9796	0.20912	7	1,6531	0.13941	.005
p		.017			.017		
Yararlanma	7	-0.6327	0.24546	7	-0.4490	0.20912	.158

*Grupların kendi içindeki ön test ve son testleri arasındaki fark puanlarına gruplarda yer alan kişi sayısı nedeniyle Wilcoxon İşaret Sıralamaları Testi ile bakılmıştır.

Tablo 22 incelendiğinde deney grubundaki ilkokul ve lise mezunu katılımcıların gereken ilgiyi gösterme alt testine ilişkin ön test ve son test puanları arasında anlamlı bir farklılık olduğu görülmektedir. İki grubun ön test ve son test puanları birbirleri ile karşılaştırıldığında ise lise mezunu katılımcıların hem ön test hem de son test puanlarının anlamlı derecede daha iyi olduğu görülmüştür. Grupların, Baba Destek Eğitim Programı'ndan gereken ilgiyi gösterme alt testi açısından anlamlı düzeyde yararlandıkları ancak yararlanma düzeyleri açısından aralarında anlamlı bir farklılık olmadığı görülmüştür ($p=.158$).

Tablo 23. Davranış Kontrolü Alt Testine İlişkin Deney Grubunun Eğitim Durumuna Göre Karşılaştırılması

Test	İlkokul Mezunu			Lise Mezunu			p
	N	X	ss	N	X	ss	
Ön Test	7	2,7143	0.26338	7	2,1905	0.24607	.002
Son Test	7	2,1270	0.19698	7	1,9365	0.14138	.060
p		.017			.017		
Yararlanma	7	-0.5873	0.17817	7	-0.2540	0.12363	.002

*Grupların kendi içindeki ön test ve son testleri arasındaki fark puanlarına gruplarda yer alan kişi sayısı nedeniyle Wilcoxon İşaret Sıralamaları Testi ile bakılmıştır.

Tablo 23 incelendiğinde deney grubundaki ilkokul ve lise mezunu katılımcıların davranış kontrolü alt testine ilişkin ön test ve son test puanları arasında anlamlı bir farklılık olduğu görülmektedir. İki grubun ön test ve son test puanları birbirleri ile karşılaştırıldığında ise lise mezunu katılımcıların ön test puanlarının anlamlı derecede daha iyi olduğu, ancak eğitim sonrasında uygulanan son test puanları açısından iki grup arasında anlamlı bir farklılık olmadığı görülmüştür. Grupların, Baba Destek Eğitim Programı'ndan, davranış kontrolü alt testi açısından anlamlı düzeyde yararlandıkları ancak yararlanma düzeyleri açısından iki grup karşılaştırıldığında ilkokul mezunu katılımcıların anlamlı düzeyde daha fazla yararlandıkları görülmüştür ($p=.002$).

Tablo 24. Genel İşlevler Alt Testine İlişkin Deney Grubunun Eğitim Durumuna Göre Karşılaştırılması

Test	İlkokul Mezunu			Lise Mezunu			p
	N	X	ss	N	X	ss	
Ön Test	7	2,6071	0.25781	7	1,8214	0.23288	.000
Son Test	7	1,7500	0.20972	7	1,3810	0.13486	.002
p		.017			.018		
Yararlanma	7	-0.8571	0.14203	7	-0.4405	0.16467	.000

*Grupların kendi içindeki ön test ve son testleri arasındaki fark puanlarına gruplarda yer alan kişi sayısı nedeniyle Wilcoxon İşaret Sıralamaları Testi ile bakılmıştır.

Tablo 24 incelendiğinde deney grubundaki ilkokul ve lise mezunu katılımcıların genel işlevler alt testine ilişkin ön test ve son test puanları arasında anlamlı bir farklılık olduğu görülmektedir. İki grubun ön test ve son test puanları birbirleri ile karşılaştırıldığında ise lise mezunu katılımcıların hem ön test hem de son test puanlarının anlamlı derecede daha iyi olduğu görülmüştür. Grupların, Baba Destek Eğitim Programı'ndan, genel işlevler alt testi açısından anlamlı düzeyde yararlandıkları ancak yararlanma düzeyleri açısından iki grup

karşılaştırıldığında ilkokul mezunu katılımcıların anlamlı düzeyde daha fazla yararlandıkları görülmüştür ($p=.000$).

Tablo 25. Aile Değerlendirme Ölçeği Genel Test Puanına İlişkin Deney Grubunun Eğitim Durumuna Göre Karşılaştırılması

Test	İlkokul Mezunu			Lise Mezunu			p
	N	X	ss	N	X	ss	
Ön Test	7	2,7815	0.17515	7	2,1673	0.24010	.000
Son Test	7	1,9603	0.10566	7	1,6163	0.12604	.000
p		.018			.018		
Yararlanma	7	-0.8212	0.8889	7	-0.5510	0.13855	.001

*Grupların kendi içindeki ön test ve son testleri arasındaki fark puanlarına gruplarda yer alan kişi sayısı nedeniyle Wilcoxon İşaret Sıralamaları Testi ile bakılmıştır.

Tablo 25 incelendiğinde deney grubundaki ilkokul ve lise mezunu katılımcıların Aile Değerlendirme Ölçeği genel puanına ilişkin ön test ve son test puanları arasında anlamlı bir farklılık olduğu görülmektedir. İki grubun ön test ve son test puanları birbirleri ile karşılaştırıldığında ise lise mezunu katılımcıların hem ön test hem de son test puanlarının anlamlı derecede daha iyi olduğu görülmüştür. Grupların, Baba Destek Eğitim Programı'ndan, Aile Değerlendirme Ölçeği genel puanı açısından anlamlı düzeyde yararlandıkları ancak yararlanma düzeyleri açısından iki grup karşılaştırıldığında ilkokul mezunu katılımcıların anlamlı düzeyde daha fazla yararlandıkları görülmüştür ($p=.001$).

Bölüm 5

Sonuç, Tartışma ve Öneriler

Bu bölümde, araştırmadan elde edilen bulgular doğrultusunda ortaya çıkan sonuçlara yer verilerek mevcut literatür ile benzeyen ve ayrışan sonuçlar tartışılmıştır.

5.1. Sonuçlar

Bu araştırmanın sonuçlarına bakıldığında;

1. Baba Destek Eğitim Programı'nın, ailenin problem çözme becerisi işlevini geliştirmesi açısından etkili olduğu,
2. Baba Destek Eğitim Programı'nın, ailenin iletişim becerileri işlevini geliştirmesi açısından etkili olduğu,
3. Baba Destek Eğitim Programı'nın, ailenin rollere ilişkin işlevini geliştirmesi açısından etkili olduğu,
4. Baba Destek Eğitim Programı'nın, ailenin duygusal tepki verebilme işlevini geliştirmesi açısından etkili olduğu,
5. Baba Destek Eğitim Programı'nın, ailenin gereken ilgiyi gösterme becerisi işlevini geliştirmesi açısından etkili olduğu,
6. Baba Destek Eğitim Programı'nın, ailenin davranış kontrolü işlevini geliştirmesi açısından etkili olduğu,
7. Baba Destek Eğitim Programı'nın, ailenin genel işlevlerini geliştirmesi açısından etkili olduğu,
8. Baba Destek Eğitim Programı'nın, ailenin iletişim becerileri işlevini geliştirmesi açısından etkili olduğu,
9. Baba Destek Eğitim Programı'nın, Aile Değerlendirme Ölçeği'ni oluşturan tüm aile işlevlerinin geliştirmesi açısından etkili olduğu saptanmıştır.

Bununla birlikte araştırma sonuçlarına bakıldığında deney grubundaki lise mezunu bireylerin ilkokul mezunu bireylere göre daha sağlıklı aile işlevlerine sahip olduğu, Baba Destek Eğitim Programı sonrasında da bu durumun değişmediği görülmüştür. Ancak ilkokul mezunu katılımcıların roller, davranış kontrolü, genel işlevler ve Aile Değerlendirme Ölçeği toplam puanı açısından Baba Destek Eğitim Programından anlamlı düzeyde daha fazla yararlandıkları bulunmuştur.

5.2. Tartışma

Çalışma sonuçlarına bakıldığında Baba Destek Eğitim Programı'nın aile işlevlerinin tüm boyutları açısından etkili olduğu bulunmuştur. Programın uygulanmadığı kontrol grubunda ise aile işlevleri açısından anlamlı bir değişim saptanmamıştır. Alanyazında, bu çalışmada olduğu gibi, anne ve babalara yönelik gerçekleştirilen aile eğitimi programlarının farklı değişkenler üzerinde etkili olduğunu gösteren çalışmalar mevcuttur. Örneğin, aynı Baba Destek Eğitim Programı'nın kullanıldığı Alibeyoğlu (2009) çalışmasında, programın çocuk yetiştirme tutumları üzerindeki etkisi incelenmiş ve bu araştırmadaki sonuçlara benzer sonuçlar bulunmuştur. Çalışma sonunda Baba Destek Eğitim Programı'nın Geleneksel Olmayan Roller ve Yetkeci Olmayan Tutum üzerinde anlamlı düzeyde etkili olduğu bulunmuştur.

Aileye ilişkin yapılan eğitim çalışmalarında sadece babaların yer aldığı kısıtlı sayıda çalışma olması nedeniyle bu bölümde anne ve babaların birlikte yer aldığı çalışmalara da yer verilmiştir. Aile ve çocuk yetiştirme tutumlarına ilişkin yapılan bir çalışmada Şimşek (2017) 7-19 Aile Eğitim Programı'nın aile tutumlarına etkisini araştırmıştır. Çalışma sonunda programın Aile Değerlendirme Ölçeği alt ölçeklerinde yer alan problem çözme, iletişim, roller, gereken ilgiyi gösterme, davranış kontrolü, genel işlevler ve Aile Değerlendirme Ölçeği toplam puanı açısından etkili olduğu bulunmuştur. Benzer bir diğer araştırmada ise Çekiç (2015) Akılcı Duygusal Aile Eğitim Programının anne babaların akılcı olmayan düşünceleri ve anne babalık stresi üzerindeki etkisini incelemiştir. Araştırma sonunda eğitim programının uygulandığı deney grubunda yer alan 2 baba ve 11 annenin akılcı olmayan mükemmeliyetçi çocuk yetiştirme tutumları ve çocuklarına ilişkin aşırı beklentileri ile anne baba olmaya ilişkin stres düzeylerinin anlamlı düzeyde azaldığı görülmüştür. Çocuk yetiştirme, anne baba tutumları ve ebeveyn stresi gibi aile işlevleri ile doğrudan ilgili konuların araştırıldığı yukarıda bahsedilen çalışmalarda uygulanan eğitim programlarının her biri bu çalışmanın bulgularını desteklediği düşünülmektedir. Bu çalışmada da Baba Destek Eğitim Programı'nın aile işlevlerinin temel bileşenlerinden olan problem çözme, iletişim, duygusal tepki, roller, ilgi, davranış kontrolü gibi değişkenler üzerinde etkili olduğu saptanmıştır. Eğitim programının aile işlevleri üzerinde etkili olmasının nedenlerinden birinin katılımcıların gönüllü olarak çalışmaya katılmış olmalarından kaynaklandığı düşünülmektedir. Eğitim süreci boyunca katılımcıların iş çıkışları olmasına rağmen hiçbir seansı kaçırmamaları ve oturumlar sırasında paylaşımda bulunmak için gösterdikleri çabalar deney grubunda yer alan babaların kendilerini olumlu yönde değiştirmek adına motivasyonlarını ortaya koymaktadır. Bu motivasyon nedeniyle de eğitimin sonunda uygulanan son testlerde olumlu bir anlamlı değişim olduğu görülmüştür.

Bununla birlikte eğitimin son iki oturumunda katılımcı babaların eşleri hazır bulunmuşlardır. Buradaki gözlemler de yukarıdaki düşünceyi destekler niteliktedir. Eşler sözel olarak deney grubundaki babaların olumlu yöndeki gelişimini paylaşmışlardır. Eşlerinin kendilerine daha fazla yardımcı olduklarını, çocuklarla daha etkili şekilde ilgilenmeye başladıklarını belirtmişlerdir. Bu çalışmada da babalar ile yapılan daha önceki çalışmalarda olduğu gibi babaların çocukları ile daha yakından ilgilenmeye başladıkları (Koçak, 2004; Alibeyoğlu, 2009; Taşkın ve Erkan, 2009) ve ailenin genel olarak işlevinin olumlu yönde değiştiği (Kocayörük ve Sümer, 2009) görülmüştür.

Okul öncesi dönemdeki çocukların problem çözme becerilerine ilişkin gerçekleştirilen bir çalışmada Işıktekin (2014) çocukların anne babalarına 13 haftalık bir Anne-Baba Eğitim Programı uygulamıştır. Çalışma sonunda deney grubunda yer alan anne babaların çocuklarının problem çözme becerilerinde kontrol grubunda yer alan anne babaların çocuklarına göre anlamlı düzeyde bir gelişme gösterdikleri bulunmuştur. Işıktekin (2014)'in çalışması da bu çalışmanın, eğitim programının problem çözme becerisi üzerinde etkili olduğu bulgusunu desteklemektedir.

Kocayörük ve Sümer (2009) yaptıkları çalışmada ise bu çalışmada olduğu gibi gönüllü babalardan oluşan 26 kişilik deney grubu ile benzer özellikteki kontrol grubunun aile işlevlerini incelemişlerdir. Çalışmada 10 hafta boyunca deney grubundaki babalara Baba Katılım Programı uygulanmıştır. Çalışma sonunda deney grubunda yer alan babaların aile işlevlerinin ön test açısından kontrol grubundan farklılaşmadığı, ancak son test puanlarının kontrol grubundan anlamlı düzeyde daha olumlu olduğu bulunmuştur. Bu çalışmada da Baba Destek Eğitim Programı'nın aile işlevleri üzerinde etkili olduğu bulunmuştur. Bu bakımdan Kocayörük ve Sümer (2009)'in çalışması bu çalışmanın sonuçlarını desteklemektedir.

Taşkın ve Erkan (2009) yaptıkları çalışmada 2-9 yaş arası çocuğu olan 14 babaya 10 haftalık Baba Eğitim Programı uygulayıp, babaların çocukları ile ilgilenme düzeylerinde bir değişim olup olmadığını araştırmışlardır. Çalışma sonunda eğitime katılan babaların çocuklarıyla birlikte oyun oynama, çocuklarla dışarı çıkma, sözel etkileşime girme ve günlük bakım konusunda sorumluluk alma davranışlarında anlamlı düzeyde bir artış olduğu görülmüştür. Çocukların ihtiyaçları ile daha yakından ilgilenmeye başlayan babaların bulunduğu ailelerin işlevlerin daha sağlıklı olduğu düşünülmektedir. Bu bakımdan bahsedilen çalışmanın sonuçları bu araştırmanın bulgularını destekler niteliktedir.

Piquero ve diğerleri (2009) yaptıkları çalışmada 0-5 yaş arası çocuğu olan anne babalara verilen Erken Aile Eğitim Programlarının çocukların problem davranışlarını azaltmadaki etkisi üzerine çalışılan 55 çalışmayı incelemişlerdir. Araştırma kapsamına alınan

Çalışmaların istatistiksel olarak anlamlı derecede büyük çoğunluğunun programların çocukların problem davranışlarını azaltmada etkili olduğu görölmüştür. Bunun yanında araştırmada yer alan çocukların ergenlik ve daha ileri yaşlarda suç işleme sayılarında programa alınmayan çocuklara göre anlamlı düzeyde bir farklılık olduğu gözlemlenmiştir. Bu durum eğitime alınan anne babaların, eğitim sonrasında ailenin birçok işlevini daha sağlıklı bir şekilde çocuklarına sunarak, onları daha sağlıklı şekilde hayata hazırladıklarını göstermektedir. Bu açıdan bakıldığında çalışma bu çalışma ile benzerlik göstermektedir.

Sayın (2014) yaptığı çalışmasında ise saldırgan davranışlar sergileyen okul öncesi dönemdeki çocuklarına annelerine Çocuklarda Saldırgan Davranışları Önleme Eğitim Programı'nın çocukların saldırganlık davranışları, sosyal becerileri ve ailelerinin aile işlevleri ile evlilik uyumları üzerindeki etkisini incelemiştir. Çalışma sonunda çocukların saldırgan davranışlarında anlamlı düzeyde azalma, sosyal becerilerinde anlamlı düzeyde gelişme saptanmıştır. Ayrıca eğitime katılan ailelerin bu çalışmada olduğu gibi Aile Değerlendirme Ölçeği'nin tüm boyutlarında anlamlı düzeyde gelişme olduğu görölmüştür. Eğitim programı aile işlevlerini daha sağlıklı bir hale getirmiştir. Sonuçlarının benzerliğı açısından Sayın (2014) tarafından yapılan çalışma bu çalışmanın sonuçlarını desteklemektedir.

Ailenin problem çözme ve iletişim becerileri işlevine yönelik yapılan bir çalışmada Chanb ve diğerleri (2016) 62 anne babaya 8 haftalık Mutlu Ebeveyn Eğitim Programı uygulamışlardır. Çalışma sonunda eğitime katılan anne babaların ailelerindeki problem çözme ve iletişim becerilerinde eğitime katılmayan kontrol grubuna göre anlamlı düzeyde bir gelişme olduğu bulunmuştur. Bu çalışmada da Baba Destek Eğitim Programı'nın ailenin problem çözme ve iletişim becerileri üzerinde etkili olduğu bulunmuştur. Bu iki çalışmanın sonuçları birbirlerini desteklemektedir.

Kabasakal (2013) tarafından yapılan bir çalışmada 90 dakikalık 10 oturumdan oluşan Anne Eğitim Programı çocukları ortaokula giden ve şiddet davranışları gösteren 20 anneye uygulanmıştır. Çalışmada ayrıca programın uygulanmadığı 20 kişilik bir kontrol grubu da yer almıştır. Programın amacı aile işlevlerinin daha sağlıklı bir duruma getirilmesi ile çocuklardaki öfke yönetimini ve çatışma çözme becerilerini geliştirmektir. Uygulanan program sonrasında deney grubunda yer alan annelerin problem çözme, iletişim, roller, duygusal tepki verebilme ve gereken ilgiyi gösterme işlevleri açısından anlamlı derecede bir gelişme gösterdikleri bulunmuştur. Bununla birlikte çocukların öfke yönetimi ve çatışma çözme becerilerinde anlamlı düzeyde bir iyileşme görölmüştür. Bu gelişmelerin hiçbirisi kontrol grubu için geçerli olmamıştır. Bu sonuçlara dayanarak çalışmanın sonuçlarının mevcut çalışmanın sonuçları ile benzerlik gösterdiği yani bulguları desteklediğı söylenebilir.

Çalışmada deney grubu ile kontrol grubunun son test puanları arasındaki anlamlı farkın önemli bir nedeninin de deney grubundaki katılımcıların eğitime gönüllü olarak katılmak istemiş olduklarından kaynaklandığı düşünülmektedir. Bu durumun deney grubunun değişime istekli oluşunu gösterdiği düşünülmektedir.

Bu çalışmadaki bir diğer bulgu da deney grubunda yer alan katılımcıların demografik değişkenlerden sadece eğitim değişkenine göre anlamlı bir farklılık görülmüş olmasıdır. Deney grubunda yer alan lise mezunu bireylerin ilkokul mezunlarına göre hem ön test hem de son test puanlarına göre anlamlı düzeyde daha sağlıklı aile işlevlerine sahip oldukları görülmüştür. Sahip olunan çocuk sayısı ve katılımcıların yaşı açısından deney grubundaki bireylerin ne ön test ne de son test puanları anlamlı düzeyde farklılaşmamaktadır. Bu sonuca benzer bir sonuç da Kurtulmuş (2003)'ün çalışmasında görülmüştür. 7 haftalık Aile Eğitim Programı'nın aile işlevleri üzerindeki etkisinin araştırıldığı çalışmada deney grubunda yer alan anne babaların aile işlevlerinin kontrol grubuna göre anlamlı düzeyde daha sağlıklı olduğu bulunurken, deney grubunun son test puanlarının anne babaların yaşına ve sahip oldukları çocuk sayısına göre farklılaşmadığı görülmüştür. Çalışma bu araştırmayı destekler niteliktedir.

Bu çalışmada ayrıca deney ve kontrol grubundaki bireylerin ön test son test fark puanları açısından eğitim duruma göre anlamlı düzeyde farklılaştıkları bulunmuştur. Çalışmada ön test son test farkı Baba Destek Eğitim Programı'ndan yararlanma olarak ifade edilmiştir. Bu yararlanma puanları arasındaki farklılık roller, davranış kontrolü, genel işlevler alt testleri ile Aile Değerlendirme Ölçeği'nin genel puanında görülmüştür. Bu puanlar arası farklılıkta deney grubundaki ilkokul mezunlarının eğitimden daha fazla yararlandıkları bulunmuştur. Bu durumun nedeni olarak ilkokul mezunu katılımcıların aile işlevlerinin lise mezunu katılımcıların aile işlevlerinden daha düşük düzeyde olması nedeni ile kat etmeleri gereken yolun daha fazla olması görülmektedir. Ön test puanları bu yorumu desteklemektedir. Lise mezunu katılımcıların ön test puanları onların aile işlevlerinin tüm alt testlerde anlamlı düzeyde daha işlevsel olduğunu göstermektedir. Ayrıca yine tüm alt testler açısından lise mezunu katılımcıların son test puanları ilkokul mezunu katılımcıların son test puanlarından anlamlı derecede iyi durumdadır.

Eğitim oturumları sırasındaki gözlemler de bu bulguyu desteklemektedir. Lise mezunu katılımcılar eğitimin en başından itibaren kendilerini daha kolay açmışlardır. Lise mezunu katılımcıların aile içi yaşanan durumlarla ilgili daha fazla paylaşımda bulundukları gözlemlenirken, ilerleyen oturumlarda bu durum dengelenmiş ve ilkokul mezunu katılımcılar da lise mezunları ile aynı düzeyde paylaşımda bulunmaya başlamışlardır. Eğitimin birkaç

hafta daha devam etmesi halinde iki grubun son test puanları arasındaki farkların azalacağı düşünülmektedir.

5.3. Öneriler

Çalışmadan elde edilen bulgular ışığında şunlar önerilebilir:

1. Çalışmada 14 deney 14 kontrol grubu olmak üzere çocukları ilkokula devam eden 28 baba yer almıştır. Sonuçların genellenmesi açısından farklı yaş gruplarında çocuğa sahip daha fazla sayıda baba çalışmaya dahil edilebilir.
2. Bu çalışmada sadece Baba Destek Eğitim Programı'nın aile işlevleri üzerindeki etkisine bakılmıştır. Program çok yönlü bir programdır ve başka değişkenler açısından da etkiler yaratabilir. Bu nedenle programın farklı değişkenler üzerindeki etkisi araştırılabilir.
3. Çalışmada kontrol grubuna herhangi bir eğitim verilmemiştir. Çalışma bu yönde genişletilerek kontrol grubu üzerindeki etkisi de incelenebilir.
4. Çalışmada üniversite mezunu bir katılımcı yer almamıştır. Programın üniversite mezunu babalar üzerindeki etkisinin incelenmesi yararlı olabilir.

Kaynakça

- Acar, F.M. (2017). Aile Eğitime Devam Eden İşitme Kayıplı Çocuk Babalarının Babalık Deneyimlerine İlişkin Algılarının İncelenmesi. Yüksek Lisans Tezi. Anadolu Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü. Eskişehir.
- Anne-Çocuk Eğitim Vakfı. (2007). Ekonomik ve Toplumsal Kalkınma İçin Erken Çocukluk Eğitimi: Önemi, Yararları ve Yaygınlaştırma Önerileri. İstanbul: AÇEV Yayınları.
- Akbaş, S. C. (2005). Okul Öncesi Eğitime Devam Eden Altı Yaş Grubu Çocukların Sosyal Problem Çözme Becerilerinin İncelenmesi. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Hacettepe Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Alpaydın, Y. ve Canel, A. N. (2011). Aile Eğitim Programları Üzerine Notlar. T.C. Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı Aile ve Toplum Hizmetleri Genel Müdürlüğü, Ankara.
- Anlıak, Ş. (2004). Okul Öncesi Dönemde Çocuğun Yaşamında Baba ve Erkek Öğretmenin Rolü ve Önemi. *Ege Eğitim Dergisi*. (5): 25-33
- Alibeyoğlu, T. (2009). Baba Destek Programının (BADEP) Babaların Çocuk Yetiştirme Tutumları Üzerindeki Etkilerinin İncelenmesi. Yüksek Lisans Tezi. İstanbul Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Alvy, K.T. (1994). *Parent Training Today*, California: Center for the Improvement of Child Caring.
- Arslan, E. (2008). Bağlanma Stilleri Açısından Ergenlerde Erikson'un Psikososyal Gelişim Dönemleri ve Ego Kimlik Süreçlerinin İncelenmesi. Doktora Tezi. Selçuk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü. Konya.
- Aydoğmuş, K. ve diğerleri (1999). *Ana-Baba Okulu*. Remzi Kitapevi. İstanbul
- Bakanay, E.A. (2007). Babanın Çocuk Hayatındaki Yeri. *Anneyiz Biz Dergisi*, 6
- Beaudoin, A.J., Sebire, G., Couture, M. (2014). Parent Training Interventions for Toddlers with Autism Spectrum Disorder: Review Article. *Autism Research and Treatment*. Volume 2014, Article ID 839890. <http://dx.doi.org/10.1155/2014/839890>.
- Beavors, R. and Hampson, R.B., (2000). The Beavers Systems Model of Family Functioning. *Journal of Family Therapy*, 22, 128-143.
- Bekman, S. ve Koçak, A.K. (2011). Beş ülkeden anneler anlatıyor I: Anne çocuk eğitim programı kimler için ve neden etkili? *Eğitim ve Bilim*, 36 (160), 171-183.

- Berger, E.H. (2008). Parents As Partners in Education: Families and School Working Together. Pearson Education, New Jersey, United States.
- Bolat, E.Y. (2011). Anne Baba Eğitiminin Beş-Altı Yaş Çocuğa sahip Anne Babaların Çocuk Yetiştirme Tutum ve Davranışlarına Etkisinin İncelenmesi. Doktora Tezi. Ankara Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü.
- Bulut, I. (1990). Aile Değerlendirme Ölçeği El Kitabı. Ankara, Özgüzel Matbaası.
- Bulut, I. (1993). Ruh Sağlığının Aile İşlevlerine Etkisi. Başbakanlık Kadın Ve Sosyal Hizmetler Müsteşarlığı Yayınları, Ankara.
- Cavkaytar, A. (2013). Özel Eğitimde Aile Eğitimi ve Rehberliği. A. Cavkaytar (Ed.). Örnek Aile Eğitim Programları. Vize Yayıncılık, Ankara.
- Chanb, S., Lamc, T., Leunga T. C., Tsang, S. ve Yaud, S., (2016). The effect of parent education program for preschoolchildren with developmental disabilities: A randomizedcontrolled trial. Research in Developmental Disabilities. 56, 18-28
- Clucas, C., Skar, A.S., Sherr, L. ve Tetzchner, S (2014). Mothers and Fathers Attending the International Child Development Programme in Norway. The Family Journal: Counseling and Therapy for Couples and Families 2014, Vol. 22(4) 409-418.
- Çalışkan, M. (2017). Üstün Yetenekli Çocuklara Sahip Ailelerin Aile İşlevselliği. Yüksek Lisans Tezi. Hasan Kalyoncu Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Gaziantep.
- Çatıkkaş, K.T. (2008). *Okul Öncesi Eğitime Babaların Katılım Düzeyleri İle İlgili Değişkenlerin İncelenmesi*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Yeditepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Çekiç, A. (2015). Akılcı Duygusal Aile Eğitim Programının Anne Babaların Akılcı Olmayan İnançları ve Anne Babalık Stresleri Üzerine Etkisi. Doktora Tezi. Çukurova Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü. Adana.
- Çelik, S. B., Yılmaz, M. ve Dicle, A. N. (2011). *Baba Eğitim Programının Baba Tutumlarına ve Babalık Rolü Algısına Etkisi*. XI. Ulusal Psikolojik Danışmanlık ve Rehberlik Kongresi, 5-7 Ekim 2011, İzmir.
- Demir, E. (2016). Oyun Temelli Baba Bebek Etkileşim Programının Baba ve Bebek Davranışları Üzerindeki Etkisinin İncelenmesi. Doktora Tezi. Gazi Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Eimers, R. (1977). Effective parents/responsible children: A guide to confident parenting. McGraw-Hill.

- Ereş, F. (2009). Toplumsal Bir Sorun: Suçlu Çocuklar ve Ailenin Önemi. *Aile ve Toplum Dergisi*. 5(17); 88-96.
- Erkan, S. ve Durmuşoğlu, M.C. (2006). Anne Eğitimi Programının Annenin Çocuk Yetiştirme Tutumlarına Etkisinin İncelenmesi. *Avrupa Birliği Sürecinde Okul Öncesi Eğitimin Geleceği Sempozyumu*, Ya-Pa Yayın Pazarlama, 349-360, İstanbul.
- Evans M. J., Harrison, J.M. ve Kimak, C. (2007). Effects of Parenting Education on First-Time Fathers' Skills in Interactions with Their Infants. *Fathering*, Vol. 5, No. 1, Winter 2007, 42-57.
- Evirgen, N. (2010). Aile İçi Örüntülerin Çocukların Algıları Açısından İncelenmesi. Yayımlanmamış yüksek lisans tezi, Ankara Üniversitesi, Ankara.
- Fagan, J. ve Palm, G. (2004) *Fathers and Early Childhood Programs*. Thomson, Delmar Learning.
- Fiedler, C.R., Simpson, R.L., Clark, D.M. (2007). Parents and families of children with disabilities: Effective school-based support services. Pearson Education, New Jersey, United States.
- Fitzpatrick, M. (2005). Family communication patterns theory: Observations on its development and application. *The Journal of Family Communication*, 4, 295-318.
- Gladding, S. T. (2012). *Aile Terapisi. Tarihi, Kuram ve Uygulamaları*, İbrahim Keklik ve İbrahim Yıldırım, (Ed.). Ankara, Türk Psikolojik Danışma ve Rehberlik Derneği Yayınları.
- Gordon, T. (2013). Etkili Anne Baba Eğitimi: Sorumlu Çocuklar Yetiştirmek İçin Kanıtlanmış Program. Profil Yayıncılık.
- Güngörmüş, Ö.O. (2006). *Baba ve çocuk*. Morpa: İstanbul.
- Hakoama, M. and Ready, B.S.(2011). Fathering Quality, Father Child Relationship, and Child Developmental Outcomes. *The American Association of Behavioral and Social Sciences Journal*,15,1-22.
- Hallaç, S. Ve Öz, F. (2013). Aile Kavramına Kuramsal Bir Bakış. *Psikiyatride Güncel Yaklaşımlar-Current Approaches in Psychiatry*.6(2):142-153
doi:10.5455/cap.20130625102321.
- Hamamcı, Z. (2005). Üç-Altı Yaşlarında Çocukları Olan Anne Babaların Aile Eğitim İhtiyaçlarının Belirlenmesi. *Çağdaş Eğitim Dergisi*, 319; 28-36.
- Hamilton, A. and De Jonge, D. (2010). The impact of becoming a father on other roles: An ethnographic study. *Journal of Occupational Science*, 17(1), 40-46.

- Hancock, T.B., Kaiser, A.P., Delaney, E.M. (2002). Teaching parents of preschoolers high risk. *Topics in Early Childhood Special Education*, 22(4), 191–212.
- Işıktekin, F.S. (2014). Anne Baba Destek Programının Okul Öncesi Dönem (48-60 Ay) Çocuklarının Kişiler Arası Problem Çözme Becerilerine Etkisi. Yüksek Lisans Tezi. Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- Juhari, R., Yaacob, S.N. ve Abu Talib, M. (2013). Father Involvement Among Malay Muslims in Malaysia. *Journal of Family Issues*, 34(2), 210–229.
- Kabasakal, Z. (2013). The effects of Mother Education Programs on the functionality, anger management and conflict solution levels of families. *Eurasian Journal of Educational Research*, Issue 52, pp., 1-20.
- Karasar N. (2005) Bilimsel Araştırma Yöntemi. Ankara: Nobel Yayınları
- Kaya, Ö. M. (2002). Okul Öncesi Eğitim Kurumlarında Uygulanan Programlara Ailelerin İlgi ve Katılımları ile Okul Öncesi Eğitim Kurumlarının Aile Eğitimine Katkısı Konusunda Anne-Baba Görüşleri. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Anadolu Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Okul Öncesi Öğretmenliği, Eskişehir.
- Kılıç, Ç. (2010). Aile Eğitim Programları ve Türkiye’deki Örnekleri. *Abant İzzet Baysal Üniversitesi Dergisi Cilt:10 Sayı:1*.
- Kılınç, F. E. (2011). Anne Eğitim Programı İle Anne Çocuk Etkileşim Programının 24-36 Aylık Çocukların Bilişsel Becerilerine ve Annelerin Çocuk Yetiştirme Davranışlarına Etkisinin İncelenmesi. Doktora Tezi. Selçuk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya.
- Kocayörük, E. ve Sümer, H.Z. (2009). The effects of Father Involvement Training on family functioning and adolescent’s peer relations. *Journal of Theory and Practice in Education*, Vol 5, issue, 1, pp. 3-17.
- Koçak, A.A. (2004). Baba destek programı değerlendirme raporu. AÇEV Yayınları: İstanbul.
- Köroğlu, E. ve Türkçapar, H. (2009). Psikoterapi Yöntemleri: Kuramlar ve Uygulama Yönergeleri. Boylam Psikiyatri Enstitüsü Yayınları, Ankara.
- Kurtulmuş, Z. (2003). Anne Eğitim Programının 4-6 Yaş Arası Çocuğu Olan Alt Sosyo-Ekonomik Durumdaki Annelerin ve Babaların Aile İlişkilerini Algılamasına Etkisinin İncelenmesi. Yüksek Lisans Tezi. Gazi Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü.

- Kut, S. (1994). Aile ve Devlet Politikaları. Uluslar arası Aile Yılı Özel İhtisas Komisyonu Raporları. Ankara Aile Araştırma Kurumu.
- Lamb, (2001). Kùltürlerarası Bakışaçası ile Babanın Çocuk Gelişimindeki Rolü ve Önemi. Çocukun Yaşamında Babanın Rolü ve Önemi Sempozyum Raporu içinde. İstanbul: Anne Çocuk Eğitim Vakfı Yayını, No:12.
- Lawrence, P.J., Davies, B. ve Ramchandani P.G. (2012). Using video feedback to improve early father–infant interaction: A pilot study. *Clinical Child Psychology and Psychiatry*,18(1) 61–71.
- Levenstein, P. and Levenstein, S. (2008). *Messages from Home: The Parent-Child Home Program for Overcoming Educational Disadvantage*, (Revised and Update Edition). USA: Temple University Press.
- Mahoney, G., Kaiser, A., Girolametto, L., MacDonald, J., Robinson, C., Safford, P.and Spiker, D. (1999). Parent education in early intervention: A call for a renewed Focus, *Topics in Early Childhood Special Education*, 19 (3), 131-140.
- McBride, A. Brent, T.R. Rane ve J.H. Bae. (2001). *Intervening With Teachers To Encourage Father/Male Involvement in Early Childhood Programs*. Early Childhood Research Quarterly, 16: 77-93.
- Milberg, A., Wahlberg, R. and Krevers, B., (2014). Patients' sense of support within the family in the palliative care context: what are the influencing factors. *Psycho-Oncology*, 23, 1340-1349.
- Morrison, G. S. (2006). Fundamentals of Early Childhood Education. Pearson Prentice Hall, Fourth Edition, New Jersey.
- Nalbantoğlu, G. (2016). 6 ile 11 Yaş Arasında Çocuklarda Görülen Ruhsal Sorunların Annelerin Bağlanma Düzeyi, Çocuk Yetiştirme Tutumu ve Aile İşlevleri ile Olan İlişkisi. Yüksek Lisans Tezi. İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Nazlı, S. (2001). Aile Danışmanlığı. Nobel Yayın Dağıtım, Ankara.
- Nichols, M.P. (2013). *Aile Terapisi: Kavramlar ve Yöntemler*. İstanbul, Kaknüs Yayınları.
- Özkan, T. (2014). Çocuklu Okul Öncesi Eğitim Kurumuna Devam Eden Babalara Uygulanan Baba Katılım Programının Baba-Çocuk İlişkisi Üzerine Etkisi. Yüksek Lisans Tezi. Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü. Ankara.
- Olson, D.H., (2000). Circumplex Model of Marital and Family Systems. *Journal of Family Therapy*, 22, 144-167.

- Ömeroğlu, E. ve Can Yaşar, M. (2005) Okul Öncesi Eğitim Kurumlarında Ailenin Eğitime Katılımı. *Bilim ve Aklın Aydınlığında Eğitim Dergisi*. Sayı: 62.
- Özdemir, O. (2013). Özel Eğitimde Aile Eğitimi ve Rehberliği. A. Cavkaytar (Ed.).Ailelere Sunulan Hizmetler ve Destekler. Vize Yayıncılık, Ankara.
- Özgüven, İ. E. (2009). Evlilik ve Aile Terapisi (2. Baskı). Ankara: PDR yayınları
- Özkan, T. (2014). Çocuğu Okul Öncesi Eğitim Kurumuna Devam Eden Babalara Uygulanan Baba Katılım Programının Baba-Çocuk İlişkisi Üzerine Etkisi. Yüksek Lisans Tezi. Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Özmen, S.K. (2010). Anne-Baba Eğitimi Programının Çocuklardaki Davranış Sorunları ve Anne-Babaların Depresyon Düzeylerine Etkisi. *Eğitim ve Bilim* 2013, Cilt 38, Sayı 167.
- Piquero, R.A., Farrington, P.D., Welch, C.B., Tremblay, R. ve Jennings G.W. (2009). Effects of early family/parent training programs on antisocial behavior and delinquency. *Journal of Experimental Criminology*, Vol, 5, pp. 83-120.
- Reiss, D. (1987). The Family's Construction of Reality. Harvard University Press.
- Rimm, S. E. -Kaufman and Zhang Y. (2005). Father-School Communication İn Preschool and Kindergarten *School Psychology Review*, Volume 34(3): 287-308.
- Rushing, C. Ve Powell, L. (2015). Family Dynamics of the Stay-at-Home Father and Working Mother Relationship. *American Journal of Men's Health* 2015, Vol. 9(5) 410–420.
- Ryan, C. E., Epstein, N. B., Keitner, G. B., Miller, I. W., ve Bishop, D. S. (2005). Evaluating and Treating Families: The McMaster Approach. Great Britain: Taylor&Francis Group.
- Sayın, U. (2014). 48-72 Aylık Çocuklardaki Saldırganlık Davranışlarına Müdahale Yöntemi Olarak Ebeveyn Eğitim Programı Geliştirilmesi ve Etkililiğinin İncelenmesi, Doktora Tezi. Hacettepe Üniversitesi. Ankara.
- Seligman, M. ve Darling, R.B. (2007). Ordinary Families, Special Children. (3rd ed.). New York, NY: The Guilford Press.
- Skinner, H., Steinhauer, P. and Sitarenios, G., (2000). Family Assesment Measure (FAM) and Process of Family Functioning. *Journal of Family Therapy*, 22, 190-210.
- Snowden, P. L. (1994). The Role of Parents of Precious Children: A Quantitative and Qualitative Study. Department of Curriculum of Instruction in the Graduate School, Southern Illinois University, Carbondale.

- Sümer, N., Sayıl, M., Kazak Berument, S., (2016). *Anne Duyarlılığı ve Çocuklarda Bağlanma*. İstanbul, Koç Üniversitesi Yayınları.
- Şimşek, B. (2017). 7-19 Aile Eğitim Programı'nın Aile Tutumlarına Etkisi. Yüksek Lisans Tezi. Dokuz Eylül Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü. İzmir.
- Taşkın, N ve Erkan, S. (2009). The Influence of Father Education Programs on the Levels of Father Involvement with Children: An Experimental Study. Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi (H. U. Journal of Education) 37: 136-148
- Tavil, Y.Z. (2004). Doğrudan Öğretim Yöntemiyle Sunulan Davranışları Kontrol Etmeye Yönelik Aile Eğitim Programının Etkisi. Yayımlanmamış Doktora Tezi. Ankara. Gazi Üniversitesi.
- Telli, A.A. (2014). 3-6 Yaş Grubu Çocuğu Olan Babaların Babalık Rolü Algısı ve Etkileyen Faktörlerin Belirlenmesi. Yüksek Lisans Tezi. Atatürk Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Erzurum.
- Tezel Şahin F. (1998). Destekleyici Eğitim Programlarının 5 -6 Yaş Grubunda Çocuğu Olan Babalar Üzerindeki Etkilerinin İncelenmesi. Doktora Tezi. Hacettepe Üniversitesi. Ankara.
- Tezel Şahin, F. (2003). Çocuğun Gelişimi ve Eğitiminde Babanın Rolü. Erken Çocuklukta Gelişim ve Eğitimde Yeni Yaklaşımlar. Morpa Kültür Yayınları. İstanbul.
- Tezel Şahin F. ve Özbey, S. (2007). Aile Eğitim Programlarına Baba Katılımının Önemi. Toplum ve Sağlık. 18, 1, 39-48.
- Tezel-Şahin, F. ve Özbey, S. (2007). Aile Eğitim Programlarına Niçin Gereksinim Duyulmuştur? Aile Eğitim Programları Neden Önemlidir? Aile ve Toplum Dergisi, 3 (12); 7-12.
- Tezel-Şahin, F. ve Özyürek, A. (2010). Anne Baba Eğitimi ve Okul Öncesinde Aile Katılımı. Morpa Kültür Yayınları, İstanbul.
- Uyanık-Balat, G. (2007). İlköğretime Başlayan Çocukların Anne-Babalarının Çocuk Yetiştirme Tutumlarının Okul Öncesi Eğitimden Yararlanma Düzeylerine Göre İncelenmesi. Eğitim ve Bilim Dergisi, 32(43).
- Uzun, H. (2016). Baba Eğitim Programının Baba-Çocuk İlişisine ve Anaokuluna Devam Eden Çocukların Sosyal Becerilerine Etkisinin İncelenmesi. Doktora Tezi. Ankara Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü.

- Ünüvar, P. (2008). Babaların 3-6 Yaş Grubu Çocuklarıyla Geçirdikleri Zamanın Niteliğini Belirleme ve Geliştirme. Yayınlanmamış Doktora Tezi, Selçuk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya.
- Vural, D. E. (2006). Okul Öncesi Programlarındaki Duyuşsal ve Sosyal Becerilere Yönelik Hedeflere Uygun Olarak Hazırlanan Aile Katılımlı Sosyal Beceri Eğitimi Programının Çocuklarda Sosyal Becerilerin Gelişimine Etkisi. Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İzmir.
- Wagner, M., Spiker, D. and Linn, M. (2002). The effectiveness of the Parents as Teachers program with low-income parents and children. *Topics in Early Childhood Special Education*, 22 (2), 67-81.
- Warner, L. ve Sower, J. (2005). Educating Young Children. Pearson Education, Newyork.
- Wells, M.B., Sarkadi, A. ve Salari, R. (2016). Mothers' and fathers' attendance in a community-based universally offered parenting program in Sweden. *Scandinavian Journal of Public Health*, 2016; 44: 274–280.
- Winninger, S.R. ve Norman, A. D. (2010). Assessing Coverage of Maslow's Theory in Educational Psychology Textbooks: A Content Analysis. *Teaching Educational Psychology*, v. 6, n.1 p33-48.
- Yavuzer, H. (2003). Ana-Baba ve Çocuk. Remzi Kitapevi, İstanbul.

EKLER

DOKUZ EYLÜL ÜNİVERSİTESİ EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ

YÜKSEK LİSANS/DOKTORA TEZ ÇALIŞMASI ORJİNALLİK RAPORU

Tez Başlığı:

Tarih: 24/05/2018

BABA DESTEK EĞİTİM PROGRAMININ AİLE İŞLEVLERİ ÜZERİNDEKİ

ETKİSİNİN İNCELENMESİ

Yukarıda başlığı belirtilen tez çalışmamın a) Kapak sayfası, b) Giriş, c) Ana bölümler ve d) Sonuç kısımlarından oluşan toplam 66 sayfalık kısmına ilişkin, 17/05/2018 tarihinde tez danışmanım tarafından Dokuz Eylül Üniversitesi Kütüphane ve Dokümantasyon Daire Başkanlığı'nın sağladığı İntihal Tespit Programından (Turnitin-Tez İntihal Analiz Programı) aşağıda belirtilen filtreleme tiplerinden biri (uygun olanı işaretleyiniz) uygulanarak alınmış olan orijinallik raporuna göre, tezimin benzerlik oranı % 4'dür.

- <http://www.kutuphane.deu.edu.tr/tr/turnitin-tez-intihal-analiz-programi/> adresindeki Tez İntihal Analiz Programı Kullanım Kılavuzunu okudum ☒

Filtreleme Tipi 1(Maksimum %15) ☒	Filtreleme Tipi 2(Maksimum %30) ☐
☒ Kabul/Onay ve Bildirim sayfaları hariç, ☒ Kaynakça hariç, ☒ Alıntılar dâhil, ☒ Altı (6) kelimeden daha az örtüşme içeren metin kısımları hariç.	☐ Kabul/Onay ve Bildirim sayfaları hariç, ☐ Kaynakça dâhil, ☐ Alıntılar dâhil.

EK 1- İntihal Tespit Programı Raporu İLK SAYFA Çıktısı. ☒

EK 2- İntihal Tespit Programı Raporu (Tümü) Cd İçinde. ☒

Dokuz Eylül Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Tez Çalışması Orijinallik Raporu Uygulama Esasları'nı inceledim ve yukarıda belirtilen azami benzerlik oranlarına göre tez çalışmamın herhangi bir intihal içermediğini; aksinin tespit edileceği muhtemel durumda doğabilecek her türlü hukuki sorumluluğu kabul ettiğimi ve yukarıda vermiş olduğum bilgilerin doğru olduğunu beyan ederim.

Gereğini saygılarımla arz ederim.

Adı Soyadı : Hüseyin Mutlu

Öğrenci No : 2014950128

Anabilim Dalı : AİLE EĞİTİMİ VE DANIŞMANLIĞI ANABİLİM DALI

Programı : AİLE EĞİTİMİ VE DANIŞMANLIĞI

Statüsü : Yüksek Lisans ☒ Doktora ☐

DANIŞMAN

(Unvan, Adı Soyadı, İmza, Tarih)

Dr. Öğr. Gör. Alev Giritli

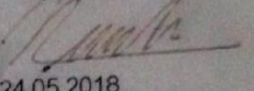

24.05.2018

ÖĞRENCİ

(Adı Soyadı, İmza, Tarih)

Hüseyin Mutlu

24.05.2018

Açıklamalar

1: Bu formu teslim etmeden önce sizden istenen bilgileri uygun kutucuğu () işaretleyerek doldurunuz.

Kullanıcı şifre vb. konusunda sorun yaşanması durumunda Üniversitemiz Merkez Kütüphanesinde bulunan Turnitin yetkilisine (Ali Taş Tel: +90 (232) 3018026 veya ali.tas@deu.edu.tr) başvurunuz.

2: Yüksek Lisans/Doktora Tez Çalışması Orijinallik Raporu* formu tezin çıktıları ve elektronik nüshalarının içerisinde ekler kısmında yer alır.

3: Tez savunmasında düzeltme alınması durumunda bu form güncellenerek yeniden hazırlanır.

4: Turnitin-Tez İntihal Analiz Programına yükleme yapılırken Dosya Başlığı (document title) olarak tez başlığının tamamı, Yazar Adı (author's first name) olarak öğrencinin adı, Yazar Soyadı (author's last name) olarak öğrencinin soyadı bilgisini yazınız.